

HART VAN VATHORST: WORDT DE DROOM GEREALISEERD?

Wat werkt het initiatief Hart van Vathorst uit naar wijkbewoners van de Amersfoortse wijk Vathorst en naar mantelzorgers van cliënten van deelnemende zorginstellingen?
– Effectmeting –

Hart van Vathorst
buitengewoon zorgzaam

Dr. M. (Marco) Algera

In samenwerking met: Jennifer de Lange, Nicole Nieuwenhuis, Sarai Veltkamp-Eilander en Shanna Zwartscholten

Mei, 2020

Hart van Vathorst: wordt de droom gerealiseerd?

Wat werkt het initiatief Hart van Vathorst uit naar wijkbewoners van de Amersfoortse wijk Vathorst en naar mantelzorgers van cliënten van deelnemende zorginstellingen?

– Effectmeting –

Dr. M. Algera

In samenwerking met Jennifer de Lange, Nicole Nieuwenhuis, Sarai Veltkamp-Eilander en Shanna Zwartscholten

Mei 2020

Viaa

Postbus 10030

8000 GA ZWOLLE

038 - 425 55 42

Dit werk valt onder een [Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 4.0 Internationaal-licentie](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Woord vooraf

Hart van Vathorst begon enkele jaren geleden vanuit een droom: zou het mogelijk zijn om een leefgemeenschap te realiseren waar een betekenisvol leven centraal staat? Waar ontmoeten, leven, groeien en geloven samengaan? Waar een bijdrage wordt geleverd aan de sociale samenhang in de Amersfoortse wijk Vathorst? Waar mensen anders naar elkaar leren kijken?

In maart 2016 heeft het initiatief Hart van Vathorst haar deuren geopend en namen bewoners en gebruikers er hun intrek. Het initiatief en het gebouw dragen beide de naam Hart van Vathorst. Vanaf ruim een half jaar vóór de feitelijke ingebruikname van het gebouw is het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken, één van de drie lectoraten van Viaa, begonnen dit proces met onderzoek te begeleiden. Dit resulteerde in een nulmeting in 2015-2016, waarin naar voren kwam hoe wijkbewoners tegen de Vathorster droom aankeken (Slendebroek-Meints & Jager-Vreugdenhil, 2016). In 2018 is een herhalingsmeting verricht en is aanvullend onderzoek gedaan naar een andere deelvraag van het project. Een droom van een initiatief wordt niet vanzelf werkelijkheid, zo blijkt ook uit de resultaten van deze effectmeting.

De herhalingsmeting is uitgevoerd door vier vierdejaarsstudenten Social Work (toen nog: Maatschappelijk Werk & Dienstverlening en Sociaal Pedagogische Hulpverlening) van de Viaa te Zwolle. Dit boekje is voor een belangrijk deel een bewerking van hun afstudeerrapport (Veltkamp-Eilander, Zwartscholten, De Lange & Nieuwenhuis, 2018). De studenten pakten nog een extra onderzoeksvraag op, die over het commercieel uitbaten van ruimten ging. Dat was geen onderdeel van het oorspronkelijke project. Alleen in de discussie wordt op die opbrengst kort ingegaan. Daarnaast bevat dit rapport de verslaglegging van de bevindingen zoals het

lectoraat die zelf ophaalde met betrekking tot een in 2015-2016 niet onderzochte deelvraag omtrent mantelzorgers van bewoners van Hart van Vathorst.

Het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken wil graag alle betrokkenen bij Hart van Vathorst (bewoners, kerkleden, Hartmanager en andere management- en staffunctionarissen en zorgmedewerkers, maar ook onze respondenten: wijkbewoners en mantelzorgers van cliënten van Hart van Vathorst) van harte bedanken voor het inkijkje dat zij de onderzoekers gunden in de realisering van dit ambitieuze initiatief en hoe zij dat beoordeelden. Dit project was onderdeel van de Werkplaats Sociaal Domein in de programmalijs Integraal werken met en voor bewoners. Op diverse werkplaatsevents en via publicaties hebben ook veel professionals en beleidsmakers mee kunnen leren van de ervaringen in Vathorst als inspirerend voorbeeld'.

Uiteraard is het lectoraat ook grote dank verschuldigd aan de vier studenten (Jennifer de Lange, Nicole Nieuwenhuis, Sarai Veltkamp-Eilander en Shanna Zwartscholten) voor hoe zij hun afstudeerproject hebben aangepakt: kritisch, slim en ijverig. Het heeft voor henzelf, maar ook zeker voor de praktijk van Hart van Vathorst een belangwekkend resultaat opgeleverd. Marco Algera was vanuit het CvSv de verbindende schakel tussen de verschillende onderdelen van het onderzoek. In deze rapportage presenteert hij als afsluiting van dit meerjarige onderzoeksproject nogmaals de verschillende onderdelen ervan en komt tot een aantal slotaanbevelingen. We wensen Hart van Vathorst toe dat ze tot zegen mogen zijn in hun wijk!

Dr. Ir. Marja Jager-Vreugdenhil

Lector Centrum voor Samenlevingsvraagstukken, Viaa

Inhoud

WOORD VOORAF.....	3
SAMENVATTING	7
HOOFDSTUK 1 INLEIDING	11
1.1 AANLEIDING	11
1.2 VERSCHILLENDE ORGANISATIES BINNEN HART VAN VATHORST	12
1.2.1 <i>Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt ‘de Ontmoetingskerk’</i>	12
1.2.2 <i>Kinderbelevingscentrum Bzzzonder</i>	12
1.2.3 <i>Accolade Zorggroep</i>	13
1.2.4 <i>Stichting Sprank</i>	13
1.2.5 <i>Samenwerking tussen de verschillende organisaties</i>	14
1.3 THEORETISCH KADER	14
1.3.1 <i>Participatiemaatschappij</i>	14
1.3.2 <i>De burger</i>	15
1.3.3 <i>De burger in Vathorst</i>	17
1.3.4 <i>De rol van de kerk</i>	17
1.4 DOELSTELLING, VRAAGSTELLING EN DEELVRAGEN	19
1.4.1 <i>Probleemomschrijving en doelstelling</i>	19
1.4.2 <i>Centrale vraagstelling en deelvragen</i>	20
HOOFDSTUK 2 METHODE VAN ONDERZOEK.....	23
2.1 RESPONSGROEPEN	23
2.2 MEETINSTRUMENTEN	23
2.3 ONDERZOEKSPROCEDURE	24
2.4 ANALYSEMETHODEN	25
HOOFDSTUK 3 RESULTATEN ENQUÊTE ONDER WIJKBEWONERS	27
3.1 ACHTERGRONDKENMERKEN VAN RESPONDENTEN	27
3.2 SOCIALE SAMENHANG IN VATHORST	31
3.3 HART VAN VATHORST	37
3.4 VRIJWILLIGERSWERK IN VATHORST	43
3.5 KERKLEDEN ONTMOETINGSKERK VERSUS NIET-KERKLEDEN	47
HOOFDSTUK 4 MENINGEN EN ERVARINGEN VAN NAASTEN VAN BEWONERS VAN HART VAN VATHORST	53
4.1 NAASTEN VAN BEWONERS MET DEMENTIE	53
4.2 NAASTEN VAN BEWONERS MET EEN VERSTANDELIJKE BEPERKING	55

HOOFDSTUK 5	CONCLUSIES, AANBEVELINGEN EN DISCUSSIE	61
5.1	CONCLUSIES	61
5.1.1	<i>Intensiteit contact</i>	61
5.1.2	<i>Gevoel van sociale samenhang in de wijk voor wijkbewoners</i>	62
5.1.3	<i>Effecten initiatief Hart van Vathorst</i>	62
5.1.4	<i>Overzicht van significante verschillen tussen 2015 en 2018</i>	63
5.1.5	<i>Meningen van mantelzorgers</i>	64
5.1.6	<i>Eindconclusie</i>	64
5.2	AANBEVELINGEN	64
5.2.1	<i>Kwantitatief onderzoek</i>	64
5.2.2	<i>Kwalitatief onderzoek</i>	65
5.3	BESCHOUWING	66
5.3.1	<i>Discussie enquêteresultaten wijkbewoners en kerkleden</i>	67
5.3.2	<i>Discussie groepsgesprekken met mantelzorgers/naasten</i>	68
5.3.3	<i>Ruimtegebruik Hart van Vathorst voor particulieren en zakelijk derden</i>	70
BIBLIOGRAFIE		73

Samenvatting

Hart van Vathorst begon met een droom om een leefgemeenschap te realiseren. Vanaf 2015 heeft deze droom vorm gekregen. In Hart van Vathorst zijn twee zorginstellingen (Sprank en Accolade Zorggroep), een kinderopvang (Bzzzonder) en een kerk (Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt 'de Ontmoetingskerk') gevestigd. Dit rapport betreft de beantwoording door Viaa (Centrum voor Samenlevingsvraagstukken) van een aantal deelvragen met behulp van een herhalingsmeting onder wijkbewoners en kerkleden en via groeps gesprekken met mantelzorgers van inwonende cliënten. De hoofdvraag van het hele onderzoek is: Wat zijn effecten van het initiatief 'Hart van Vathorst' op familieleden, wijkbewoners en kerkleden, vergeleken met de in 2015 gehouden enquête?

Dit rapport beschrijft allereerst de opzet, resultaten en conclusies van de effectmeting (volgend op de nulmeting van 2015: Slendebroek-Meints & Jager-Vreugdenhil (2016)). De nulmeting in 2015 was gericht op de startsituatie van het initiatief 'Hart van Vathorst' en de ervaringen van wijkbewoners en kerkleden van de Ontmoetingskerk. Het huidige onderzoek (effectmeting) richt zich eveneens op het initiatief Hart van Vathorst. Met behulp van deze effectmeting wordt weergegeven hoe de huidige situatie wordt beleefd door de wijkbewoners en kerkleden. Dit onderzoek is uitgevoerd door middel van een internet-enquête onder een deel van de wijkbewoners en kerkleden van Vathorst, namelijk 3.053 adressen rondom het gebouw van Hart van Vathorst. De enquête heeft 221 bruikbare enquêtes opgeleverd. Daarnaast zijn twee groeps gesprekken met naasten van cliënten gehouden.

Uit de resultaten komt naar voren dat in 2018 de beleving van de buurt voor Vathorsters overwegend positief is. Het gaat dan om omgang met elkaar, zich thuis voelen en mate van onderling contact. Het merendeel van de wijkbewoners heeft (weleens) contact met iemand met een beperking, met name als het een familielid betreft of iemand met wie men professioneel contact onderhoudt. Elkaar groeten, een praatje maken en bij elkaar op bezoek gaan zijn de meest

voorkomende vormen van contact. Het gros van de ondervraagde Vathorsters vindt het prima dat bewoners van Hart van Vathorst in hun wijk wonen.

Over veel van de uitgevraagde aspecten rond Hart van Vathorst hebben de ondervraagden nogal diverse gedachten of ervaringen; soms positief, soms negatief en soms neutraal. Zo is het initiatief Hart van Vathorst bij de meeste wijkbewoners wel bekend; de meesten van hen zijn enigszins geïnteresseerd hierin, ook al hebben ze maar weinig gehoord of gelezen over het initiatief en de bewoners. Een deel heeft weleens met Hart van Vathorst te maken, bijvoorbeeld door koffie te drinken in het restaurant.

De gevoelens die Hart van Vathorst oproept bij wijkbewoners lopen nogal uiteen. Soms is men overwegend negatief (als het gaat om zich betrokken voelen bij Hart van Vathorst of beschikbare tijd om eraan te besteden), soms ook doorgaans positief (Hart van Vathorst verbetert de wijk, resulterend in een gevoel van trots). Op weer andere aspecten (Hart van Vathorst maakt de kerk aantrekkelijk of mogelijkheden om daar vrijwilligerswerk te doen) houden positief en negatief ge-stemden elkaar meer in evenwicht.

Wijkbewoners geven een keur aan motieven op om vrijwilligerswerk te doen. Bijna een kwart geeft aan zich vrijwillig te willen inzetten voor Hart van Vathorst.

Ook over de Ontmoetingskerk is de respondenten een aantal vragen voorgelegd. Leden van deze kerk zijn zoals te verwachten daarover positiever dan niet-leden. Bovendien zien leden de toekomst van deze kerk zonnig in en zijn zij zeer gunstig gestemd aangaande Hart van Vathorst.

Wanneer de nulmeting en de effectmeting statistisch met elkaar vergeleken worden, is er een aantal van significante (boven toeval verheven) verschillen, doorgaans in negatieve zin. De conclusie moet dan ook zijn dat het initiatief Hart van Vathorst in 2018 (nog) niet in staat gebleken is positievere scores te bewerken bij wijkbewoners.

Er zijn groeps gesprekken gehouden met mantelzorgers van bewoners met dementie dan wel met een verstandelijke beperking.

Voor een deel blijken de redenen waarom men voor Hart van Vathorst koos pragmatisch van aard: er zou snel een plek zijn of de locatie is nabij familie. Ook de aanvankelijk beoogde afdeling voor jong-dementerenden en de dagbesteding waren aanleiding om voor deze woonzorgplaats te kiezen. Voor een ander deel had de keuzemotivatie te maken met de aard van het initiatief Hart van Vathorst: een christelijke instelling, die ook voor niet-gelovigen een basis van gedeelde normen en waarden biedt, de beoogde betrokkenheid van en bij de wijk en het sociale vangnet dat de kerkleden van De Ontmoetingskerk zouden kunnen vormen.

Een deel van de verwachtingen is volgens de deelnemers aan de groeps gesprekken bewaarheid. Zo wordt er liefdevol en vooral met passie gezorgd voor hun naasten. Het was in de begintijd zelfs zó, dat bij de sollicitatiegesprekken passie zwaarder meetelde dan ervaring. De contacten tussen bewoners van Sprank en Accolade Zorggroep zijn de afgelopen periode nog niet goed van de grond gekomen; hiervoor wordt als verklaring gegeven dat beide organisaties nog teveel intern gericht zijn, mede door het ontwikkelingsstadium waarin het initiatief (toen nog) verkeert. Er zijn wel wat contacten met de buurt, niet specifiek met de kerk. Een belangrijk punt van kritiek betreft het gebrek aan dagbesteding op een van de Sprank-afdelingen.

Toch geven naasten van bewoners met dementie of een verstandelijke beperking ook aan dat niet al hun verwachtingen omtrent het wonen van hun familielid in Hart van Vathorst zijn uitgekomen. Accolade Zorggroep liet aanvankelijk verstek gaan wat betreft het aanbod van activiteiten. Qua pro-activiteit en communicatie leven er nog wel wat wensen bij naasten.

De ervaringen met Hart van Vathorst gedurende de afgelopen anderhalf jaar zijn divers. Enerzijds is er veel lof voor de zorg en het initiatief, anderzijds wordt er ook forse kritiek door een deel van de deelnemers geuit. Men vindt

het logisch dat het consortium tijd nodig heeft om tot ontplooiing te komen, maar sommigen vinden dat er te weinig progressie is afgemeten naar de verstreken tijd. Er is volgens hen geen sprake van puntjes die nog op de i gezet moeten worden, maar het betreft essentiële veranderingen in bijvoorbeeld personeelsbezetting en gezelligheid (cultuur).

Die cultuur blijkt tussen beide Sprank-afdelingen sterk uiteen te lopen. Gaat het er op de ene afdeling gemoedelijk aan toe en worden er allerlei leuke activiteiten georganiseerd, op de andere afdeling is veel minder sprake van gezamenlijkheid en moe(s)ten bewoners tegen hun zin geregeld alleen op hun kamer verblijven.

Een ander punt waarop ruimte voor verbetering wordt gezien betreft de communicatie. Genoemde voorbeelden gaan over de taakverdeling qua schoonmaak van de eigen kamer van dementerende bewoners door familie dan wel door Accolade Zorggroep of de informatievoorziening over en weer. Naasten geven aan dat zij (bewoner gebonden) informatie niet altijd krijgen, terwijl door hen verstrekte mededelingen niet bij alle personeelsleden lijken aan te komen. Over Sprank wordt gezegd dat de lijn tussen ouders en zorgverleners nog wel aandacht behoeft, als onderdeel van de zorgdriehoek. Gebruik van de app helpt ouders betrokken te blijven bij het wel en wee van hun kind. Het motto 'geen bericht is goed bericht' is naar tevredenheid van ouders losgelaten. Het activiteitenaanbod is bij een deel van de ouders van verstandelijke beperkte bewoners onbekend.

Positief is men over het gebouw, de sfeervolle aankleding en het geboden luisterend oor, ook al moet je daarom wel zelf vragen. Fouten worden niet toegedekt, maar openlijk besproken. Als positief wordt door familieleden gezien dat ook zij zich thuis voelen op de afdeling van Accolade Zorggroep. Zij zorgen ook wel wat voor andere bewoners in de zin van aandacht of helpen met eten. Eerder werd door het personeel op dergelijke ondersteuning meer gerekend; nu is die druk er wel van af.

Bewoners vervullen maar mondjesmaat een actieve rol binnen Hart van Vathorst, hoewel dat wel tot de opzet

behoort. Bij bewoners die zorg van Accolade Zorggroep ontvangen, is hiervan in het geheel geen sprake. Iemand noemt het concept Hart van Vathorst 'mislukt' als het om die dagbesteding gaat. Het blijkt dat de aanwezige ouders om diverse redenen niet zo positief staan tegenover werken in het gebouw door hun kind. Het werken van de cliënt binnen Hart van Vathorst maakt dat sommige cliënten in principe niet meer buiten (hoeven te) komen. De begeleiding bij bijvoorbeeld de catering is niet altijd professioneel genoeg. Ook andere bezwaren (financiering, vervoer, veiligheid) worden te berde gebracht. Liever ziet men wonen en werken gescheiden. Het personeel lijkt volgens hen echter extramurale zelfstandigheid van de bewoners niet te stimuleren, wellicht ingegeven door zorgzaamheid.

Op de vraag of mantelzorgers door het initiatief Hart van Vathorst een andere rol toebedeeld hebben gekregen dan ze eerder hadden, volgt geen duidelijk antwoord. Een deelnemer voelt zich wat verplicht nu méér mantelzorg te bieden, nu de bewoner dichterbij woont. Een ander probeert het gat dat in de activiteitenbegeleiding aanwezig is op te vullen, hetgeen als druk gevoeld wordt.

Bij de Sprank-afdelingen worden weer verschillen duidelijk: bewoners hebben op de ene etage meer onderling contact dan op de andere, terwijl op één van beide afdelingen bezoekmomenten gelden en ouderlijk bezoek soms afgeremd lijkt te worden.

Het consortium Hart van Vathorst ontzorgt de mantelzorgers nog maar in beperkte mate: de personeelsbezetting is te laag, hoewel het rust geeft te weten dat de professionals 24 uur per dag beschikbaar zijn. Verder levert het netwerk van de betrokken kerk nog maar weinig vrijwilligers op. Die waren aanvankelijk wel beschikbaar en bereid, maar toen was Hart van Vathorst er nog niet klaar voor. Daarna verloor men deels de verbinding. Ook het gebrek aan activiteiten op één van de Sprank-afdelingen wordt als groot gemis ervaren.

Op de dementie-afdeling is het aantal verschillende gezichten verwarrend groot, terwijl het personeel volgens de deelnemers aan het groepsgepraak de bewoners niet

altijd de benodigde structuur en begeleiding bieden. De volcontinuë beschikbaarheid van zorg geeft hen wel veel rust.

Gevraagd naar tips komt de wens voor meer personeel op tafel en voor een breder activiteiten-aanbod. De cultuurverschillen tussen de beide Sprank-afdelingen zouden verkleind moeten worden; meer contact tussen zowel medewerkers van beide etages onderling als van ouders zou dat kunnen bewerkstelligen. Ook met bewoners van Accolade Zorggroep mogen wel meer contacten ontstaan, zoals nu de peuters van Bzzzonder de dementerende ouderen wekelijks bezoeken.

De conclusie, die naar aanleiding van de beide groepsgesprekken getrokken kan worden, is dat Hart van Vathorst al met al nog niet zoveel invloed heeft op de mantelzorgtaak volgens de naasten zelf; dat moet nog meer van de grond komen. Ontzorging blijft vooral achter op het vlak van het aanbod van activiteiten, de communicatie over en weer en contacten met anderen binnen het initiatief. De 24-uurs zorg geeft mantelzorgers een gerust gevoel. De inzet van vrijwilligers blijft daarvoor teveel achter bij de aanvankelijke bedoelingen of verwachtingen. Men wijt dat aan een te grote aandacht voor organisatorische zaken, waarbij de eigenlijke droom wat naar de achtergrond gedreven werd.

In de discussie naar aanleiding van dit deelonderzoek zijn enige verklaringen voor deze toch wel teleurstellende bevinding aangedragen. Zo zijn er aanwijzingen dat het initiatief Hart van Vathorst (en dan met name de beide zorginstellingen) teveel naar binnen gericht is geweest (en wellicht ook wel niet anders kon), maar daarmee lijkt het zichzelf verloren te hebben in de sores, die gebruikelijk zijn bij zorgorganisaties. Voorbeelden daarvan zijn de bijna per definitie tekort schietende communicatie en verder krappe personele bezetting en het aanbod van activiteiten. Verder is de Ontmoetingskerk niet de enige kerk die kampt met haar imago bij wijkbewoners. (Kindcentrum Bzzzonder is minder nadrukkelijk in dit onderzoek betrokken geweest.) Door alle praktische besommeringen is men onvoldoende toegekomen aan de realisering van de droom een inclusieve

gemeenschap te vormen met de wijk. De praktijk blijkt weerbarstiger dan de vergezichten voorspiegelen.

Een andere belangrijke verklaring is meer methodologisch van aard: de groepen respondenten van beide metingen zijn totaal anders samengesteld. In 2015 betrof het voor een derde Ontmoetings-kerkleden, die dus per definitie al contact hadden met Hart van Vathorst; in 2018 rekende slechts 9 procent zich tot deze kerk. Ook in 2018 waren kerkleden heel positief over Hart van Vathorst, maar zal hun invloed op de scores veel meer weggedrukt zijn dan de meer onverschillige overige wijkbewoners.

Uit zowel het kwantitatieve als het kwalitatieve deelonderzoek vloeien diverse aanbevelingen voort. Deze richten zich op herbezinning op hoe de droom te verwezenlijken en op zichtbaarheid in de wijk. Informatievoorziening is een onderdeel daarvan. Het benutten van het reservoir aan (potentiële) vrijwilligers is van cruciaal belang. Deelnemers aan de groepsgesprekken geven veelal praktische, operationele tips.

Hoofdstuk 1 Inleiding

In 2015 is het initiatief Hart van Vathorst gestart. Dit initiatief beoogt een impuls te geven aan de sociale samenhang in de wijk Vathorst in Amersfoort. Bij aanvang is meteen door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken van Viaa een nulmeting verricht (Slendebroek-Meints & Jager-Vreugdenhil, 2016). Twee jaar later verrichtten vier vierdejaars Viaa-studenten Maatschappelijk Werk & Dienstverlening en Sociaal Pedagogische Hulpverlening (tegenwoordig verenigd in Social Work) hun onderzoeksstage bij Hart van Vathorst en voerden voor drie deelvragen een herhalingsonderzoek uit, op het moment dat men in Vathorst een aantal jaren 'draaide'.

Een onderzoeker van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken van Viaa beantwoordde met behulp van een ander onderzoek een vierde deelvraag. Beide onderzoeken zijn in 2017-2018 verricht. Twee andere deelvragen zouden daarna aan bod komen, maar daarvan is het niet meer gekomen: van de kant van Viaa omdat het promotieonderzoek dat hiervoor het kader zou vormen, geen doorgang vond; van de kant van Hart van Vathorst omdat men daar in de praktijk met hele andere organisatorische vragen aan de slag wilde. In goed overleg in 2019 tussen Viaa en Hart van Vathorst is besloten de nu voorliggende, formele eindrapportage te schrijven op grond van de twee 2018-onderzoeken en een vergelijking met het 2015-onderzoek.

In dit *eerste hoofdstuk* wordt een (theoretische) inleiding gegeven. Allereerst zal in § 1.1 de aanleiding van het onderzoek onder de aandacht gebracht worden. Verder wordt beschreven wat Hart van Vathorst is en wat het initiatief beoogt (§ 1.2). In het daaropvolgende theoretische kader zal worden ingegaan op de participatiesamenleving, de burger en de invloed van de kerk. Dit wordt vervolgens in de context geplaatst van het initiatief Hart van Vathorst. Dat gebeurt allemaal in § 1.3. Dit hoofdstuk wordt in § 1.4 afgesloten met de beschrijving van de vraagstelling van dit onderzoek.

In *hoofdstuk 2* van dit rapport wordt beschreven welke onderzoeksmethoden zijn gehanteerd. In de *hoofdstukken 3 en 4* komen de resultaten van de uitgevoerde deelonderzoeken aan de orde, terwijl in *hoofdstuk 5* conclusies getrokken worden en aanbevelingen gedaan aan het initiatief Hart van Vathorst.

1.1 Aanleiding

Hart van Vathorst is een initiatief waarbij verschillende organisaties betrokken zijn, die alle gevestigd zijn in het gebouw van Hart van Vathorst. Het betreft twee zorginstellingen (Sprank en Accolade Zorggroep), een kinderopvang (Bzzzonder) en een kerk (Gereformeerde Kerk vrijgemaakt 'de Ontmoetingskerk'). De droom van deze partijen is "dat het gezamenlijke gebruik van het gebouw ertoe leidt dat kerkgemeenschap, cliënten van de zorgorganisaties en wijkbewoners een zorgzame, inclusieve gemeenschap gaan vormen, met een positief effect op de sociale samenhang in de wijk en met een positieve rol van de kerk in dat geheel" (Slendebroek-Meints & Jager-Vreugdenhil, 2016, p. 9).

Het gebouw Hart van Vathorst is gevestigd in de nieuwbouwwijk Vathorst in Amersfoort. In 2015-2016 is het initiatief Hart van Vathorst van start gegaan. Het doel van Hart van Vathorst is om een samenwerking te starten tussen verschillende organisaties waardoor er een gezamenlijke sociale ontwikkeling ontstaat. In deze gezamenlijke ontwikkeling kan gebruik worden gemaakt van elkaars ruimten. Het gebouw waarin Hart van Vathorst gevestigd is, bevindt zich in een winkelstraat van Vathorst. De bewoners van stichting Sprank en Accolade Zorggroep zijn daardoor woonachtig in het centrum van deze wijk. Doordat er verschillende organisaties gevestigd zijn binnen Hart van Vathorst, ontstaan er brede en gevarieerde doelgroepen die elkaar ontmoeten in het gebouw. De christelijke geloofsovertuiging verbindt de organisaties binnen het initiatief Hart van Vathorst met elkaar onder de missie

‘Ieder mens is uniek’. Jong en oud, met of zonder beperking, iedereen heeft zijn/haar talenten en maakt eigen ontwikkeling door (Hart van Vathorst, 2018).

Vanuit het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken van Viaa is er in 2015-2016 een onderzoek gestart naar de sociale samenhang tussen de bewoners van het initiatief Hart van Vathorst en bewoners van de wijk Vathorst. Meer specifiek is er destijds gekeken naar wat de betrokkenheid van wijkbewoners en kerkgenoten is bij het initiatief Hart van Vathorst. Stichting Sprank en Accolade Zorggroep waren hierin de initiatiefnemers. In 2018, een aantal jaren later, leefde de behoefte bij het initiatief Hart van Vathorst om een effectmeting te doen: is er inmiddels een verschil tussen beide meetmomenten te ontdekken? Daarnaast wilde men graag in gesprek gaan met mantelzorgers van cliënten van beide zorginstellingen; de koppeling met één van de deelvragen leek daarvoor een handige insteek (zie § 1.4.2).

1.2 Verschillende organisaties binnen Hart van Vathorst

1.2.1 Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt ‘de Ontmoetingskerk’

De Ontmoetingskerk (Gereformeerd vrijgemaakt) is gevestigd in het gebouw van Hart van Vathorst. De Ontmoetingskerk is een groeiende gemeente, die vanaf 2003 kerkdiensten houdt in de wijk Vathorst. De gemeente telt op dit moment ongeveer 900 gemeenteleden, die vooral woonachtig zijn in de wijk Vathorst. De Ontmoetingskerk is een gemeente voor oud en jong, voor mensen met en zonder beperking. Iedereen is welkom; de liefde van God en het leven met Jezus Christus staan er centraal (Ontmoetingskerk Vathorst, 2018).

Naast dat de gemeente elke zondag kerkdiensten aanbiedt in het gebouw Hart van Vathorst, organiseert de Ontmoetingskerk diverse projecten. Gemeenteleden hebben aangegeven het belangrijk te vinden dat er diensten worden aangeboden aan de wijkgenoten en willen dit in de praktijk ook laten zien. Zo bereiden ze bijvoorbeeld

maaltijden voor de bewoners van Vathorst. De maaltijden worden aangeboden in het restaurant van Hart van Vathorst. Daarnaast heeft de kerk een aantal ruimten in het pand ter beschikking, zoals het kantoor van de voorganger en verschillende ruimten waar catechese wordt gegeven. Ook heeft de Ontmoetingskerk een eigen kapel in het gebouw Hart van Vathorst waar iedereen welkom is voor een gesprek of een moment van stilte. Het is tevens mogelijk om de kerkzaal te reserveren voor ander gebruik dan kerkdiensten. Zo staat er aan de zijkant van de kerk een grote tafel die gebruikt kan worden voor zakelijke bijeenkomsten. Deze zakelijke bijeenkomsten worden qua catering mede verzorgd door cliëntmedewerkers vanuit de dagbesteding (Ontmoetingskerk Vathorst, 2018).

1.2.2 Kinderbelevingscentrum Bzzzonder

Bzzzonder heeft haar missie als volgt verwoord: *“Wij streven naar een inclusieve maatschappij waarin iedereen welkom is. Sociale integratie staat centraal. Samen waar het samen kan, ongeacht leeftijd, ontwikkelingsniveau, zorgbehoefte of afkomst. Bzzzonder is actief op het gebied van kinderopvang, onderwijs en zorg en welzijn.”* (Bzzzonder, 2018).

Kindercentrum Bzzzonder is een opvang die gevestigd is in het gebouw van Hart van Vathorst en die meerdere plekken biedt waar kinderen zich kunnen ontwikkelen. Bzzzonder biedt ‘kinderopvang en meer...’. Hiermee wordt bedoeld dat het centrum niet alleen als kinderopvang fungeert. Zo is er een kinderdagverblijf voor kinderen vanaf zes weken tot vier jaar, buitenschoolse opvang voor basisschoolkinderen en een buitenschoolse opvang 'plus'. In de toekomst wil men starten met het project ‘kinderen met mogelijkheden’ in plaats van te spreken over ‘kinderen met een beperking’.

Bzzzonder is een opvangplek voor kinderen waar elk kind welkom is, ook als het kind een (extra) zorgbehoefte heeft. Er wordt gekeken naar iemands mogelijkheden in plaats van naar zijn of haar beperkingen. Bzzzonder heeft een christelijke identiteit die door de werknemers ervaren wordt als een inspiratiebron en als houvast. Drie kernwaarden waaruit de professionals werken zijn: iedereen is welkom, werk vanuit je hart en denk in mogelijkheden (Bzzzonder,

2018). Kindercentrum Bzzzonder is onderdeel van de Bzzzonder Groep. Men biedt ook Bzzzonder Talent (talentontwikkelingsprogramma's voor onderwijs, kinderopvang en zorg en welzijn) en Bzzzonder leven (werkplekken, logeer- en weekendopvang, voor mensen met een extra zorgvraag) aan.

1.2.3 Accolade Zorggroep

Accolade Zorggroep is één van de zorginstellingen die gevestigd is in het gebouw van Hart van Vathorst. De zorggroep richt zich vooral op mensen met niet-aangeboren hersenletsel (NAH), waaronder dementie. Accolade Zorggroep is een organisatie met een christelijke identiteit die zich richt op het welzijn van mensen. Dit is terug te zien in de aandacht die gegeven wordt aan de cliënten. Men werkt vanuit een Bijbelse visie waarin men vindt dat de mens een uniek, zelfstandig en waardevol schepsel van God is. Dit stralen de medewerkers uit door oog te hebben voor het individu en de persoonlijke wensen en behoeften van de cliënt. Daarnaast vindt Accolade Zorggroep het belangrijk dat de cliënt zoveel mogelijk zeggenschap heeft over zijn eigen leven; er wordt in het bijzonder aandacht gegeven aan het levensverhaal van de cliënt. Daarin wordt de cliënt gestimuleerd zijn leven, zoals hij dat gewend was, voort te zetten (Accolade zorg, 2018).

Accolade Zorggroep vindt het belangrijk dat de cliënt zolang mogelijk thuis kan wonen. Ook wanneer dit niet meer mogelijk is, vindt men het van belang dat cliënten een 'thuis' vinden binnen de woonvormen van Accolade Zorggroep. Zo zijn er locaties waar cliënten intern kunnen verblijven, maar komen de medewerkers ook wel bij cliënten thuis. Het is het streven dat de cliënt zich veilig en vertrouwd voelt, of hij of zij nu thuis woont of binnen een locatie van Accolade Zorggroep (Accolade zorg, 2018).

Binnen het gebouw Hart van Vathorst worden er woongroepen aangeboden voor dementerende ouderen en voor cliënten met (ander) niet-aangeboren hersenletsel. Tevens biedt Accolade Zorggroep dagbesteding aan bewoners van stichting Sprank en aan cliënten die niet woonachtig zijn in Hart van Vathorst. Accolade Zorggroep probeert de sfeer van 'thuis' binnen het gebouw te halen.

Men biedt verschillende activiteiten aan in samenwerking met de andere gebruikers van het pand. Zo gaan bijvoorbeeld wekelijks de kinderen van kindercentrum Bzzzonder naar de bewoners van Accolade Zorggroep om samen een appeltje te eten. De bewoners schillen de appels voor de kinderen en eten die samen op. Dit voorbeeld geeft de samenwerking van Accolade Zorggroep binnen het initiatief Hart van Vathorst weer: participatie tussen de verschillende organisaties onderling, binnen het gebouw van Hart van Vathorst, maar ook participatie tussen de vrijwilligers en bewoners van Accolade Zorggroep. Accolade Zorggroep werkt namelijk naast met de vaste werknemers ook met vrijwilligers.

1.2.4 Stichting Sprank

Stichting Sprank is de andere zorginstelling die zich gevestigd heeft in het gebouw van Hart van Vathorst. Stichting Sprank is een organisatie die zorg en ondersteuning biedt aan mensen met een verstandelijke beperking. Verder richt Sprank zich op cliënten die naast een verstandelijke beperking een vorm van autisme of een lichamelijke beperking hebben. De organisatie zorgt voor ruim vijfhonderd cliënten op circa dertig locaties in Nederland. De zorg, ondersteuning en begeleiding worden uitgevoerd binnen de woonlocaties, logeerhuizen en dagbestedingen. Sprank biedt ook ambulante hulpverlening. Het stimuleren van cliënten om zo zelfstandig mogelijk te leven, is de visie die gehanteerd wordt. Ook wordt er gebouwd aan een duurzame relatie met cliënten en hun ouders. De zorgvisie is verwoord in vier kernwoorden: betekenisvol leven, betrokkenheid, veiligheid en deskundigheid (Stichting Sprank, 2018).

Ook stichting Sprank werkt vanuit een christelijke visie. Medewerkers geloven dat elk mens uniek is en dat God van ieder mens houdt. Het maakt voor God niet uit of je slim bent of niet alles begrijpt. Door deze overtuiging willen de medewerkers iedere dag opnieuw de beste zorg bieden aan mensen met een verstandelijke beperking.

Stichting Sprank heeft in het gebouw van Hart van Vathorst woningen die gehuurd kunnen worden door mensen die beschermd willen gaan wonen. Er zijn verschillende soorten

van dagbesteding binnen Hart van Vathorst, zoals een restaurant, een atelier en een winkeltje waarin cliënten van stichting Sprank kunnen werken. Tevens worden bezoekers ontvangen door een gastvrouw, woonachtig binnen Sprank. Deze gastvrouw neemt de receptie voor haar rekening (Stichting Sprank, 2018).

1.2.5 Samenwerking tussen de verschillende organisaties

Binnen het initiatief Hart van Vathorst bestaat een stuurgroep. Deze stuurgroep is een vertegenwoordiging van elke deelnemende organisatie die gevestigd is in het gebouw van Hart van Vathorst. Binnen deze stuurgroep worden vooral de onderwerpen visie, missie en financiën besproken. De stuurgroep bespreekt de visie en missie van het initiatief Hart van Vathorst aan de hand van vragen als: ‘Hoe houden wij het initiatief Hart van Vathorst in leven?’, ‘Waar staan we als initiatief?’ en ‘Waar willen wij heen?’. Daarnaast wordt er naar de financiering gekeken aan de hand van de vraag: ‘Wat zijn de gemeenschappelijke kosten en hoe kunnen we daarmee samen het beste omgaan?’. De stuurgroep is in 2018 weinig bij elkaar gekomen. Dit wordt ervaren als een gemis. Dit is in een gesprek met één van de vertegenwoordigers van de stuurgroep naar voren gekomen (persoonlijke communicatie Hartmanager, 2018). Voor 2018–2019 wil de stuurgroep gaan kijken hoe men de bijeenkomsten efficiënter en functioneler kan vormgeven, omdat er wel behoefte is aan ontmoetingen tussen de verschillende organisaties.

1.3 Theoretisch kader

In deze paragraaf worden door middel van literatuuronderzoek gegevens verzameld, die een basis vormen voor het onderzoek en helpen om uiteindelijk antwoord te geven op de centrale onderzoeksvragen en deelvragen (zie § 1.4.2). In § 1.3.1 wordt ingegaan op de participatiesamenleving, als bredere bedding van het initiatief Hart van Vathorst. Er wordt beschreven hoe de verschuiving naar een participatiesamenleving tot stand is gekomen. In § 1.3.2 komt naar voren welke gevolgen de participatiesamenleving heeft voor de burger. Ook wordt

hier ingezoomd op het vrijwilligerswerk in Nederland. In § 1.3.3 wordt hierop verder ingegaan door te kijken naar (burgers in) de wijk Vathorst en naar het initiatief Hart van Vathorst in het bijzonder. Paragraaf 1.3.4, ten slotte, richt zich op de rol van de kerk in relatie tot maatschappelijke veranderingen en vrijwilligerswerk.

1.3.1 Participatiemaatschappij

Deze paragraaf gaat in op de participatiemaatschappij. Hieronder wordt beschreven hoe de participatiemaatschappij tot stand is gekomen. Daarnaast komt aan de orde welke gevolgen de participatiemaatschappij heeft voor de Nederlandse samenleving. Dit is voor dit onderzoek van belang, omdat er vanuit de WMO verwacht wordt dat men een beroep kan doen op zijn of haar sociaal netwerk. Dit sluit aan bij de droom van het initiatief Hart van Vathorst, die immers gaat over het meedoen in de maatschappij.

Vóór 2010 was Nederland eerst een welvaartstaat en later een verzorgingsstaat. Tot de Tweede Wereldoorlog was de term ‘welvaartstaat’ van toepassing: de staat had nog niet zelf een verzorgende, alleen een beschermende rol. Sociale voorzieningen werden voornamelijk georganiseerd vanuit particulieren, kerken en bedrijven en de overheid stimuleerde deze collectieve arrangementen met wetgeving en een uiterst vangnet voor wie toch tussen wal en schip viel (Jager-Vreugdenhil, 2012). Ná de Tweede Wereldoorlog ontwikkelde Nederland zich tot een zogeheten verzorgingsstaat: een samenleving waarin de zwaksten door de overheid beschermd waren tegen onvoorziene omstandigheden door een sociaal en financieel vangnet. Wanneer er geen maandelijks inkomen beschikbaar was van een werkgever of een zelfstandig verworven inkomen, dan werd dit inkomen geboden door de Nederlandse staat via een uitkering. Er was een staat waar men de handen ophield en de zorg ontving zonder hier (zwart-wit gesteld) iets voor terug te (hoeven) doen (Tonkens, 2015).

Tonkens (2015) spreekt met het oog op de tijd van de verzorgingsstaat over passief burgerschap. Passief burgerschap is rechten opeisen en je als passieve ontvanger en claimende consument opstellen, aldus Tonkens. De

verzorgingsstaat werd echter te duur. De bevolking werd te afhankelijk van zorg en faciliteiten die door de overheid werden georganiseerd. Te veel zorg leidt volgens Van de Gulden (2014) uiteindelijk tot afname van zelfredzaamheid. Dit resulteert vervolgens in een toename van langdurige residentiële zorg (Gulden, 2014). Andere effecten van de verzorgingsstaat waren de toenemende bureaucratie, het verdwijnen van ‘warme’ solidariteit tussen mensen en een toename van de invloed van de overheid in het leven van mensen (Jager-Vreugdenhil, 2012).

Onder aanvoering van de opeenvolgende kabinetten Balkenende en Rutte is Nederland veranderd in een zogenaamde participatiemaatschappij. Deze verandering was nodig vanwege onvermijdelijke bezuinigingen in het zorglandschap. Vanaf 2007 (de eerste Wmo) en des te meer vanaf 2015 (de nieuwe Wmo, Jeugdwet en Participatiewet) hebben gemeenten een grotere rol in het faciliteren, structureren en inrichten van zorg en sociale zekerheden. De gemeenten zijn sindsdien verantwoordelijk voor ondersteuning, bescherming en begeleiding van de bewoners die onder de desbetreffende gemeente vallen. Dit zijn taken die voorheen door de landelijke overheid werden uitgevoerd. De zorg wordt sindsdien dus vanuit een gedecentraliseerde positie georganiseerd. Het achterliggende doel van deze bewegingen is om de eigen kracht van burgers met een hulpvraag te stimuleren (Gulden, 2014), meer maatwerk en efficiëntie te realiseren en weer een beroep te doen op ‘warme solidariteit’ (Jager-Vreugdenhil, 2012).

Een participatiemaatschappij is een maatschappij waarbij de nadruk ligt op het actief meedoen (participeren) in deze maatschappij. Iedereen heeft een rol en van eenieder wordt verwacht dat hij of zij deze rol zo goed mogelijk vervult. Tonkens (2015) beschrijft de participatiesamenleving als een actieve deelname aan de maatschappij door eenieder die in deze maatschappij consumeert. Nederland zou nu actieve, betrokken en verantwoordelijke burgers nodig hebben. Naast de mooie idealen rondom de participatiesamenleving, zijn er ook zorgen over de invulling ervan. Zo stelt Tonkens (2015) dat de participatiesamenleving een samenleving lijkt te moeten worden waarin alleen maar actieve burgers leven. In die actieve samenleving zullen er nieuwe

aansprakelijkheden, taken en plichten komen, maar aanvullende rechten en faciliteiten blijven veelal uit (Tonkens, 2015).

De transitie naar een participatiemaatschappij van 2015 betreft niet enkel overheidsmedewerkers en zorg- en welzijnsorganisaties. De transitie omvat de gehele Nederlandse participatiesamenleving: de samenleving waarin mensen meedoen naar vermogen, omkijken naar elkaar en dat er zorg en ondersteuning beschikbaar is voor de mensen die dat nodig hebben (Veld & Wachtmeester, 2012).

Om een participatiesamenleving waar te maken, is de Participatiewet ontwikkeld. De Participatiewet geeft de gemeenten een aantal instrumenten om te zorgen dat mensen met een arbeidsbeperking een plek op de arbeidsmarkt kunnen vinden. De belangrijkste instrumenten zijn loonkostensubsidie en beschut werk. Daarnaast zijn er afspraken gemaakt over extra banen. Al deze stelselwijzigingen zijn erop gericht dat mensen beter en sneller geholpen worden bij hulpvragen (Veld & Wachtmeester, 2012).

1.3.2 De burger

In deze paragraaf wordt ingegaan op welke gevolgen de participatiemaatschappij heeft voor de Nederlandse burger. Er wordt gekeken naar hoe de burger zich actief kan inzetten door bijvoorbeeld vrijwilligerswerk. Ook wordt er in deze paragraaf beschreven in hoeverre religieuze betrokkenheid samenhangt met actief burgerschap.

Wanneer er wordt gekeken naar de participatiemaatschappij, staat voorop dat iedereen behorende bij de maatschappij door de overheid wordt gezien als een actieve burger. Volgens de overheid zal iedereen moeten participeren, deel uitmaken van en bijdragen aan de huidige maatschappij (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006). Men is er voor elkaar, in een samenleving wordt er ‘samengeleefd’. ‘Goed burgerschap gaat over een balans tussen actief en passief, tussen rechten en plichten en tussen je stem verheffen en weten wanneer je moet luisteren en zwijgen’ (Tonkens, 2015, p. 1).

Zo wordt er in de participatiemaatschappij van eenieder verwacht dat hij of zij een actieve rol zo goed mogelijk vervult (Tonkens, 2015). Dit wordt ook verwacht in het contact met mensen met en zonder een beperking – deze doelgroep is van belang voor het onderzoek in Hart van Vathorst. Maar wordt dit in de praktijk ook bewerkstelligd? Hoe kijkt de maatschappij van Nederland naar mensen met een beperking?

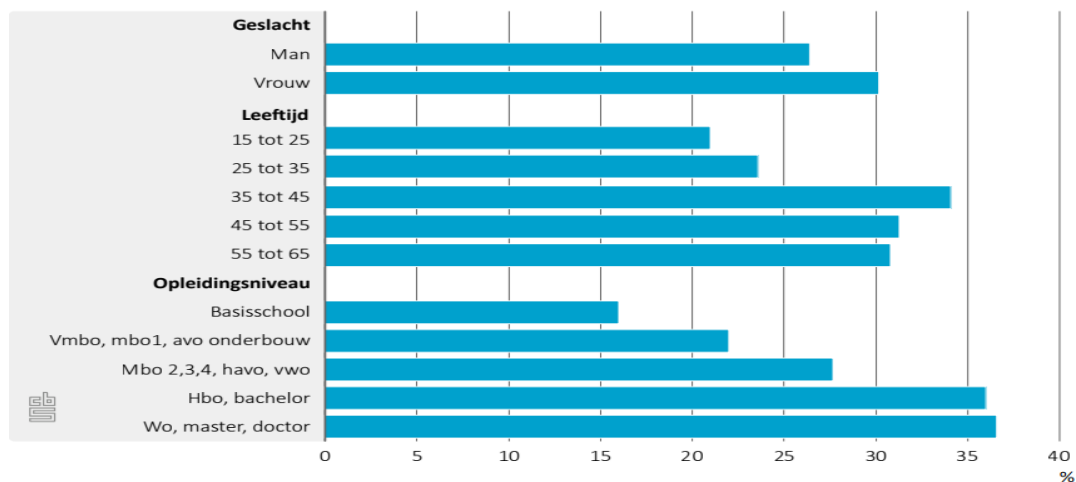
Bredewold (2014) heeft onderzocht of er contact ontstaat tussen mensen met en zonder beperking in de samenleving en welke kenmerken dit contact heeft. In haar rapport heeft Bredewold (2014) geconstateerd dat het niet reëel is om te verwachten dat er spontaan duurzame, warme relaties tussen burgers met en zonder beperkingen tot stand komen waarin mensen over en weer aandacht, hulp en zorg voor elkaar hebben. De contacten blijven meestal licht en oppervlakkig. Onder de juiste omstandigheden (bijvoorbeeld de burger met beperking is stabiel en kan zich inleven in een ander), met inachtneming van bepaalde voorwaarden (zoals het accepteren van onbalans, je houden aan spelregels binnen het contact) én een actieve matching en ondersteuning door een professional, lijkt het mogelijk om contact tussen burgers met en zonder beperking te stimuleren en uit te bouwen (Bredewold, 2014).

Met de komst van de participatiesamenleving is het beroep op het netwerk van de burger die hulp nodig heeft, groter geworden. De omgeving van een cliënt is van belang voor diens welzijn. Het sociaal netwerk is een verzamelnaam voor de mensen die een sociale relatie onderhouden met deze persoon. Het sociaal netwerk van de cliënt kan een verzorgende of ondersteunende taak op zich nemen, maar dit is niet vanzelfsprekend of noodzakelijk. Een netwerk kan namelijk ook de persoon afleiding geven, gezelligheid of extra aandacht (Oog voor het sociale netwerk, 2017). Een ‘participatiesamenleving’ betekent dus niet alleen dat mensen met een beperking zo goed mogelijk mee kunnen doen, maar juist ook dat iedere Nederlander zich actief inzet om dat voor anderen mogelijk te maken, als mantelzorger, vrijwilliger of gewoon goede buur (Jager-Vreugdenhil, 2012).

Als er gekeken wordt naar actief burgerschap houdt dit in dat Nederlandse burgers omkijken naar hun medeburgers

door bijvoorbeeld het doen van vrijwilligerswerk. Exacte gegevens over het aantal vrijwilligers in Nederland zijn lastig te geven, omdat de cijfers per onderzoek verschillen (Movisie, 2017). Volgens een onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek doet ongeveer de helft van de Nederlandse bevolking van 15 jaar of ouder minstens één keer per jaar vrijwilligerswerk. Er bestaat een groot verschil in de mate waarin mensen zich vrijwillig inzetten. Zo zetten veel mensen zich vrijwillig in voor een sportvereniging, school, verzorging en verpleging en kerken en levensbeschouwelijke organisaties. Voor culturele verenigingen, hobby- en gezelligheidsverenigingen en organisaties ten behoeve van de wijk of buurt zetten mensen zich minder in volgens het onderzoek. Personen die het minst vaak vrijwilligerswerk doen, zijn personen die geen betaald werk hebben omdat ze een opleiding volgen of omdat er klachten zijn op gebied van gezondheid. Personen die het vaakst vrijwilligerswerk doen, zijn mensen die in deeltijd werken (CBS, 2017).

In het onderstaande figuur 1.1 is weergegeven wat het aandeel vrijwilligers is per geslacht, leeftijdscategorie en opleidingsniveau. Uit figuur 1.1 komt naar voren dat mannen gemiddeld iets minder vaak actieve vrijwilliger zijn dan vrouwen; hetzelfde geldt voor jongeren tussen de 15 en 35 jaar ten opzichte van burgers van hogere leeftijdscategorieën, al neemt het percentage na het 45e levensjaar weer wat af. Ook is er een verband te zien tussen het opleidingsniveau en het doen van vrijwilligerswerk. Mensen zijn vaker vrijwilliger naarmate het opleidingsniveau hoger is. Hoogopgeleiden, hieronder wordt verstaan mensen die HBO of universitair geschoold zijn, doen met 36 procent ruim twee keer zo vaak vrijwilligerswerk als de laagstopgeleiden (Krieg, 2017).

Figuur 1.1 – Aandeel vrijwilligers naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau (in %) (Krieg, 2017)

1.3.3 De burger in Vathorst

In deze paragraaf wordt ingegaan op de wijk Vathorst en de burgers die hier woonachtig zijn.

Bij de start van de wijk Vathorst is in 1998 het thema ‘Een wereld van verschil’ vastgelegd in de Ontwikkelingsvisie (Vathorst, 2018). Het uitgangspunt was en is om van Vathorst een stadsdeel te maken met een eigen identiteit op basis van diversiteit. De diversiteit is te herkennen in de verschillende bouwstijlen, maar ook in diverse stedenbouwkundige woon- en werkgebieden. Vathorst heeft een boerenzwaluw als beeldmerk. ‘De zwaluw staat daarmee symbool voor Vathorst: een stadsdeel dat zich, rekening houdend met de bestaande natuur, tot een veelzijdig en warm ‘nest’ voor de bewoners heeft ontwikkeld’ (Vathorst, 2018). Dit laat de gemeente Amersfoort zien door de verschillende deelplannen die zich ontwikkeld hebben voor de wijk Vathorst. Ieder deelplan heeft zijn eigen karakter en eigen uitstraling. De verschillende gebieden zijn De Laak, Waterdorp, De Bron, De Velden en Hooglanderveen (Vathorst, 2018).

Als er gekeken wordt naar de populatie van de wijk Vathorst kan voorop worden gesteld dat de wijk Vathorst een jonge wijk is. Meer dan 60 procent van de bevolking in Vathorst is

39 jaar of jonger. De verdeling man/vrouw is zo’n beetje gelijk in Vathorst. Maar liefst 51 procent van de bevolking van Vathorst is hoogopgeleid. Van de bevolking van Vathorst tussen 18 en 84 jaar doet 34 procent vrijwilligerswerk (Gemeente Amersfoort, 2017). Als er verder gekeken wordt naar de sociale cohesie binnen Vathorst, dan is hier weinig literatuur over te vinden. Dit kwam ook naar voren in de nulmeting uitgevoerd door Slendebroek-Meints & Jager-Vreugdenhil (2016).

1.3.4 De rol van de kerk

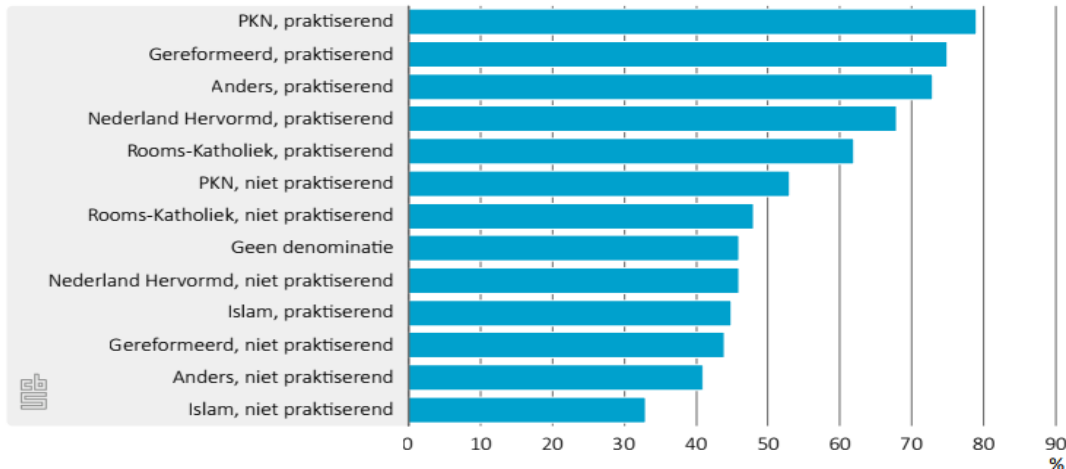
Uit de cijfers van het CBS (Schmeets, 2017) blijkt dat mensen die een religieuze betrokkenheid hebben, zich vaker vrijwillig inzetten. De kerk heeft binnen onze samenleving lange tijd een centrale plaats ingenomen. Voornamelijk op plaatselijk niveau had de kerk een grote rol, ze had een grote samenbindende kracht. De invloed van de kerk in de samenleving werd echter steeds minder. Volgens de auteur van het artikel: “Gaat de kerk in Nederland zichzelf overleven?” wordt godsdienst meer en meer gezien als iets persoonlijks. Daar waar godsdienst en daarmee de kerk eerder een cultuurvormende rol had, heeft zij nu meer een cultuurvolgende rol. Dit brengt met zich mee dat

veranderingen binnen de samenleving niet meer voortkomen vanuit kerken, maar tot stand komen door de invloed van niet-christelijke instellingen. In landen waar economische en culturele welvarendheid is, speelt godsdienst over het algemeen een minder grote rol (Dekker, 2017).

Tevens is de denkwijze van de Nederlandse samenleving over godsdienst veranderd. Vroeger was godsdienst een voorwaarde om te kunnen deelnemen aan de samenleving. Socioloog Fenn concludeerde tientallen jaren geleden in het algemeen dat godsdienst niet meer in staat was om de sociale cohesie in de samenleving te bevorderen (Dekker, 2017). De wisselwerking tussen godsdienst en samenleving is complex en staat onder invloed van veel factoren. De kerk heeft zich in de afgelopen 150 jaar meer teruggetrokken uit de samenleving. Daar waar de kerk eerder betrokken was op allerlei sectoren in de samenleving, wordt die steeds meer gezien als een godsdienst in een gebouw (Dekker, 2017).

Mensen binnen de kerk richten zich meer op wat er binnen de kerk gebeurt, daar waar kerkleden eerder tevens actief lid van de gemeenschap waren (Dekker, 2017). Door de verzorgingsstaat was de noodzaak om zorg te dragen voor je naaste kleiner dan bij de participatie-samenleving; diensgevolge richtten de kerken zich meer op zichzelf. Door de komst van de participatiesamenleving liggen er volgens Jager-Vreugdenhil (2012) ook mooie kansen, waarin de kerk van grote betekenis kan zijn. Een belangrijk aspect van de kerk is het zorgdragen voor naasten. Doordat dit de focus van de kerk is, kan de kerk meer naar buiten treden (Schaap, 2013).

Hieronder wordt ingegaan op hoe kerkelijke betrokkenheid samenhangt met het doen van vrijwilligerswerk. Onderstaand figuur 1.2 geeft een beeld van de religieuze betrokkenheid van mensen die vrijwilligerswerk doen. Te zien is dat mensen die praktiserend geloven vaker vrijwilligerswerk verrichten dan mensen die niet praktiserend zijn. Deze gegevens gaan over de periode 2012 tot en met 2015 (Schmeets & Arends, 2017).

Figuur 1.2 – Religieuze betrokkenheid vrijwilligerswerk (in %) (Schmeets & Arends, 2017)

1.4 Doelstelling, vraagstelling en deelvragen

In 2015-2016 is er een nulmeting gedaan aangaande de betrokkenheid van de wijkbewoners van de wijk Vathorst bij het initiatief Hart van Vathorst (Slendebroek-Meints & Jager-Vreugdenhil, 2016). De in 2017-2018 verrichte effectmeting richt zich op slechts een deel van de nulmeting. In dit onderzoek zal niet de gehele oorspronkelijke hoofdvraag van de nulmeting, namelijk: *Wat zijn effecten van het initiatief Hart van Vathorst voor betrokken partijen, zoals cliënten, familieleden, professionals, wijkbewoners en kerkleden?* worden beantwoord, maar zal de focus enerzijds gericht zijn op de wijkbewoners en kerkleden van de Ontmoetingskerk in Amersfoort Vathorst en anderzijds op de mantelzorgers van cliënten van de beide deelnemende zorginstellingen.

Doordat er in de afgelopen jaren op verschillende terreinen onderzoek is gedaan binnen het initiatief Hart van Vathorst, is er ook een zekere mate van onderzoek moeheid ontstaan bij de bewoners en medewerkers van de organisaties binnen het initiatief Hart van Vathorst. De onderzoeken vragen veel tijd van medewerkers en cliënten. Met dit in het achterhoofd en vanuit de actuele behoefte is er gekozen om dit onderzoek te richten op wijkbewoners en op kerkleden die woonachtig zijn in de wijk Vathorst, als ook mantelzorgers. Dit betekent dat de cliënten en medewerkers niet bevraagd zullen worden in deze tweede meting.

Voor zover het het onderzoek onder wijkbewoners aangaat, worden de resultaten uit de nulmeting vergeleken met de resultaten uit de effectmeting, om op deze manier de ontwikkelingen in de wijk rond de droom van Hart van Vathorst in kaart te brengen. Het initiatief Hart van Vathorst bevond zich de eerste twee jaren nog in de startfase. Men heeft zich in die periode vooral gericht op de interne ontwikkelingen, waardoor de focus minder gericht was op de wijk en de contacten met de wijkbewoners.

1.4.1 Probleemomschrijving en doelstelling

Hart van Vathorst is een initiatief van vier instellingen: de Ontmoetingskerk, kinderbelevingscentrum Bzzzonder,

Accolade Zorggroep en stichting Sprank. Deze instellingen hebben gezamenlijk een gebouw in het centrum van de wijk Vathorst in Amersfoort. De instellingen delen de droom dat het gezamenlijke gebruik van het pand ertoe leidt dat wijkbewoners, kerkleden en cliënten van de zorgorganisaties een zorgzame, inclusieve gemeenschap gaan vormen, met een positief effect op de sociale samenhang in de wijk, en met een positieve rol van de kerk in dat geheel.

Om te kunnen meten of deze droom ook tot verwezenlijking komt, is er een traject ingegaan waarin het initiatief Hart van Vathorst meerdere jaren achtereen op verschillende terreinen wordt onderzocht. Zo vinden er bijvoorbeeld onderzoeken plaats, door Viaa naar de tevredenheid van (mantelzorgers van) cliënten van de twee zorginstellingen en naar het effect van het initiatief Hart van Vathorst op wijkbewoners. Bovendien vindt er onderzoek plaats door de Theologische Universiteit Kampen, over hoe de kerkgemeenschap 'inclusief' kan zijn, met een volwaardige rol voor iedereen, ook mensen met een beperking.

Binnen dit Viaa-onderzoek zal er een effectmeting gedaan worden in het verlengde van de nulmeting die in 2015 is uitgevoerd. Deze effectmeting zal gericht zijn op de wijkbewoners en kerkleden van de wijk Vathorst. Er zal gekeken worden of er binnen de verstreken jaren veranderingen zijn opgetreden.

De doelstelling van dit onderzoek is om de stand van zaken ten aanzien van de droom van Hart van Vathorst vast te stellen en aanbevelingen te geven om de droom verder te kunnen verwezenlijken. Het doel van de vergelijking is het beschrijven van de verschillen tussen de nulmeting en de latere effectmeting.

Het onderzoek onder mantelzorgers wordt voor het eerst verricht. Er is dus geen vergelijking mogelijk met eerdere metingen, maar toch is er wel sprake van een effectmeting: wat heeft het initiatief Hart van Vathorst hen en hun naasten gebracht?

1.4.2 Centrale vraagstelling en deelvragen

De (enigszins aangepaste) centrale vraagstelling van dit onderzoek is: *Wat zijn effecten van het initiatief Hart van Vathorst op wijkbewoners, kerkleden en mantelzorgers?* Door dit als hoofdvraag te formuleren, kunnen de uitkomsten van de effectmeting (voor zover van toepassing) worden vergeleken met de uitkomsten van de nulmeting.

Voor deze effectmeting wordt een drietal deelvragen overgenomen uit de nulmeting. Dit betreft – in de telling van het rapport van Slendebroek-Meints & Jager-Vreugdenhil (2016) – de deelvragen 1, 2 en 6. Deze deelvragen richten zich specifiek op de effecten die het initiatief Hart van Vathorst heeft op wijkbewoners en kerkleden. De resultaten van deze effectmeting zullen worden vergeleken met de resultaten van de nulmeting.

1. In welke mate heeft het initiatief Hart van Vathorst invloed op de intensiteit van contact van wijkbewoners met mensen met een beperking, waaronder bewoners van Hart van Vathorst?

Het streven van Hart van Vathorst is om wijkbewoners intensiever contact te laten hebben met de bewoners van Hart van Vathorst. Dit wil men bereiken door bijvoorbeeld mensen met een beperking te laten werken in de lunchroom. Zo brengen wijkbewoners bijvoorbeeld hun kind naar Bzzzonder en zouden ze vervolgens een kop koffie kunnen halen bij één van de mensen met een beperking. Tevens kan er vrijwilligerswerk gedaan worden bij de instellingen van Hart van Vathorst – ook hierdoor zou er intensiever contact kunnen ontstaan. Door te ondervinden in hoeverre het project bijdraagt aan intensiviteit van het contact en vervolgens de vergelijking te maken met de situatie van 2015, kan er gekeken worden of het doel van Hart van Vathorst ook gerealiseerd wordt.

2. Wat doet het initiatief Hart van Vathorst met het gevoel van sociale samenhang in de wijk voor wijkbewoners?

Door te meten of er een verandering is in het gevoel van sociale samenhang, kan er gekeken worden of het initiatief Hart van Vathorst bijdraagt aan een sterker gevoel van

sociale samenhang in de wijk in de loop der tijd. Deze deelvraag wordt onderzocht onder de wijkbewoners van Vathorst; de bewoners van de instellingen die gevestigd zijn in Hart van Vathorst worden niet bevraagd.

3. Wat zijn de effecten van het initiatief Hart van Vathorst op de motivatie van de wijkbewoners om zich in vrije tijd in te zetten en op (de beeldvorming van) de rol van de kerk in de wijk? En wat is het effect van het initiatief Hart van Vathorst op de betrokkenheid van kerkleden van de Ontmoetingskerk?

Er wordt onderzocht of het initiatief Hart van Vathorst effect heeft op de motivatie van wijkbewoners en kerkleden om zich in de vrije tijd in te zetten voor een of meerdere van de instellingen van Hart van Vathorst. Dit kan door te meten of er een verandering is in de motivatie van wijkbewoners om zich in te zetten voor één of meerdere van de instellingen van Hart van Vathorst. Ook wordt onderzocht of de beeldvorming van de rol van de kerk veranderd is. Daarnaast wordt er gekeken naar het mogelijke effect van het initiatief Hart van Vathorst op betrokkenheid van kerkleden van de Ontmoetingskerk bij cliënten van Hart van Vathorst.

De vierde deelvraag van deze effectmeting betreft geen herhalingsmeting, waardoor er geen vergelijking tussen de uitgangs- en de huidige situatie gemaakt kan worden. Toch gaat het hier wel om het meten van een effect en wel bij mantelzorgers van cliënten van beide zorginstellingen. (In het rapport van Slendebroek-Meints & Jager-Vreugdenhil (2016) had deze deelvraag het nummer 5.)

4. In welke mate heeft het initiatief Hart van Vathorst invloed op de zorgverlening/mantelzorgtaak van familieleden van cliënten?

Met behulp van groepsgesprekken wordt onderzocht wat familieleden/mantelzorgers ervan merken dat hun naaste in een zorginstelling van Hart van Vathorst woont. De redenen waarom zij voor Hart van Vathorst hebben gekozen worden geëxpliciteerd en hun ervaringen tot nog toe uit de doeken gedaan. Of zij een andere rol in de zorg voor hun naaste

hebben gekregen en of ze door Hart van Vathorst zijn ontzorgd, komt in dit kader ook aan de orde.

Twee deelvragen (in de eerdere telling uit 2015-2016: nummers 3 en 4), die zich meer richten op de manier van werken van professionals respectievelijk op de samenwerking tussen medewerkers van de deelnemende organisaties, zijn uiteindelijk niet in Viaa-onderzoek geëvalueerd (zie ook § 5.3).

Hoofdstuk 2 Methode van onderzoek

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke onderzoeksmethoden gebruikt zijn en waarom hiervoor gekozen is. In § 2.1 wordt ingezoomd op de populatie. In § 2.2 wordt uitgelegd welke meetinstrumenten zijn gebruikt en wordt de keuze hiervoor toegelicht. De onderzoeksprocedure worden beschreven in § 2.3. Er wordt beschreven welke stappen er gezet zijn in de dataverzameling. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met de analysemethode in § 2.4.

In elke paragraaf wordt steeds eerst het onderzoek onder wijkbewoners en kerkleden toegelicht, om daarna in te gaan op het mantelzorgersonderzoek.

2.1 Responsgroepen

Onderzoek onder wijkbewoners

De populatie van dit onderzoeksdeel bevat een gedeelte van de bewoners van de wijk Vathorst. De wijk Vathorst bestaat uit vijf 'subwijken', namelijk Centrum, de Bron, de Laak, de Velden en Noord. Vathorst heeft in totaal 19.310 inwoners (OOZO, sd). De gebruikte internet-enquête is uitgezet op de 3.053 adressen die ook benaderd zijn tijdens de nulmeting in de wijk Vathorst. Deze adressen maken onderdeel uit van de genoemde subwijken.

Onderzoek onder mantelzorgers

Op locatie in Hart van Vathorst werden in de herfst van 2017 de twee groeps gesprekken gevoerd met in totaal twaalf personen: vijf mantelzorgers die samen drie bewoners van de afdeling 'dementie' vertegenwoordigden en nog eens zeven naasten die informatie deelden over zes cliëntsituaties waarin een verstandelijke beperking een rol speelt.

Aanvankelijk werd overwogen nog een extra groeps gesprek te organiseren, waarin betrokkenen bij een mix van afdelingen aanwezig zouden zijn, maar gelet op de moeizame werving en de uiteenlopende problematiek van

de cases werd daarvan in goed overleg met de opdrachtgever alsnog afgezien.

2.2 Meetinstrumenten

In deze paragraaf wordt nagegaan in welke mate feitelijk voldaan is aan de eisen omtrent representativiteit, betrouwbaarheid en objectiviteit. Ook worden de problemen beschreven die van invloed (zouden kunnen) zijn op de verkregen resultaten. Dit wordt beschreven per meetinstrument dat gebruikt is in het onderzoek.

Onderzoek onder wijkbewoners

Voor de effectmeting is gebruik gemaakt van een kwantitatief onderzoek. Dit werd gedaan door middel van een survey-onderzoek. Het soort survey-onderzoek dat gebruikt werd, is een internet-enquête. Er is gekozen voor een internet-enquête omdat hiermee een grote populatie kan worden bereikt. Wanneer de wijkbewoners geen beschikking hebben over internet of hier überhaupt geen toegang tot hebben, konden zij gebruik maken van een schriftelijk equivalent. Dit is in de praktijk echter niet voorgekomen.

Een kwantitatief onderzoek maakt het mogelijk de uitkomsten duidelijk en overzichtelijk naast elkaar te zetten. Om de betrouwbaarheid van de effectmeting te waarborgen, is er gebruik gemaakt van zoveel mogelijk dezelfde open en gesloten vragen als bij de nulmeting gedaan werd. De gesloten vragen leveren kwantitatieve data op die geanalyseerd kunnen worden en het gebruik van open vragen biedt de respondenten ruimte om eigen antwoorden te geven. Deze open vragen zijn vooral ingezet om van de respondenten een nadere toelichting te vragen of om hen de gelegenheid te bieden de geboden antwoordmogelijkheden aan te vullen (Slendebroek-Meints & Jager-Vreugdenhil, 2016).

Onderzoek onder mantelzorgers

Met twee teamleiders is in een voorgesprek verkend waarover de groepsgesprekken zouden kunnen gaan in het licht van de onderzoeksvraag. Dit vormde mede input voor een topiclijst: een inhoudelijke leidraad voor de bijeenkomsten.

Om de verhalen van deelnemers beter te kunnen plaatsen, is het van belang te weten of men al eerder ervaring had opgedaan met een zorginstelling (wellicht ook al van Accolade Zorggroep dan wel stichting Sprank) of dat de bewoner vanuit de thuissituatie rechtstreeks verhuisde naar Hart van Vathorst. Een logische vervolgvraag is waarom men voor Hart van Vathorst gekozen heeft en welke verwachtingen men daarvan had en of die tot dan toe ook uitgekomen zijn. De inzet van de bewoner binnen Hart van Vathorst, bijvoorbeeld in de bediening in het restaurant of bij de receptie, is ook onderwerp van gesprek, maar meer nog de eventueel veranderde rol van de mantelzorgers zelf, nu hun naaste in Hart van Vathorst woont. Daarnaast is geïnformeerd of mantelzorgers het gevoel hebben ontzorgd te worden door Hart van Vathorst, mede doordat gebruik gemaakt wordt van het (vrijwilligers)netwerk vanuit de kerk. Ten slotte is de deelnemers aan de groepsgesprekken de gelegenheid geboden aanbevelingen vanuit hun perspectief te formuleren: waar moet het initiatief Hart van Vathorst volgend jaar om deze tijd volgens hen staan?

2.3 Onderzoeksprocedure

Onderzoek onder wijkbewoners

Omdat het in dit onderzoek om een effectmeting gaat, is er logischerwijs gebruik gemaakt van de items van de nulmeting. Deze items zijn kritisch bekeken, waarna enkele in overleg met de onderzoeksbegeleiders zijn gewijzigd of uit de enquête zijn gehaald. Ook zijn enkele items toegevoegd. Daarnaast zijn er beperkingen opgemerkt rondom de nulmeting. Op grond van de resultaten van de meting in 2015-2016 zijn sommige antwoordmogelijkheden geclusterd in de enquête van 2018. Om later (statistische) vergelijkingen te kunnen maken, zijn de data van de nulmeting zo nodig gehercodeerd.

Een eerste uitnodigingsbrief is persoonlijk door de brievenbus gedaan bij de 3.053 adressen die ook benaderd zijn bij de nulmeting. Twee weken daarna is de herinneringsbrief persoonlijk door de brievenbus gedaan, waardoor de wijkbewoners en kerkleden in deze wijk nogmaals herinnerd werden aan het onderzoek. De studenten, die het onderzoek uitvoerden, hebben één dag brieven gevouwen. Dit is daarna door de cliënten van Hart van Vathorst overgenomen. De uitnodigingsbrief bevatte, naast een korte uitleg van het doel van het onderzoek, een link naar de digitale enquête; op die site kon men ook terecht komen door een QR-code, die opgenomen was in de uitnodigingsbrief, te scannen. Bovendien werd er op de website van Hart van Vathorst een link geplaatst naar de enquête. Ook is de Ontmoetingskerk benaderd. Hier is een oproep geplaatst in het kerkblad om gemeenteleden, voor zover woonachtig in de wijk, op het onderzoek te attenderen.

Onderzoek onder mantelzorgers

Het was de bedoeling vlak voor de zomer een drietal groepsgesprekken te voeren met familieleden van bewoners van Hart van Vathorst. Het gaat dan om naasten van cliënten van stichting Sprank en van Accolade Zorggroep. Hiertoe werden familieleden uitgenodigd via een door Viaa opgestelde wervende folder, die op centrale punten in het gebouw werd opgehangen. Ook via het intranet (Familienet) werd opgeroepen zich bij de onderzoeker aan te melden. Waarschijnlijk vanwege de bijna aangebroken vakantieperiode bleef het aantal aanmeldingen achter bij de verwachtingen.

Daarom werd een nieuwe poging gedaan ruim na de zomervakantie. Daarnaast is gevraagd of medewerkers familieleden persoonlijk wilden attenderen op de groepsgesprekken en is geprobeerd de weg via de cliëntenraad te bewandelen. Uiteindelijk lukte het in de groep familieleden van bewoners met dementie dan wel met een licht verstandelijke beperking om voldoende aanmeldingen te krijgen: 5 respectievelijk 9. Het groepsgesprek met mantelzorgers van mensen met niet-aangeboren hersenletsel moest worden afgeblazen; beide

aanmelders werden vriendelijk bedankt voor hun bereidwilligheid.

Alle deelnemers aan de groepsgesprekken hebben een leuke attentie gekregen van Hart van Vathorst als dank voor hun informatie en tijd.

2.4 Analysemethoden

Onderzoek onder wijkbewoners

De enquête werd digitaal afgenomen met behulp van Enalyzer. Met behulp van het programma IBM SPSS statistics 24 zijn de resultaten van de effectmeting verwerkt. Hetzelfde statistische pakket werd gebruikt om de resultaten van de effectmeting te vergelijken met de resultaten van de nulmeting. Om te concluderen of er op itemniveau statistische verschillen bestaan tussen de data van de metingen in 2015 en in 2018, is er een tweetal verschillende statistische toetsen uitgevoerd, te weten Mann-Whitneytoetsen en Chi²-testen. De eerstgenoemde toets is geschikt bij items die een ordinale schaal als antwoordmogelijkheid hebben (bijvoorbeeld van 'helemaal oneens' naar 'helemaal eens'), terwijl de Chi²-test geëigend is bij items met slechts twee antwoordcategorieën (bijvoorbeeld ja/nee).

Als een dergelijk statistisch verschil kon worden aangetoond tussen beide metingen, dan is dat in hoofdstuk 3 van dit rapport aangegeven met een asterisk (*). De aangehouden grens van onbetrouwbaarheid bedraagt vijf procent ($p < 0,05$), het gangbare afkappunt in de sociale wetenschappen. Dit betekent dat we verschillen alleen als significant aanmerken als de kans kleiner dan vijf procent is dat het gevonden verschil op toeval berust.

Onderzoek onder mantelzorgers

Van de opbrengst van beide groepsgesprekken wordt per aan de orde gesteld punt (zie § 2.2) verslag gedaan in dit rapport (hoofdstuk 4). Daarbij worden vanwege de anonimiteit alle deelnemers aan de groepsgesprekken in de vrouwelijke vorm opgevoerd en voor zover van toepassing alle bewoners in de mannelijke vorm.

Hoofdstuk 3 Resultaten enquête onder wijkbewoners

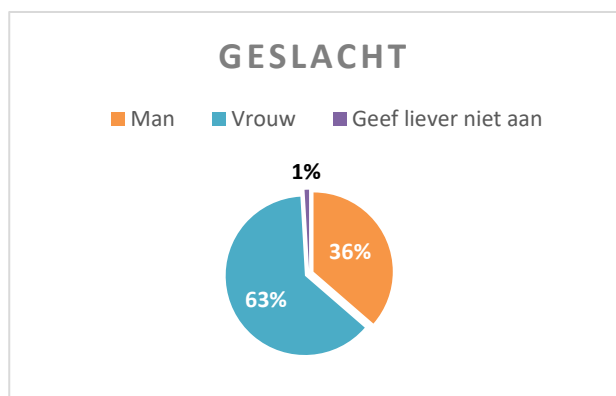
In dit hoofdstuk komen de onderzoeksresultaten aan de orde, die gebaseerd zijn op het kwantitatieve herhalingsonderzoek onder wijkbewoners (en daar woonachtige kerkleden). Paragraaf 3.1 staat in het teken van de biografische kenmerken van de respondenten. In § 3.2 gaat het om hun meningen over de sociale samenhang in Vathorst en het contact met mensen met een beperking. Het onderwerp van § 3.3 betreft de bekendheid van het initiatief van Hart van Vathorst. In § 3.4 worden de bevindingen rond vrijwillige inzet in de wijk door wijkbewoners beschreven. In de laatste paragraaf, § 3.5, wordt geanalyseerd hoe kerkleden van de Ontmoetingskerk tegen een aantal zaken aankijken aangaande hun kerk, nu en voor de toekomst, alsmede tegen Hart van Vathorst; ook niet-kerkleden is gevraagd zich uit te spreken over hoe zij de Ontmoetingskerk beschouwen.

3.1 Achtergrondkenmerken van respondenten

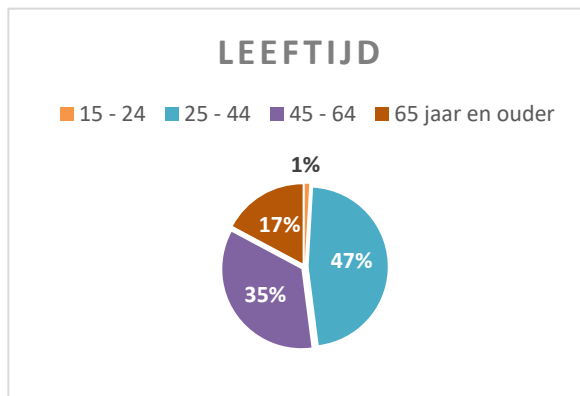
Bij het kwantitatieve onderzoek is er gebruik gemaakt van een digitale enquête. Deze enquête hebben 350 wijkbewoners geopend. Hiervan heeft het grootste gedeelte

(201 respondenten) de enquête volledig ingevuld. Daarnaast heeft ongeveer één derde de enquête onvolledig ingevuld en een deel heeft de enquête geopend zonder antwoord te geven. Van de onvolledig ingevulde enquêtes zijn alleen de respondenten meegenomen die verder zijn gekomen dan de vraag 'Bent u bekend met Hart van Vathorst?'. Dit betekent dat er in totaal 221 bruikbare enquêtes zijn voor de effectmeting. Ter vergelijking: de nulmeting in 2015 leverde 93 respondenten op. Van deze 93 zijn 88 bruikbare enquêtes meegenomen in de vergelijkingen tussen de nulmeting (2015) en de effectmeting (2018).

De enquête is in 2018 voornamelijk door vrouwen ingevuld (63%), 36 procent was man en 1 procent gaf het geslacht liever niet aan, zoals figuur 3.1 laat zien. In 2015 lag de verhouding naar geslacht nog iets schever (71% versus 29%; Slendebroek-Meints & Jager-Vreugdenhil, 2016), maar dat verschil is niet statistisch significant. Figuur 3.2 toont de verdeling over de leeftijdscategorieën, waaruit duidelijk wordt dat de groep 25-44-jarigen bijna de helft (47%) van de respondenten beslaat en er ook veel (35%) respondenten zijn uit de categorie 45-64 jaar. Deze scores komen goed overeen met die van de nulmeting.

Figuur 3.1 – Respondenten naar geslacht (in %) (2018; N=221)

Figuur 3.2 – Respondenten naar leeftijd (in %) (2018; N=221)

Uit tabel 3.1 komt naar voren dat de leeftijdsopbouw van de respondentengroep van 2018 niet representatief is voor de gehele wijk voor wat betreft de leeftijdscategorieën 15-24 jaar en 65 jaar en ouder, als de CBS-gegevens eraanast gelegd worden.

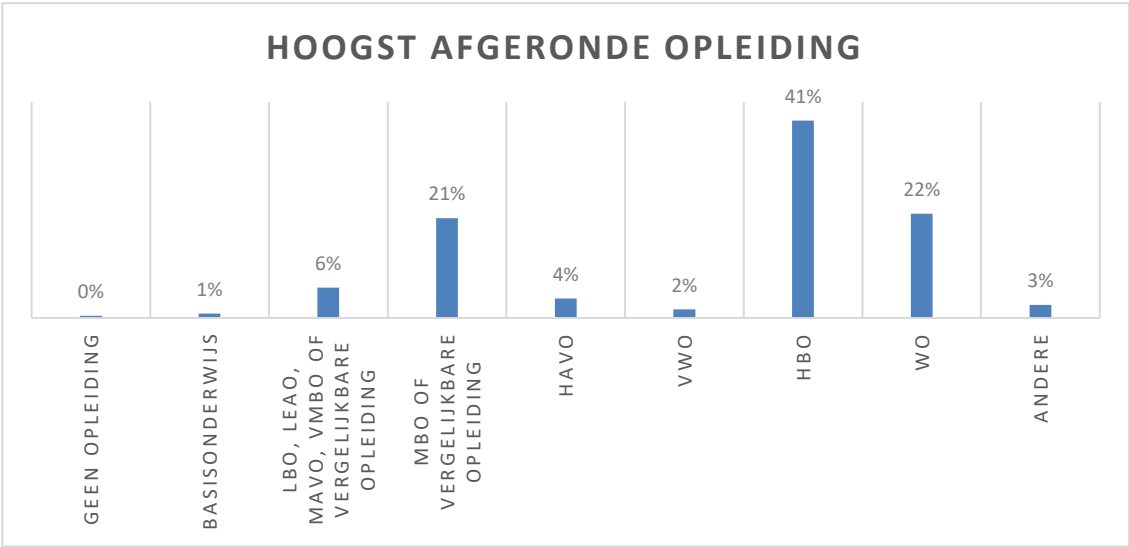
Het aandeel van de diverse leeftijdscategorieën van de respondenten van de effectmeting is ten opzichte van de nulmeting wel vergelijkbaar, zoals al eerder geconcludeerd werd.

Tabel 3.1 – Verdeling over leeftijdscategorieën Vathorst volgens CBS ten opzichte van steekproeven 2015 en 2018

Verdeling leeftijd in %	CBS-gegevens Vathorst 2017 (CBS, 2018)	Steekproef 2015 (N=93)	Steekproef 2018 (N=221)
15-24 jaar	15%	2%	1%
25-44 jaar	50%	51%	47%
45-64 jaar	30%	31%	35%
65 jaar en ouder	6%	16%	17%

In figuur 3.3 komt het opleidingsniveau van de respondenten aan de orde. Het gaat hierbij om hun hoogste, afgeronde opleiding. Bijna twee derde (63%) van hen blijkt een hbo-diploma of hoger op zak te hebben.

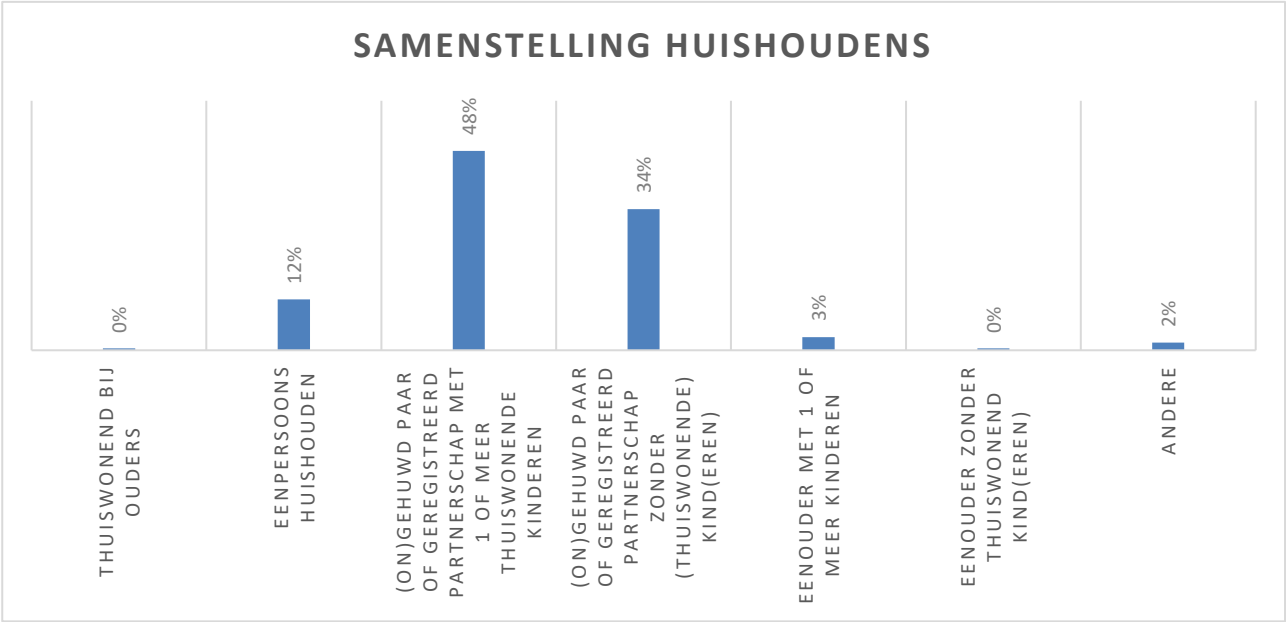
Dit is beduidend meer dan in de populatie van heel Nederland gezien wordt, waar in 2017 volgens verschillende bronnen variërend van 27 tot 37 procent aangeeft hoogopgeleid te zijn.

Figuur 3.3 – Opleidingsniveau (in %) (2018; N=221)

Figuur 3.4 bevat een overzicht van de samenstelling van de deelnemende huishoudens in 2018. Hieruit komt naar voren dat de respondentengroep van 2018 voor de helft (48%) uit

‘traditionele’ gezinnen bestaat, in de zin van twee ouders en één of meer kinderen. De scores op opleidingsniveau van de responsgroep in 2015 waren vergelijkbaar.

Figuur 3.4 – Samenstelling huishoudens (in %) (2018; N=221)

De samenstelling van huishoudens van de responsgroep van de effectmeting (2018) verschilt van de samenstelling van de gehele wijk Vathorst, wanneer de gegevens van het CBS uit 2017 worden gehanteerd. Van alle huishoudens in de wijk Vathorst is 22 procent een eenpersoonshuishouden volgens de cijfers van het CBS (2018). In de effectmeting blijkt van alle respondenten 13% een eenpersoonshuishouden te voeren. Dat betekent dat in de effectmeting een lager percentage eenpersoonshuishoudens is

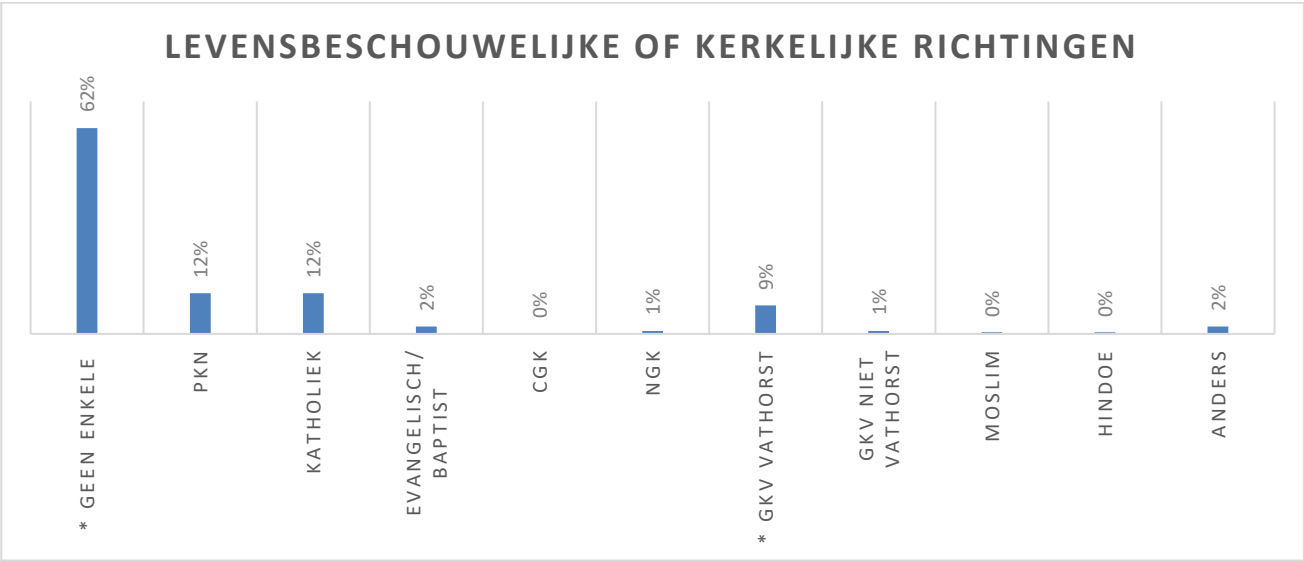
vertegenwoordigd dan het percentage dat het CBS aangeeft. Afwijkingen zijn ook te zien in de huishoudens met en zonder kinderen, zie hiervoor tabel 3.2. In deze tabel zijn de drie vermelde leefvormen gepercenteerd op 100%, reden waarom de rechterkolom niet helemaal overeenkomt met figuur 3.3. De verschillen bij meerpersoonshuishoudens zijn tussen de beide metingen (2015 en 2018) kleiner dan in vergelijking met de CBS-waarden; die zijn dan ook niet statistisch significant.

Tabel 3.2 – Samenstelling huishoudens Vathorst volgens CBS (CBS, 2018) ten opzichte van steekproeven 2015 en 2018

Huishoudens in Vathorst	CBS-gegevens Vathorst 2017 (CBS, 2018)	Steekproef 2015 (N=93)	Steekproef 2018 (N=221)
Eenpersoonshuishouden	22%	20%	13%
Stel zonder (thuiswonende) kind(eren)	21%	30%	36%
Stel met thuiswonende kind(eren)	57%	50%	51%

In figuur 3.5 zijn verschillende levensbeschouwelijke overtuigingen zichtbaar gemaakt. De wijkbewoners hebben aangegeven tot welke overtuiging zij zichzelf rekenen. De respondentengroep lijkt behoorlijk ‘ontkerkelijkt’: kruiste in 2015 ruim een derde (36%) van de respondenten de optie ‘geen enkele levensbeschouwelijke richting’ aan, in 2018 is dat

opgelopen tot bijna twee derde (62%). Deze verschuiving blijkt statistisch significant, hetgeen wil zeggen dat het geen toevallig verschil is. Kerkleden van de Ontmoetingskerk maken in 2018 maar 9 procent van de respondenten groep uit, terwijl dat eerder in 2015 32 procent was.

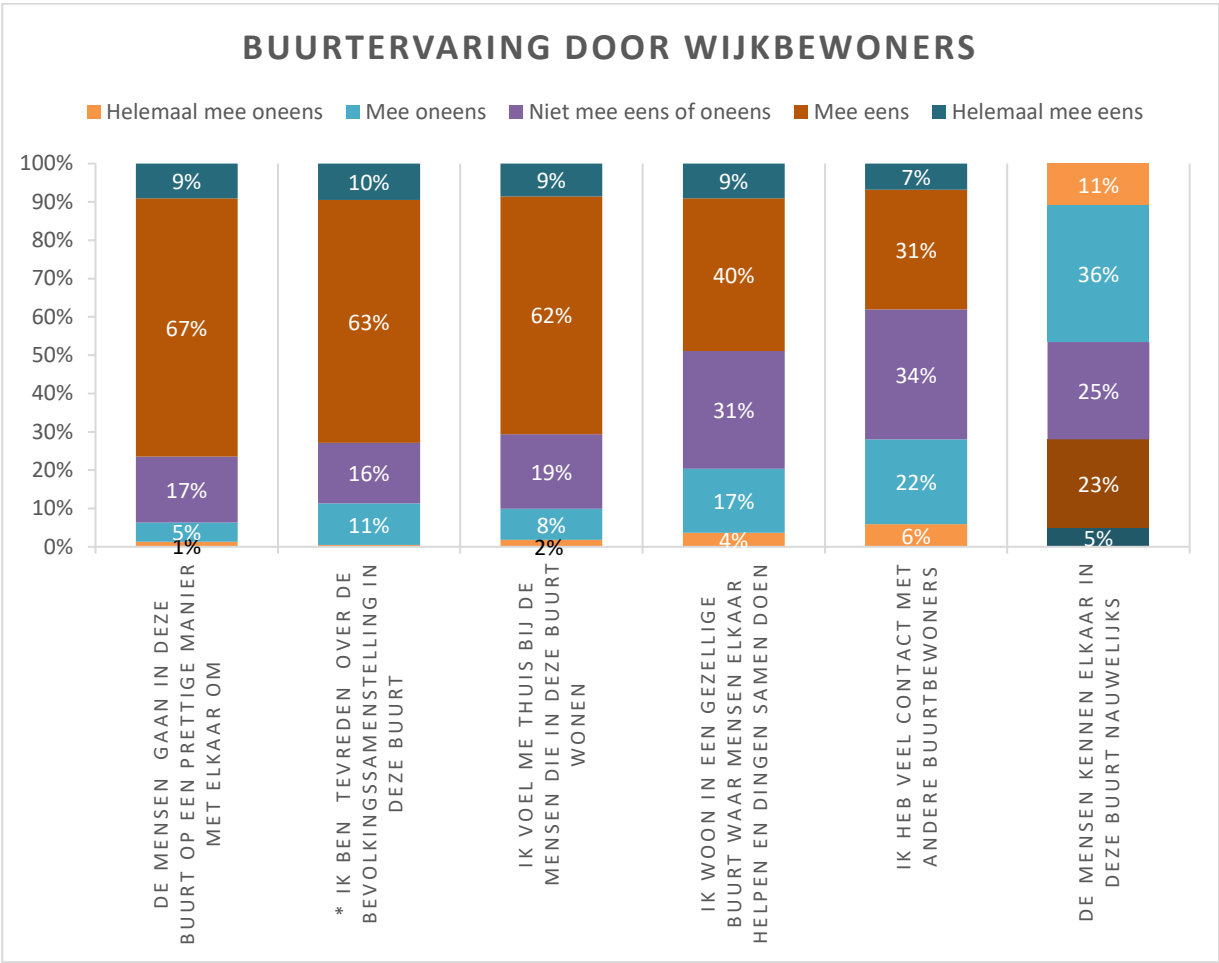

Figuur 3.5 – Kerkelijke richting of levensbeschouwelijke groepering (in %) (2018; N=221)

3.2 Sociale samenhang in Vathorst

Met behulp van een aantal vragen is onderzocht hoe de respondenten de sociale cohesie in hun wijk beoordelen. In figuur 3.6 staan verschillende aspecten van de

buurtervaring door wijkbewoners centraal. Per stelling kon men aangeven in welke mate men het ermee (on)eens was.

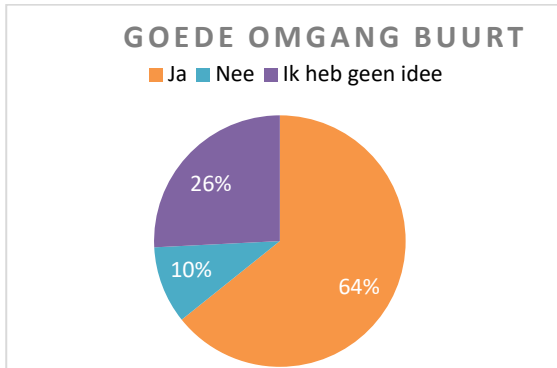
Figuur 3.6 – Buurtervaringen bewoners Vathorst (in %) (2018; N=221)

Uit figuur 3.6 komt naar voren dat de respondenten over het algemeen overwegend positief zijn over de eigen buurt. Ongeveer driekwart van hen vindt dat wijkbewoners op een prettige manier met elkaar omgaan (76%), is tevreden met de bevolkingssamenstelling in de

wijk (73%) en is van mening dat men zich thuis voelt bij de buurtgenoten (71%). Circa de helft van de ondervraagde wijkbewoners geeft te kennen de buurt gezellig te vinden en dat mensen gezamenlijk dingen doen en voor elkaar klaar staan (49%). Niet meer dan de

helpt (47%) van de respondentengroep geeft aan dat mensen in de buurt elkaar kennen. Twee op de vijf buurtbewoners (38%) hebben veel contact met buurtgenoten, een bijna even grote groep (34%) antwoordt neutraal. Ten opzichte van 2015 zijn de scores op deze stellingen anno 2018 vergelijkbaar,

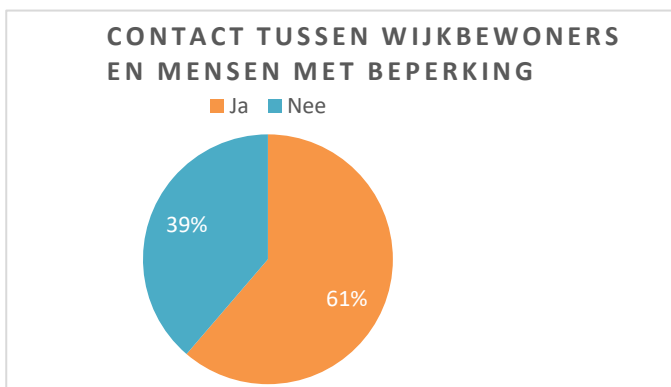
op één na: er is een significante achteruitgang aantoonbaar voor wat betreft de tevredenheid over de bevolkingssamenstelling. Figuur 3.7 zoomt in op één bepaald aspect van de sociale cohesie, namelijk of men vindt dat de mensen in de eigen buurt goed met elkaar omgaan.

Figuur 3.7 – Goede omgang met elkaar in eigen buurt (in %) (2018; N=221)

Figuur 3.7 laat zien dat bijna twee derde (64%) van de wijkbewoners vindt dat de mensen in de eigen buurt goed met elkaar omgaan. Een klein percentage (10%) ervaart dit niet zo. Daarnaast heeft een kwart (26%) van de respondenten hier geen duidelijke mening over. Deze scores zijn in beide meetjaren vergelijkbaar.

Uit de vorige meting (2015-2016) is naar voren gekomen dat een deel van de wijkbewoners in zijn of haar omgeving met niemand met een beperking contact heeft. De nieuwe meting wijst uit dat het in 2018 om ongeveer 40 procent van de respondenten gaat (zie figuur 3.8). Dat was in 2015 ook in deze orde van grootte.

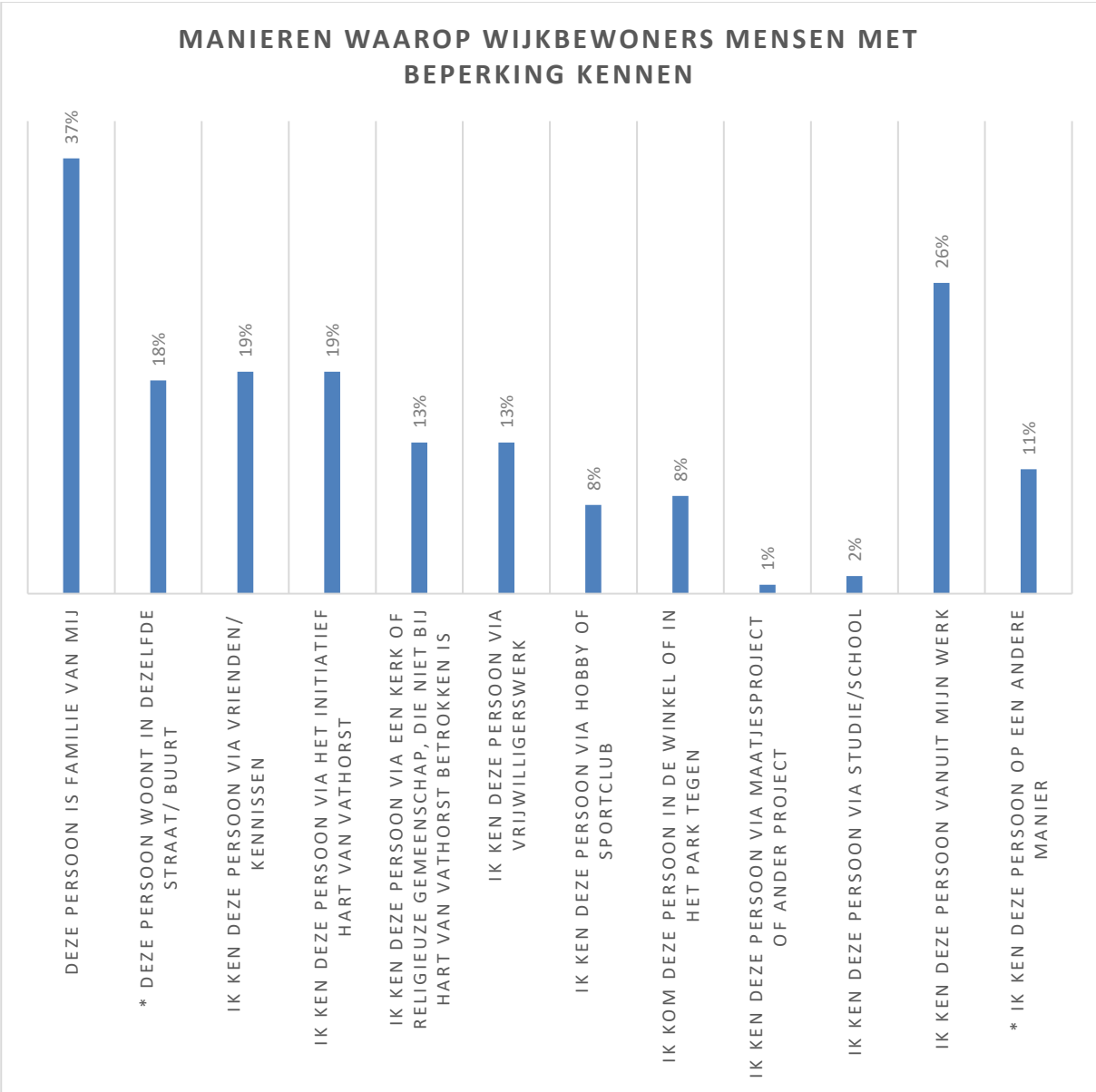

Figuur 3.8 – Contact tussen wijkbewoners en persoon met beperking (in %) (2018; N=217)

Die andere ruim 60 procent is de vraag voorgelegd hoe zij dan iemand met een beperking kennen. Figuur 3.9 bevat de scores op deze vraag, waarop meerdere antwoorden gegeven mochten worden. Als van het kennen van iemand met een beperking sprake is (N=133), dan is de bekende met een beperking iemands familielid (37%) of kent men via diens werk de persoon met een handicap (26%). Anderen (18% à 19%) kennen iemand met een beperking via kennissen en vrienden, van het initiatief Hart van Vathorst of omdat zo iemand in dezelfde straat woont. Andere opties komen minder vaak voor. De wijkbewoners gaven voor het overige (11%) aan soms mensen met een beperking te ontmoeten via de kinderboerderij Amerpoort, de politiek, een patiëntenvereniging, toevalligerwijs, via de kerk, een

koor, in de dagelijkse bezigheden of van een maandelijks uitje. Daarnaast gaf een aantal wijkbewoners aan zelf in een revalidatiekliniek te hebben gezeten of in een focuswoning in Vathorst te wonen en op die manier één of meer personen met een beperking te kennen.

In figuur 3.9 zijn de scores in 2018 op twee keuzemogelijkheden (“De persoon woont in dezelfde straat” en “Anders, namelijk...”) significant afwijkend van 2015; de eerstgenoemde komt in de meest recente meting wezenlijk vaker voor, terwijl de laatstgenoemde optie juist minder vaak wordt aangekruist in 2018. Op “Ik ken deze persoon vanuit mijn werk” is de vragenlijst in beide metingen onvergelijkbaar en dus niet op verschillen toetsbaar.

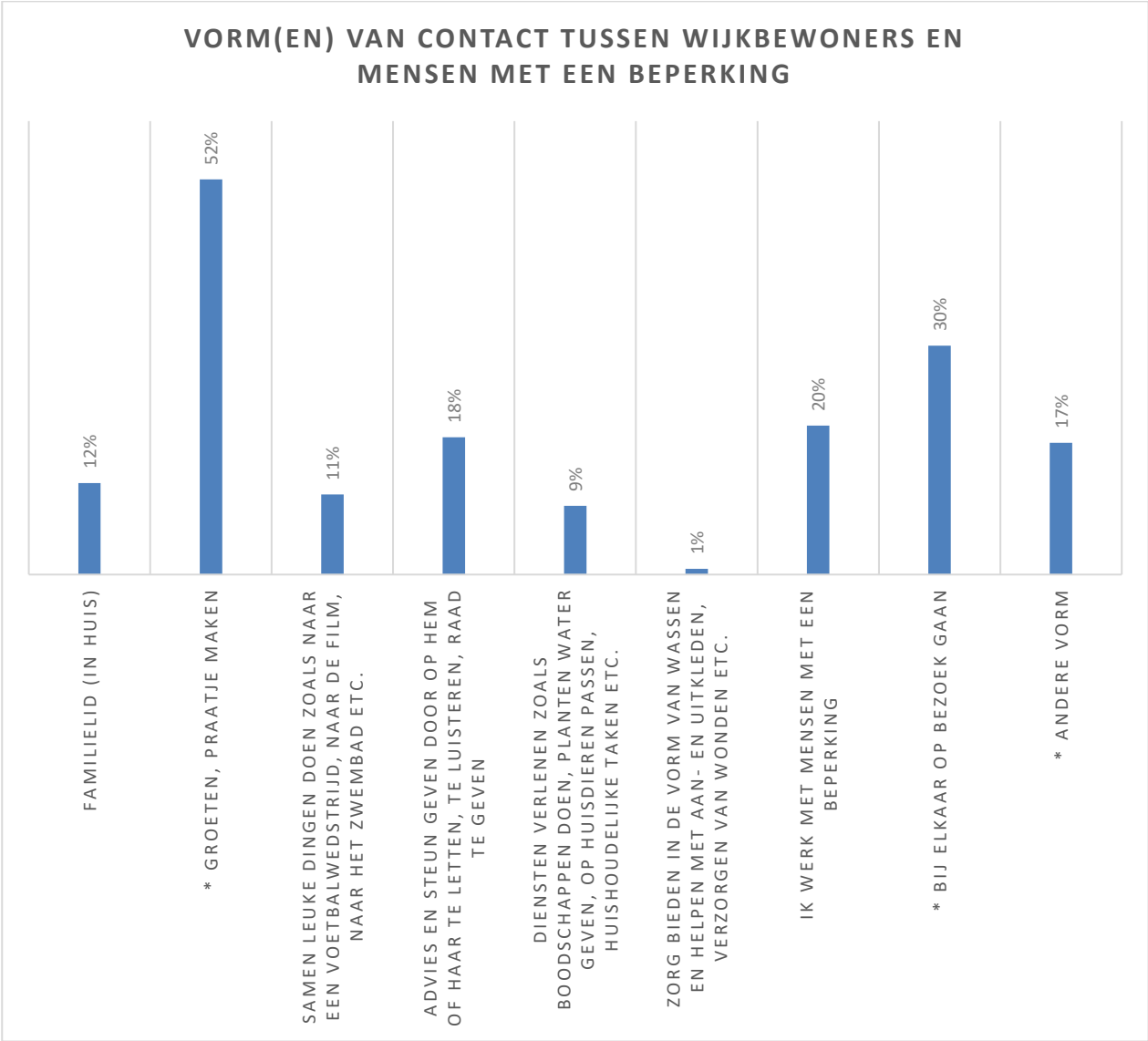
Figuur 3.9 – Contactmogelijkheden met iemand met een beperking (in %) (2018; N=133)

Als respondenten wel contact maken (N=132), dan worden verschillende vormen aangegeven. Figuur 3.10 bevat de bijzonderheden daaromtrent. Het groeten of een praatje

maken en het bij elkaar op bezoek gaan zijn de meest voorkomende. Dat zijn overigens ook de twee vormen die een significante toename laten zien sinds 2015. Andere, niet

voorgedrukte manieren van contact maken zijn activiteiten doen met deze doelgroep, coaching of begeleiding bij psychische problemen, via kunstwerken, de politiek, als volksvertegenwoordiger, via de kerk of bijbelclub, via social media, door kaartjes te sturen, vrijwilligerswerk, dagbesteding,

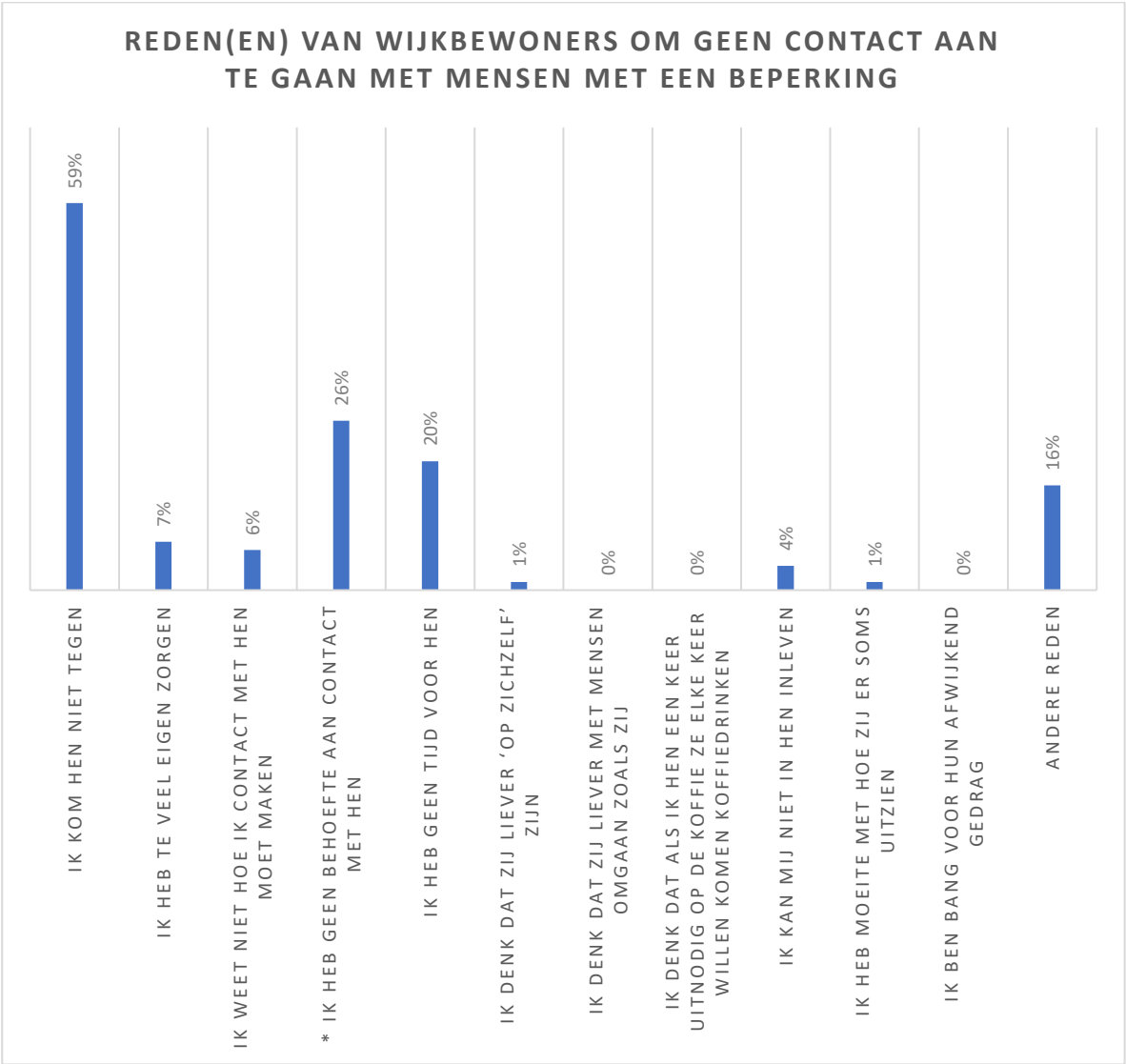
ondersteuning op school of binnen een sportclub of een maandelijks uitje. Als optie wordt ‘Anders, namelijk...’ in 2018 significant minder vaak aangevinkt. Op “Familielid in huis” is de vragenlijst in beide metingen anders en dus niet op verschillend toetsbaar.

Figuur 3.10 – Vormen van contact met mensen met een beperking (in %) (2018; N=133)

Er zijn 84 respondenten die een reden aangaven om géén contact met iemand met een beperking te hebben. De belangrijkste (59%) daarvan is, getuige figuur 3.11, dat men zulke buurtgenoten gewoonweg niet tegenkomt. Geen behoefte aan of geen tijd hebben voor contact met mensen met een beperking zijn twee andere redenen die regelmatig

(26% respectievelijk 20%) worden aangedragen om geen contact met hen te hebben. Van alle redenen die konden worden opgegeven, is alleen het gebrek aan behoefte van de respondenten in 2018 significant veranderd ten opzichte van 2015 en wel in de zin van een heuse toename van ‘geen behoefte aan contact met mensen met een beperking’.

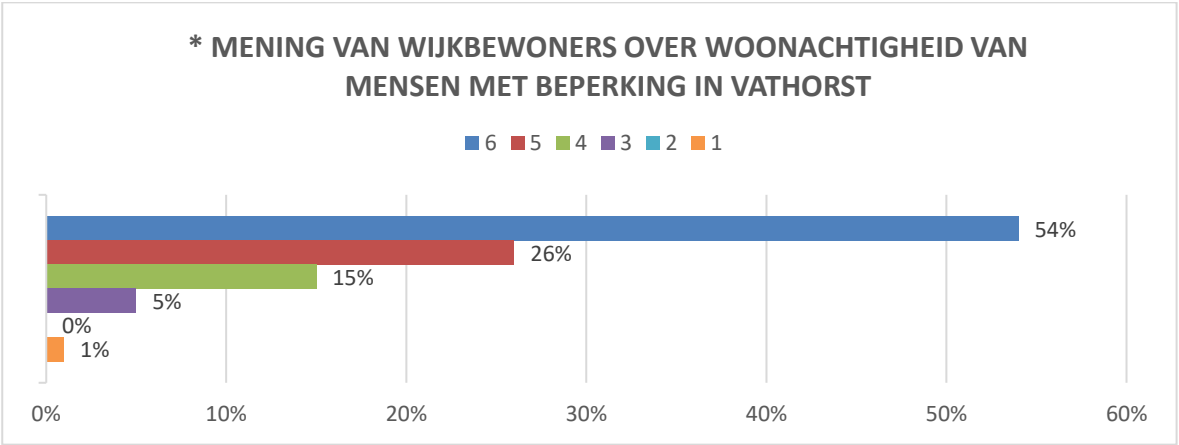

Figuur 3.11 – Redenen om geen contact te hebben met mensen met een beperking (in %) (2018; N=84)

Gevraagd naar hoe wijkbewoners het vinden dat bewoners van Hart van Vathorst, die een beperking hebben, samen met hen de wijk delen, ontstaat er een gevarieerd beeld. Figuur 3.12 is de weergave daarvan, waarbij 1 staat voor heel negatief en 6 staat voor heel positief (en alle gradaties daartussen). Het grootste gedeelte (80%) van de respondenten geeft aan het zonder meer fijn te vinden dat de bewoners van Hart van Vathorst in de wijk wonen. Een klein deel van de respondenten is een andere mening toegedaan en vindt

dat in meer of mindere mate niet fijn. De anderen (15%) neigen tot een positieve reactie.

Er is significante afname in vergelijking met de data vanuit 2015 op dit punt. Het onderzoek wijst uit dat wijkbewoners van de wijk Vathorst het in 2018 significant minder fijn vinden dat er mensen met een beperking in dezelfde wijk wonen dan in 2015. Hoewel dit verschil ten opzichte van 2015 significant is, is het merendeel van de populatie nog steeds positief.

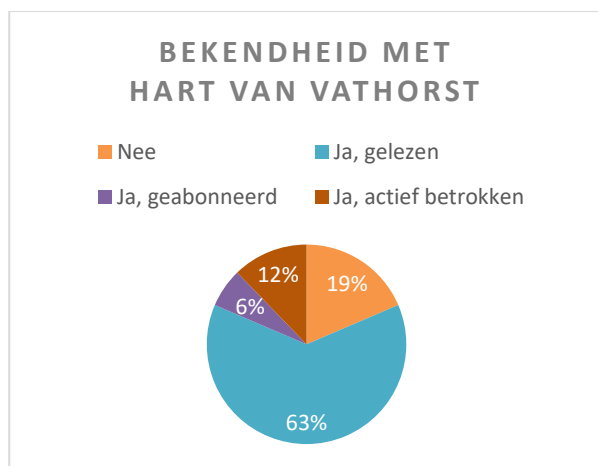

Figuur 3.12 – Meningen over wonen van bewoners met beperken (van Hart van Vathorst) in de wijk (in %) (2018; N=200)

3.3 Hart van Vathorst

De respondenten is een aantal vragen voorgelegd over hun meningen over Hart van Vathorst. Uit figuur 3.13 is te concluderen dat het grootste gedeelte (63%) van de ondervraagde wijkbewoners bekend is met Hart van Vathorst en wel door erover gelezen te hebben. Bijna een vijfde (19%) van de respondenten is onbekend met Hart van Vathorst. Dit item kende in de effectmeting iets

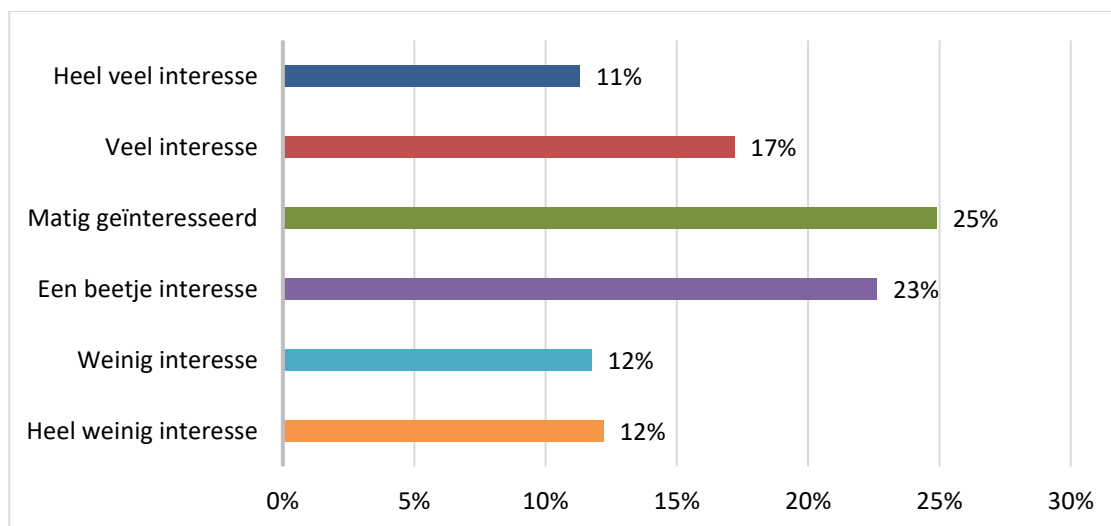
gewijzigde antwoordcategorieën, maar als het item gedichotomiseerd wordt (alleen ja of nee), dan kan geconcludeerd worden dat ten opzichte van 2015 het initiatief weliswaar iets bekender geworden is – de onbekendheid nam af van 25 procent naar 19 procent – maar dat dat verschil echter niet statistisch significant is.

Figuur 3.13 – Bekendheid met initiatief Hart van Vathorst (in %) (2018; N=221)

Figuur 3.14 bevat de scores op de vraag in welke mate wijkbewoners geïnteresseerd zijn in Hart van Vathorst. Hieruit komt naar voren dat circa de helft (53%) van hen matig tot zeer geïnteresseerd is in Hart van Vathorst.

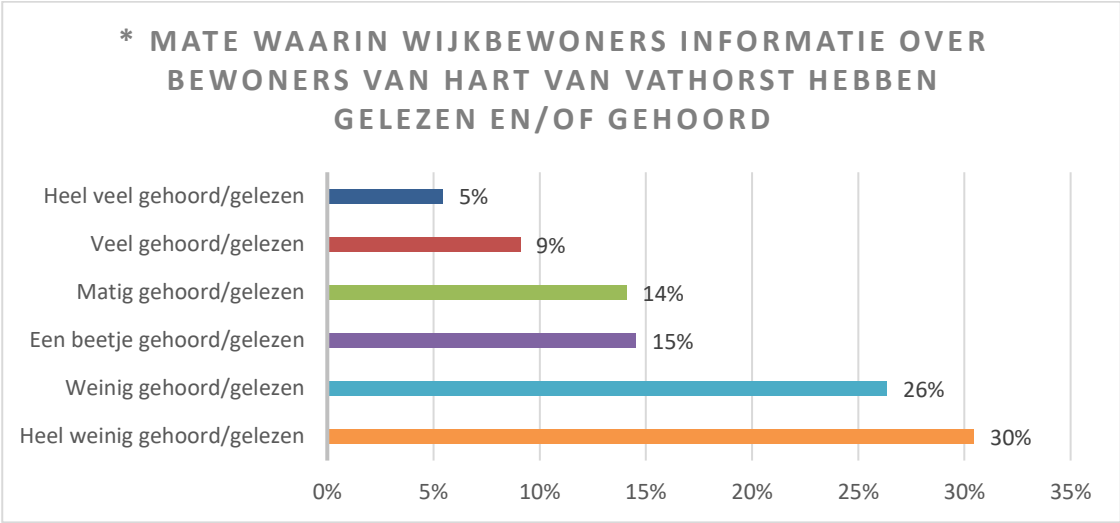
Het overige deel (47%) geeft aan heel weinig tot een beetje belangstelling te hebben voor het initiatief. In vergelijking met 2015 is er een significante afname in de interesse in het initiatief Hart van Vathorst.

Figuur 3.14 – Interesse in initiatief Hart van Vathorst (in %) (2018; N= 221)

Het onderwerp van figuur 3.15 betreft de mate waarin wijkbewoners iets gelezen of gehoord hebben over de bewoners van Hart van Vathorst. Het blijkt dat de meeste respondenten (56%) weinig tot heel weinig over hen gehoord of gelezen hebben. Daar staat tegenover dat één

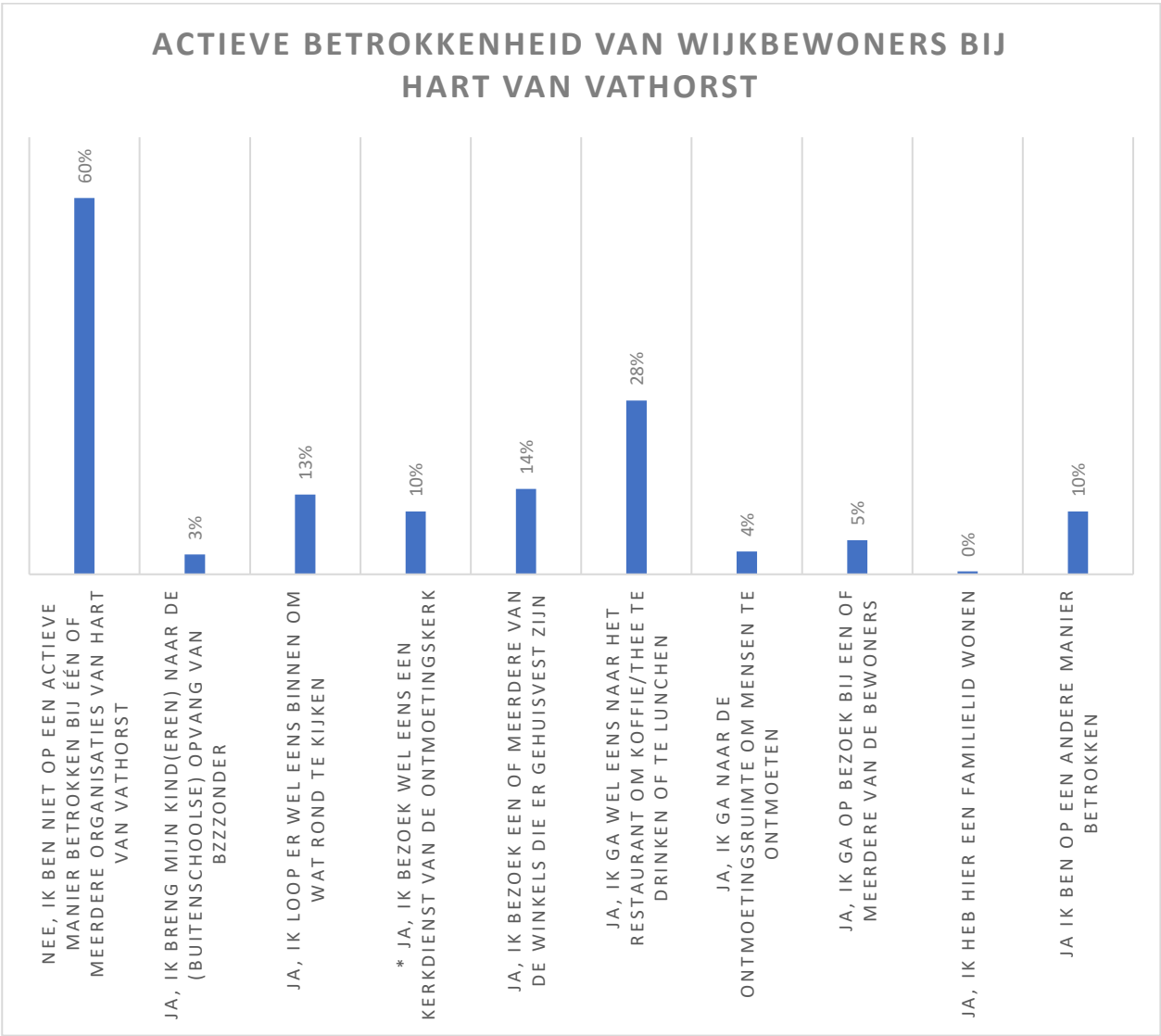
op de zeven (14%) respondenten aangeeft veel tot heel veel informatie tot zich genomen te hebben. Ten opzichte van 2015 is er een significante afname in de mate waarin respondenten gehoord en/of gelezen hebben over bewoners van Hart van Vathorst.

Figuur 3.15 – Mate waarin wijkbewoners iets gehoord/gelezen hebben over bewoners van Hart van V. (in %) (2018, N=220)

Drie op de vijf (60%) Vathorsters zijn niet op één of andere manier betrokken bij één van de participanten in Hart van Vathorst. Dat betekent dat 40 procent dat op enigerlei wijze wel is. Deze actieve betrokkenheid bij het initiatief van Hart van Vathorst kan zich op diverse manieren uiten. Figuur 3.16 bevat daarvan een overzicht,

dat duidelijk maakt restaurantbezoek de belangrijkste trekker is (28% van alle geënquêteerden). Het enige gevonden statistische verschil (aangaande het bezoeken van diensten in de Ontmoetingskerk als link met Hart van Vathorst) betreft een afname daarvan, hetgeen uiteraard samenhangt met figuur 3.5.

Figuur 3.16 – Betrokkenheid bij deelnemers aan initiatief Hart van Vathorst (in %) (2018; N=219)

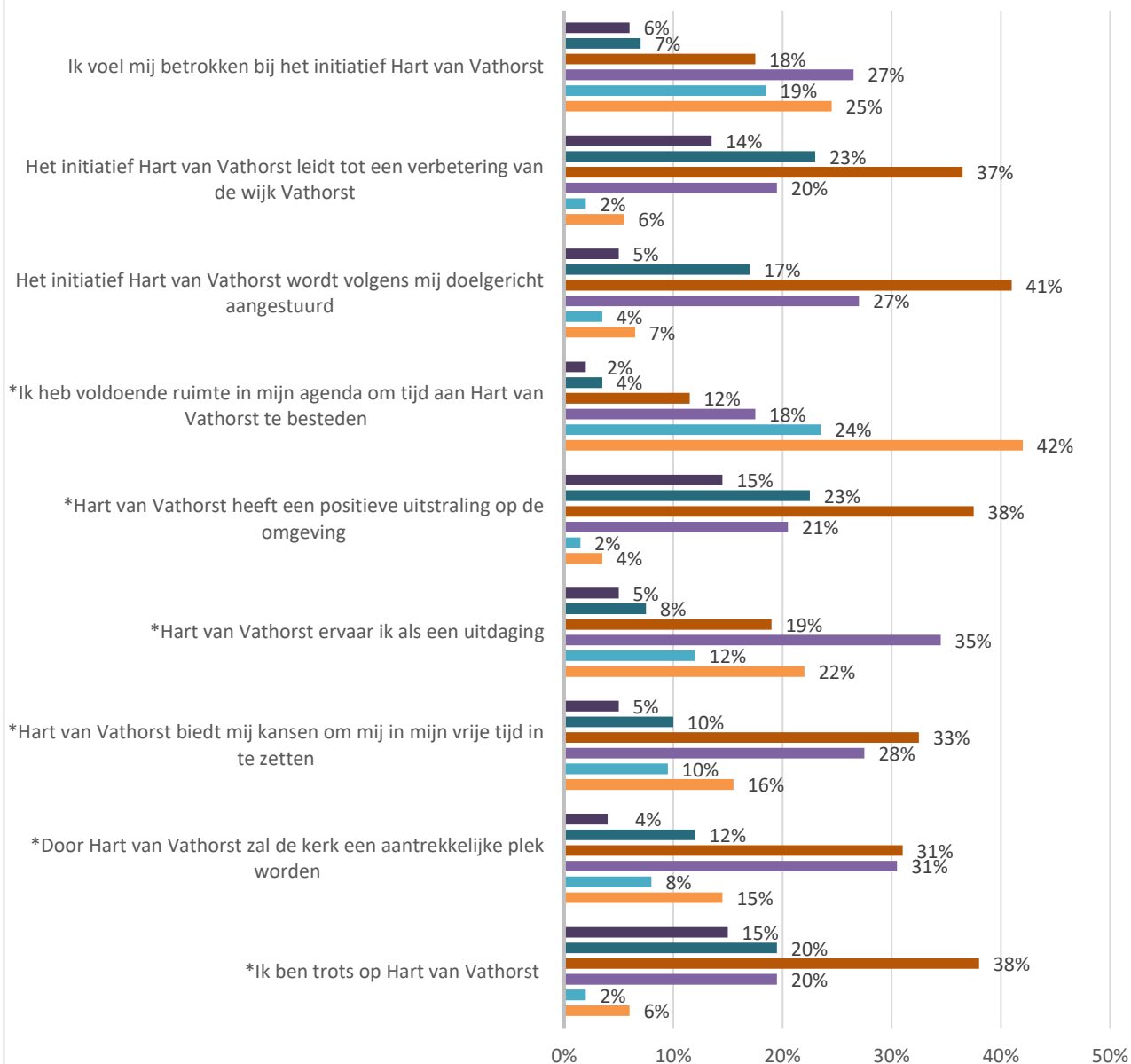
Bij alle respondenten is navraag gedaan aangaande hun gevoel bij het initiatief van Hart van Vathorst. Figuur 3.17 bevat een overzicht van de desbetreffende scores. Hieruit komt naar voren dat drie kwart van de bewoners van de wijk Vathorst vindt dat het initiatief Hart van Vathorst tot een verbetering van de wijk leidt (74% in meer of mindere mate), dat het een positief uitstraling op de omgeving heeft (76%) en dat men trots is op Hart van Vathorst (73%). Voor twee derde (63%) van de onderzoeksgroep lijkt het initiatief doelgericht aangestuurd te worden. Ongeveer de helft van de respondenten ziet in Hart van Vathorst in meer of mindere mate kansen om zich in de vrije tijd in te zetten (48%) en verwacht dat de kerk erdoor een aantrekkelijke plek zal worden (47%). Ongeveer een derde van de wijkbewoners voelt zich tot op zekere hoogte betrokken bij het initiatief Hart van Vathorst (31%) of ervaart Hart van Vathorst als een uitdaging (32%). Het laagste aandeel positieve scores (18%) wordt gevonden bij de stelling die gaat over de ruimte in de eigen agenda om tijd te besteden aan Hart van Vathorst. Twee op de vijf (42%) respondenten hebben zelfs absoluut geen tijd beschikbaar voor Hart van Vathorst.

In vergelijking met de meting van 2015 wordt er op de meeste stellingen significant anders gescoord dan in de

meting van 2018. In alle gevallen betreft het een negatievere uitkomst. Zo heeft men in 2018 minder tijd beschikbaar voor het initiatief, vindt men de uitstraling naar de omgeving wezenlijk minder positief en wordt Hart van Vathorst minder als een uitdaging ervaren. Eerder, in 2015, werden er meer kansen gezien om zich in te zetten binnen Hart van Vathorst en was de verwachting dat de kerk aantrekkelijker zou worden groter. Tenslotte is de trots op Hart van Vathorst ook significant afgenomen. Wat betreft de mate van gevoelde betrokkenheid bij het initiatief Hart van Vathorst en ook de mate van verbetering van de wijk Vathorst door dit initiatief, kan geen uitspraak gedaan worden over eventuele verschuivingen, omdat dit nieuwe variabelen waren in de 2018-vragenlijst. Overigens moeten de geconstateerde significante verschillen met enige voorzichtigheid betracht worden. In 2015 zijn deze items alleen voorgelegd aan de groep kerkleden, terwijl in 2018 alle respondenten met deze stellingen benaderd zijn. Niet zozeer het grote verschil in kwantiteit per subgroep is het probleem (hoewel eigenlijk het aantal benodigde respondenten in 2015 voor een verantwoorde vershilanalyse net niet gehaald wordt), maar veel meer het kwaliteitsverschil: in 2015 betrof het een specifieke selectie uit de gehele responsgroep.

MENINGEN OVER GEVOEL BIJ HART VAN VATHORST

■ Helemaal eens ■ Eens ■ Meer eens dan oneens ■ Meer oneens dan eens ■ Oneens ■ Helemaal oneens

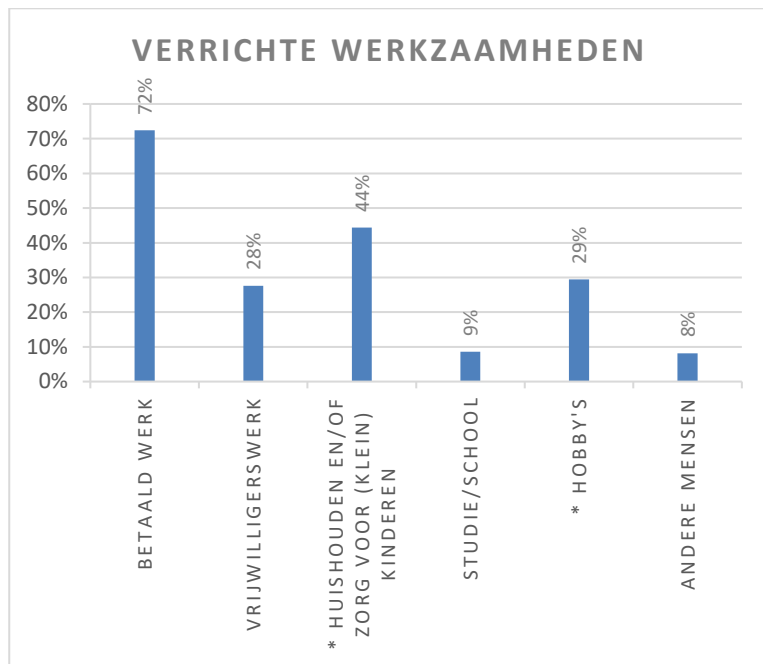

Figuur 3.17 – Meninge over gevoel bij Hart van Vathorst in % (2018; N=200)

3.4 Vrijwilligerswerk in Vathorst

Er is onderzocht wat de respondenten zoal doen qua tijdsbesteding. Figuur 3.18 is daarvan de neerslag. Bijna driekwart (72%) verricht betaald werk; later, in figuur 3.19, wordt duidelijk hoeveel uren per week dat het geval is. Ruim twee op de vijf respondenten (44%) besteden tijd aan het huishouden en de zorg voor (klein)kinderen. Ruim een kwart (28-29%) spendeert vrije tijd (onder andere) aan vrijwilligerswerk en/of hobby's.

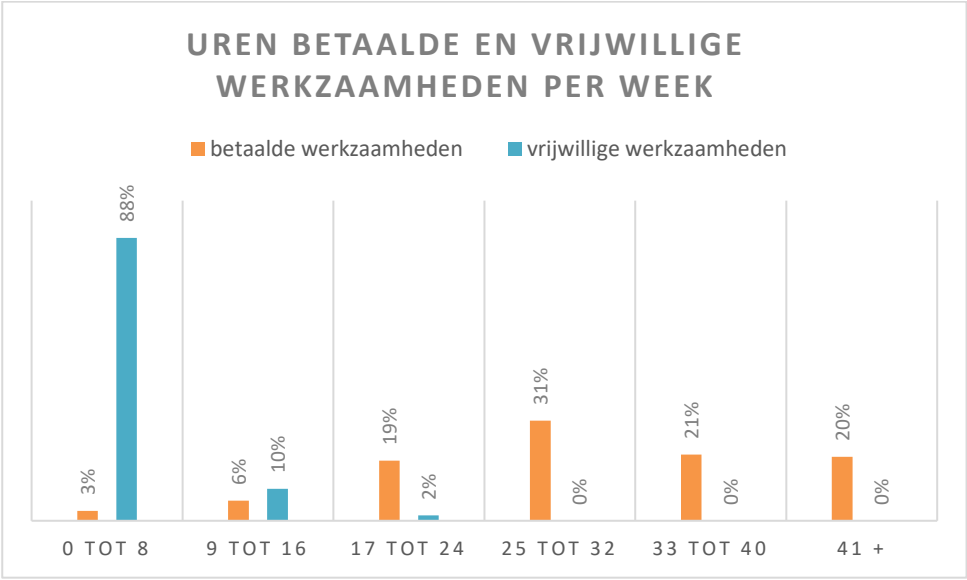
Uiteraard kunnen deze werkzaamheden ook naast elkaar voorkomen: respondenten mochten meerdere antwoorden aankruisen, als dat hun tijdsbesteding weergaf. Huishoudelijk werk en zorgen voor (klein)kinderen worden ten opzichte van 2015 significant minder vaak als werkzaamheden verricht. Dit geldt ook voor hobby's.

Figuur 3.18 – Verrichte werkzaamheden (in %) (2018; N=221)

In figuur 3.19 is te zien hoeveel uur per week respondenten betaalde werkzaamheden verrichten ten opzichte van het aantal uur vrijwilligerswerk dat er gedaan wordt. Betaald werk doet men overwegend parttime, waarbij drie tot vier dagen per week de meest voorkomende omvang van het dienstverband is (31%).

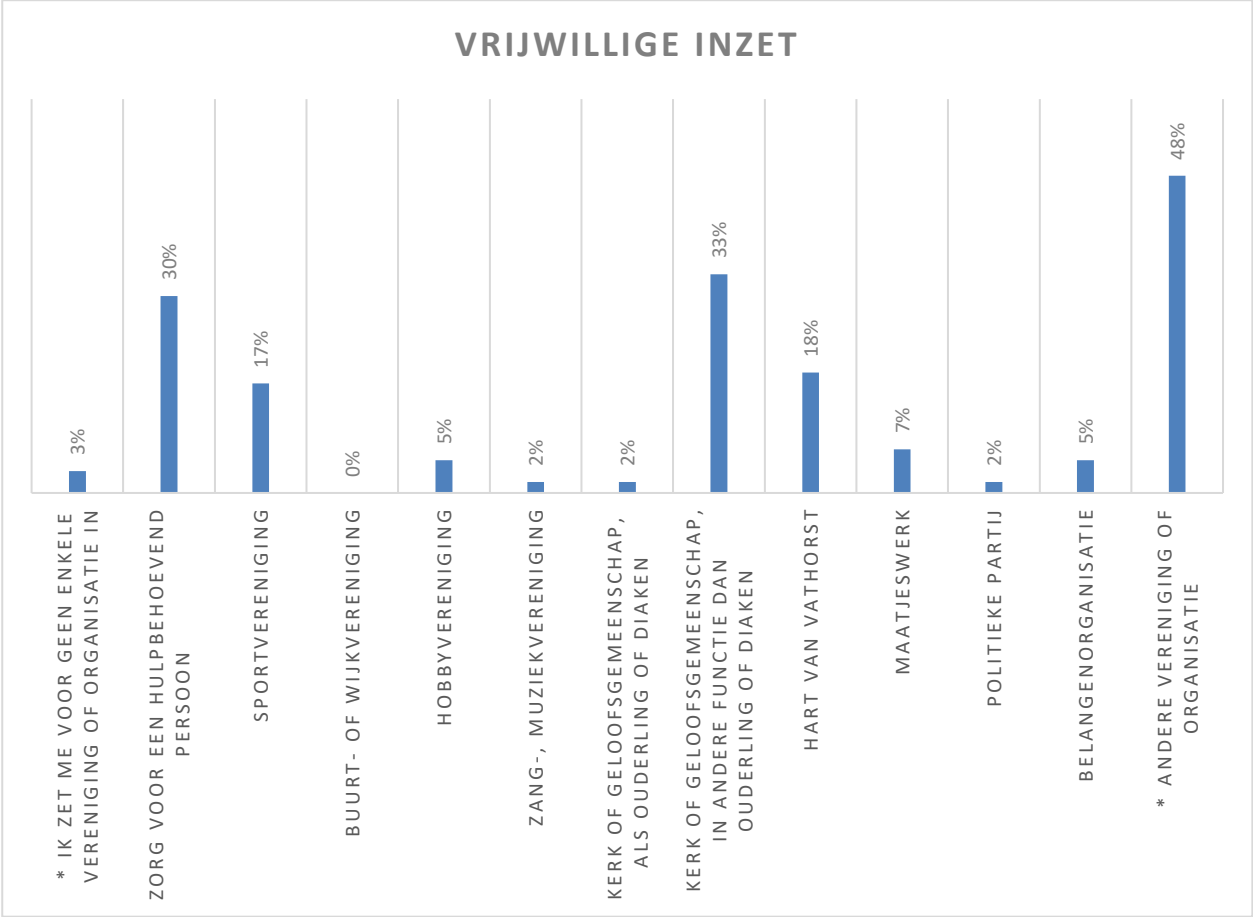
Eén op de vijf Vathorsters (20%) werkt meer dan 40 uren per week. Aan vrijwilligerswerk wordt doorgaans (88%) maximaal acht uren per week besteed. Eén op de tien respondenten (10%) is echter tot twee dagen per week met vrijwilligerswerk bezig.

Figuur 3.19 – Uren per week besteed aan betaalde of vrijwillige werkzaamheden (in %) (2018; N=160 resp. N=60)

Om inzicht te krijgen in wat voor soort vrijwilligerswerk men al doet, is dat gevraagd aan degenen die in een eerdere vraag aangaven zich bezig te houden met zulk werk (figuur 3.20). Ook hier waren per respondent meerdere antwoorden mogelijk. Het meeste (33%) vrijwilligerswerk betreft de inzet in en voor een kerk, maar dan niet als ambtsdrager. De aandacht voor één hulpbehoevende persoon staat op plek nr. 2, met 30 procent. Bijna de helft (48%) van de groep vrijwilligers zet zich in voor andere organisaties of personen dan de in de vragenlijst genoemde. Voorbeelden hiervan zijn Marriage Encounter Nederland, rock & roll band, buddy bij 'Er is

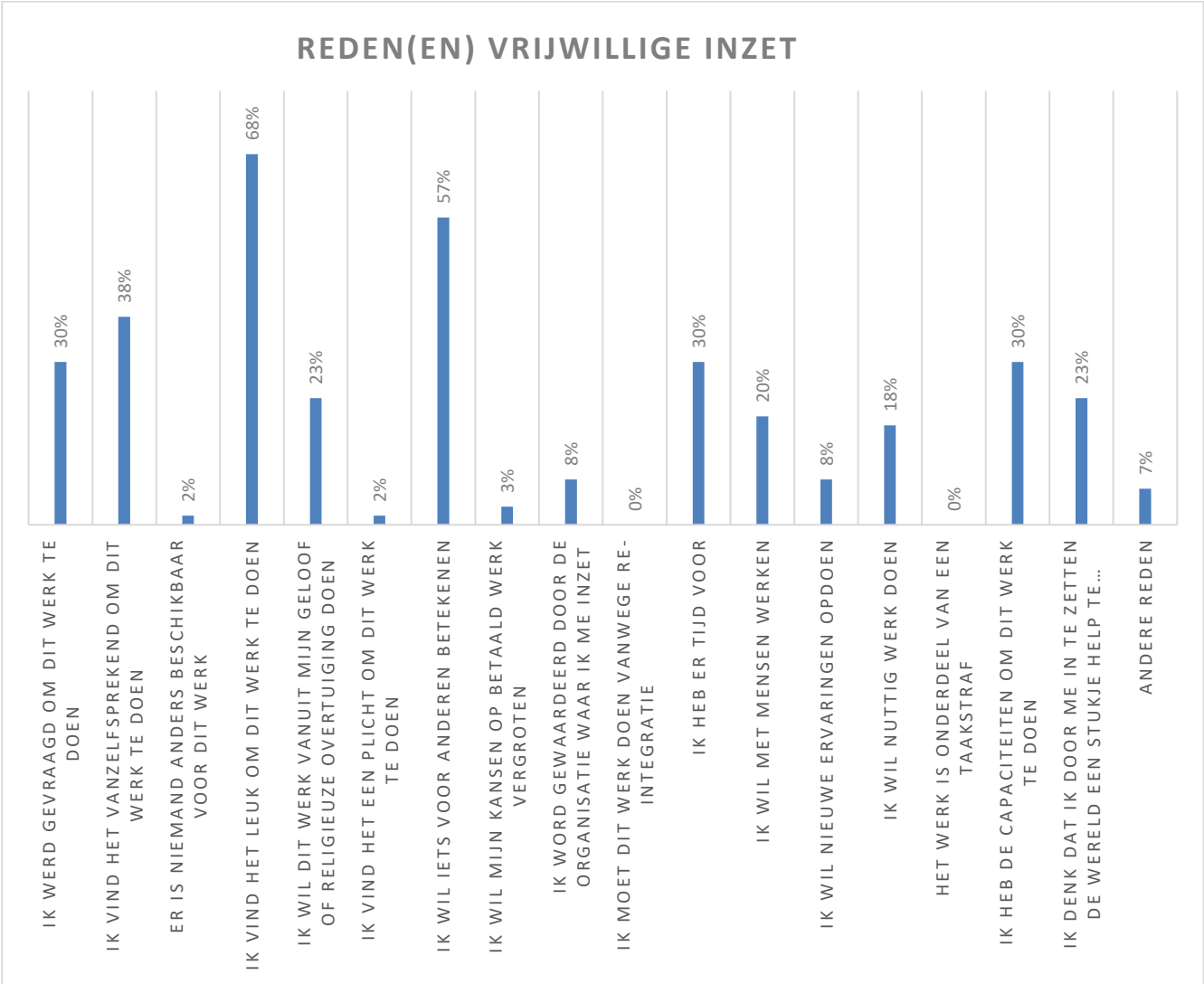
hulp', kinderboerderij Amerpoort, bibliotheek Eemland, Seniorweb, overblijf team Kinderstralen, VPTZ, Bzzzonder naaihulp, St. Pieters en Bloklands Gasthuis, Tuinpark Laakzijde, school, Zorgerf Buiten land, Buurtbus, de Zonnebloem, VED, het Rode Kruis, een zorgboerderij voor dementerenden, de dierenbescherming, Travel2comfort, Dorcas, de scouting, In de Buurt 033 en een Vereniging voor Eigenaren. In vergelijking met 2015 zet men zich juist voor deze 'andere' organisaties significant vaker als vrijwilliger in. Het percentage dat zich voor geen enkele organisatie vrijwillig inzet, is significant gedaald in de tussenliggende jaren.

Figuur 3.20 – Aard van vrijwilligerswerk in % (2018; N=60)

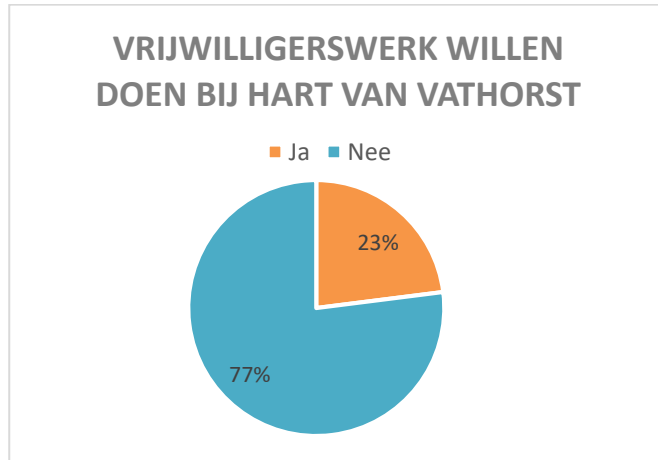
Van belang is te weten *waarom* mensen zich belangeloos inzetten voor iemand anders of voor een organisatie. Figuur 3.21 geeft een overzicht van redenen voor vrijwilligerswerk. Hieruit blijkt dat men het gewoon leuk vindt om te doen wat men doet (68%) en/of dat men van betekenis wil zijn voor een ander (57%). Een deel (38%) vindt het niet meer dan logisch zich op de gekozen

manier in te zetten, terwijl één op de drie (30%) in het vrijwilligerswerk gerold is omdat men gevraagd is dat te doen, men er de capaciteiten voor heeft dan wel tijd ervoor beschikbaar heeft. Bijna iedereen geeft altruïstische redenen op, slechts een enkeling wil er iets voor zichzelf uithalen. De aangehaalde motieven verschillen tussen beide metingen niet wezenlijk.

Figuur 3.21 – Motieven voor vrijwillige inzet in % (2018; N=60)

Vervolgens is gevraagd of de respondent zich als vrijwilliger zou willen inzetten voor Hart van Vathorst. (In figuur 3.20 werd weergegeven of men dat al doet; in figuur 3.22 gaat het om een uitgesproken intentie.) Figuur 3.22 maakt duidelijk dat driekwart (77%) daarvoor geen belangstelling heeft.

Figuur 3.22 – Vrijwilligerswerk willen doen bij Hart van Vathorst (in %) (2018; N=219)

Daartegenover staat dat één op de vier respondenten (23%) dat juist wél wil. In absolute zin zou het dan gaan om maar liefst vijftig aspirant-vrijwilligers! Dit percentage is door de tijd heen weliswaar met zo'n tien procent afgenomen, maar kan toch niet als statistisch significant aangemerkt worden.

3.5 Kerkleden Ontmoetingskerk versus niet-kerkleden

In deze laatste paragraaf die over het kwantitatieve onderzoek gaat, wordt ten aanzien van enkele stellingen onderscheid gemaakt al naar gelang de respondent wel of geen kerklid van de Ontmoetingskerk is. Acht procent van de respondenten is lid van de Ontmoetingskerk (N=18). In het 2015-onderzoek was dat aandeel duidelijk groter: toen was bijna één op de drie respondenten lid van deze kerk.

In figuur 3.23 zijn de scores op een drietal stellingparen weergegeven voor niet-leden van de Ontmoetingskerk. Elke antwoordmogelijkheid heeft een eigen kleur, waarbij 1 staat voor helemaal eens met het eerste deel van de stelling en 6 voor helemaal eens met het tweede gedeelte van de stelling. De niet-leden hebben

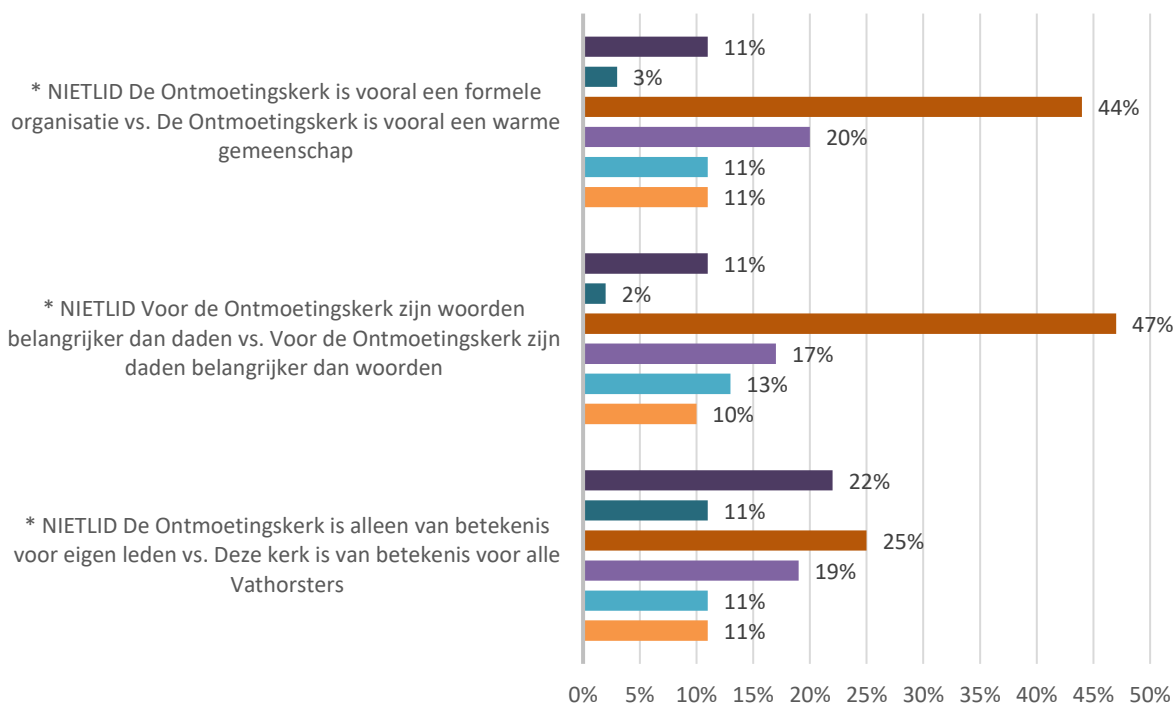
aangegeven op een schaal van 1 tot 6 in welke stellingdeel zij zich het meest herkennen.

Het merendeel van de niet-kerkleden is van mening (zij het in verschillende gradaties) dat de Ontmoetingskerk vooral een formele organisatie is (58%), dat voor deze kerk woorden belangrijker dan daden zijn (60%) en dat deze kerk alleen van betekenis is voor de eigen leden (58%). Toch betekent dat ook dat ongeveer twee op de vijf Vathorsters een overwegend positief beeld van deze kerkgemeenschap heeft.

Bij alle drie stellingen wordt een afname waargenomen ten opzichte van 2015, hetgeen impliceert dat niet-leden de Ontmoetingskerk minder positief zijn gaan beschouwen.

DRIE STELLINGPAREN VOOR NIET-LEDEN VAN ONTMOETINGSKERK

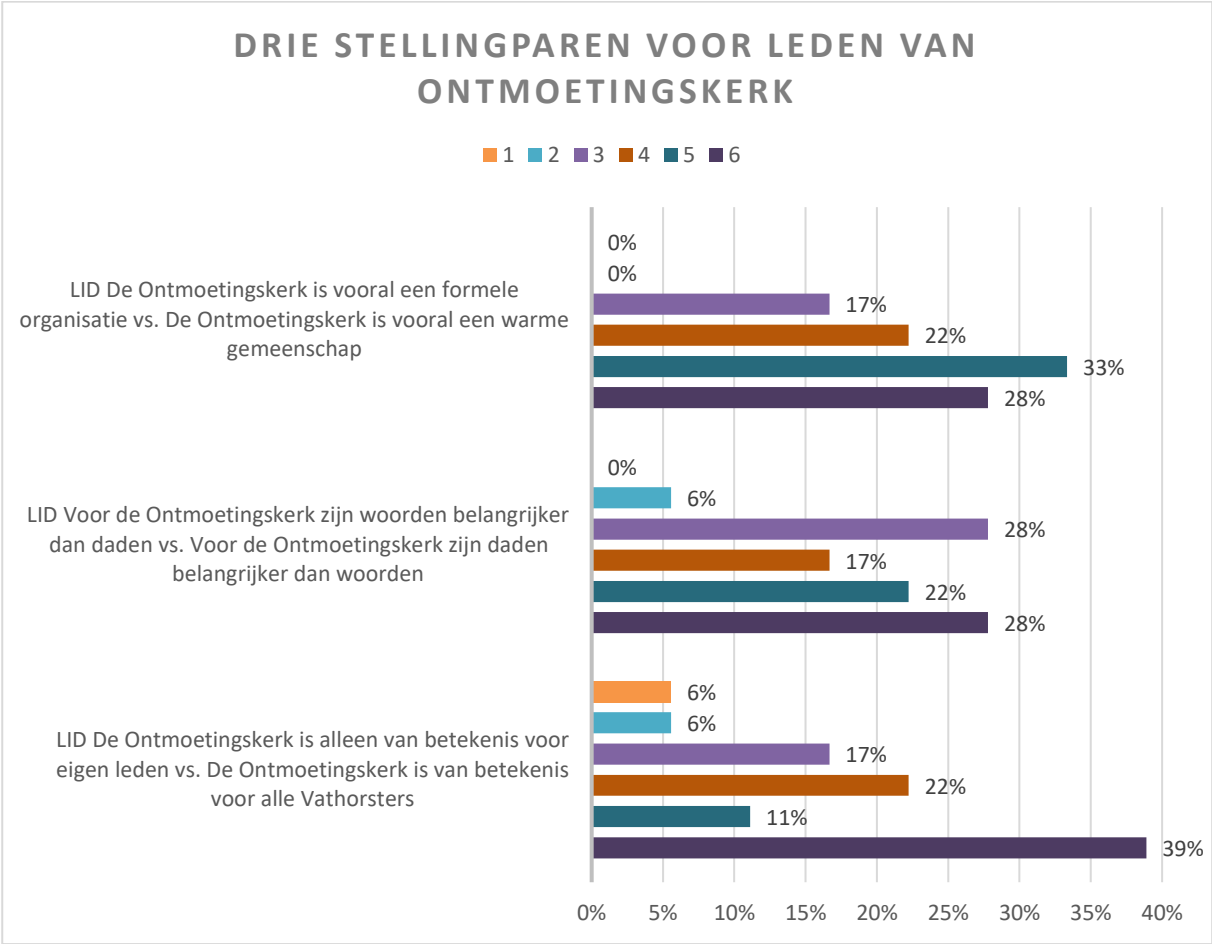
1 2 3 4 5 6

Figuur 3.23 – Mening van niet-kerkleden over Ontmoetingskerk in % (2018; N=187)

In figuur 3.24 staan de resultaten aangaande dezelfde drie stellingparen, maar dan vanuit de optiek van kerkleden van de Ontmoetingskerk. Duidelijk wordt dan het merendeel van deze (kleine) subgroep een heel ander beeld van de (eigen) kerk heeft. Hier vindt men overwegend dat de kerk vooral een warme gemeenschap

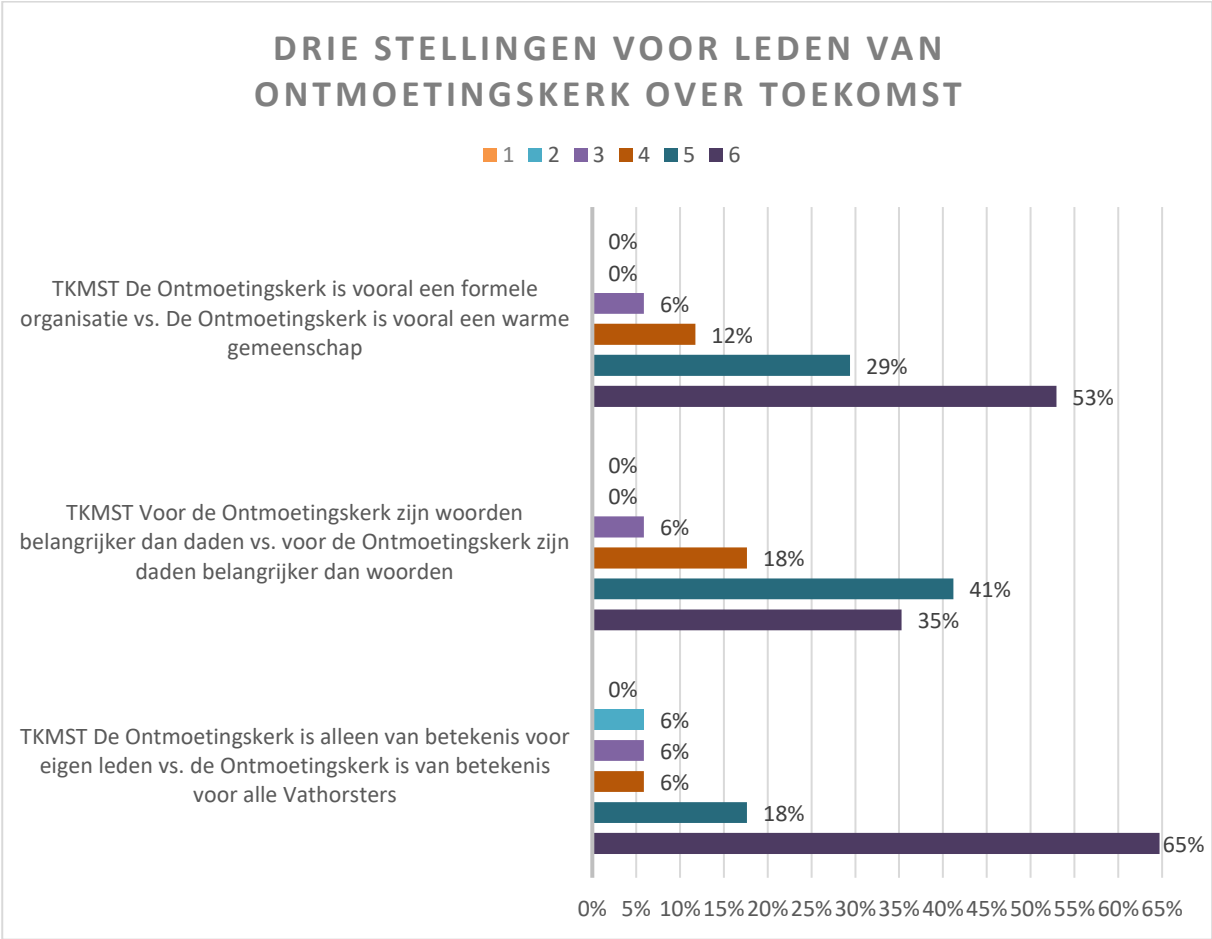
is (83%), dat daden belangrijker zijn dan woorden (67%) en dat de Ontmoetingskerk van betekenis is voor alle Vathorsters (72%). Vanwege de kleine groep kerkleden onder de respondenten van 2018 is het niet mogelijk statistisch te toetsen op verschillen met 2015.

Figuur 3.24 – Mening van kerkleden over Ontmoetingskerk in % (2018; N=18)

Figuur 3.25 bevat nogmaals dezelfde drie stellingparen, maar nu vanuit de optiek van kerkleden van de Ontmoetingskerk en dan wel gericht op de toekomst. Uit deze scores komt naar voren dat het groepje responderende kerkleden vindt dat hun kerk nog wel iets meer een warme gemeenschap mag vormen (in de toekomst +11% ten opzichte van het heden, vergelijk met

figuur 3.24), dat daden nog een stuk belangrijker moeten worden dan woorden (+27%) en dat de Ontmoetingskerk in de toekomst nog veel meer van betekenis moet zijn voor *alle* Vathorsters (+17%). Ook deze bevindingen kunnen niet over beide onderzoeksjaren heen statistisch getoetst worden.

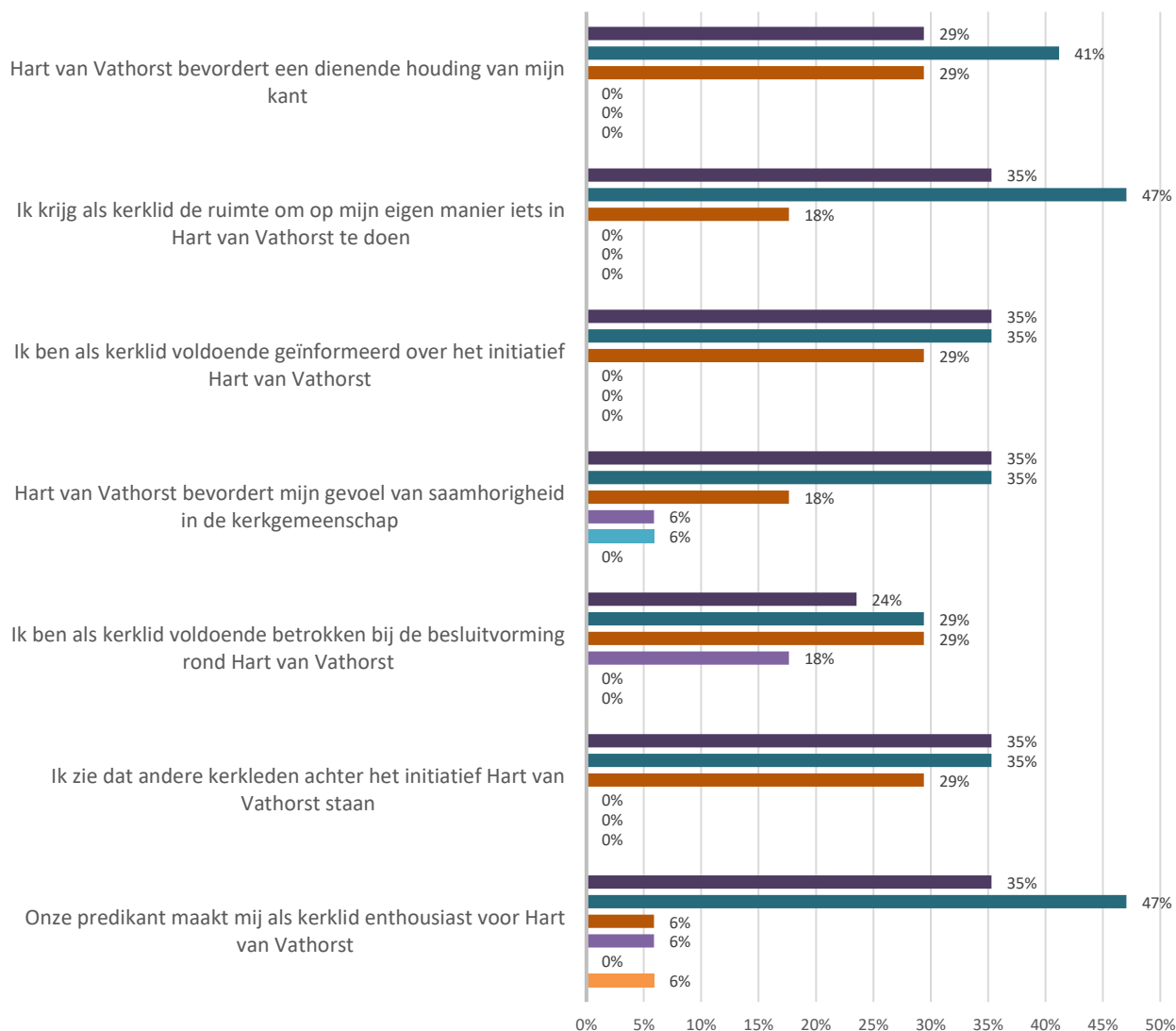
Figuur 3.25 – Mening van kerkleden over Ontmoetingskerk in de toekomst in % (2018; N=17)

Aan alleen de leden van de Ontmoetingskerk zijn aanvullend nog een paar stellingen voorgelegd die over het initiatief van Hart van Vathorst gaan. Hart van Vathorst doet ook wat met en voor de kerkleden, zo blijkt uit hun scores (zie figuur 3.26): het bevordert in meer of mindere mate een dienende houding en men krijgt ruimte om iets op z'n eigen manier binnen Hart van Vathorst te doen. Ook een toegenomen saamhorigheidsgevoel binnen de kerkgemeenschap wordt door de meesten aan (onder andere) Hart van Vathorst toegeschreven, hoewel twee respondenten daar wat minder positief tegenover staan. De informatie-

voorziening wordt op z'n minst als voldoende ervaren en bovendien voelen de meesten zich betrokken bij de besluitvorming rond Hart van Vathorst. Men ziet andere kerkleden zich scharen achter het initiatief en ook de predikant weet de meeste respondenten die de Ontmoetingskerk bezoeken, te enthousiasmeren voor Hart van Vathorst, op een enkele uitzondering na. Deze stellingen zijn ook in het onderzoek van 2015 uitgevraagd. Vanwege de geringe omvang van de groep responderende kerkleden in 2018 kunnen geen onderbouwde uitspraken gedaan worden over eventuele verschillen tussen beide metingen.

MENINGEN VAN ONTMOETINGSKERKLEDEN OVER INITIATIEF 'HART VAN VATHORST'

■ Helemaal eens ■ Eens ■ Meer eens dan oneens ■ Meer oneens dan eens ■ Oneens ■ Helemaal oneens

Figuur 3.26 – Ontmoetingskerkleden over Hart van Vathorst in % (2018; N=17)

Hoofdstuk 4 Meningen en ervaringen van naasten van bewoners van Hart van Vathorst

In dit hoofdstuk worden de bevindingen die uit de beide groeps gesprekken naar voren komen, beschreven aan de hand van de in hoofdstuk 2 toegelichte gespreksleidraad. In § 4.1 komen de meningen en ervaringen van mantelzorgers van iemand met dementie (met Accolade Zorggroep als zorgaanbieder) aan de orde, waarna het groeps gesprek met familieleden van iemand met een verstandelijke beperking (ressortend onder stichting Sprank) uitgewerkt wordt (§ 4.2). De respondenten bij deze groeps gesprekken worden in dit hoofdstuk deelnemers genoemd.

In dit deelonderzoek staat de volgende vraag centraal: *In welke mate heeft het initiatief Hart van Vathorst invloed op de zorgverlening/mantelzorgtaak van familieleden van cliënten?*

Er zijn groeps gesprekken gehouden met mantelzorgers van bewoners met dementie dan wel met een verstandelijke beperking. Het aantal aanmeldingen voor een NAH-groeps-gesprek was te klein om te laten doorgaan.

De resultaten, conclusies en aanbevelingen van dit deelonderzoek zijn eerder in 2018 gepresenteerd aan en besproken met managers van Sprank en Accolade.

4.1 Naasten van bewoners met dementie

Waarom voor Hart van Vathorst gekozen?

Een aantal deelnemers aan het groeps gesprek heeft (samen met de cliënt) gekozen voor Hart van Vathorst, omdat men ervan gehoord had. Er zou snel plek zijn en er zou gekookt worden op de afdeling; dat waren trekkers om voor deze instelling te kiezen. Iemand anders opteerde voor Hart van Vathorst omdat er aanvankelijk een afdeling voor jongdementerenden zou komen. Ook hier speelde de korte wachttijd een rol. Toen deze

afdeling toch niet van de grond kwam, is dat aan de aspirant-bewoner teruggekoppeld, maar was de keuze toch al gemaakt. Een enkeling koos voor Hart van Vathorst omdat familie dichtbij woonde. Dat het concept 'Hart van Vathorst' uitgaat van betrokkenheid van de buurt bij het reilen en zeilen in de organisatie, was volgens één van de deelnemers ook een belangrijke motivatie om naar dit pand te verhuizen. De naasten van deze groep deelnemers gaan allen in dit gebouw ter kerke; ook dat werd als meerwaarde van Hart van Vathorst gezien. De aanwezigheid van kinderopvang Bzzonder is aanvankelijk geen keuzecriterium geweest, maar pakt in de praktijk wel heel gunstig uit. De kinderen komen eens per week op de afdeling en door de reuring die dat geeft, bloeien de bewoners op.

Verwachtingen omtrent Hart van Vathorst

De verwachtingen die men had, bijvoorbeeld aangaande de manier van werken in zelfsturende teams, waren hooggespannen; ook het meedenken als mantelzorgers over de zorg leek goed. Niet al deze verwachtingen zijn in de praktijk gerealiseerd. Zo werden in het begin geen activiteiten aangeboden, hetgeen met de kwalificatie 'kinderziekte' vergoelikt wordt door de deelnemers. Mogelijk had men toen aansluiting bij activiteiten vanuit stichting Sprank kunnen zoeken. Ook hoopte men op meer contact met bewoners van stichting Sprank, maar dat is niet van de grond gekomen. Deelnemers denken dat Accolade Zorggroep te druk is met de 'eigen' bewoners, hoewel er eens een zang-uurtje is geweest voor betrokkenen van beide zorginstellingen. Het lijkt erop dat bewoners die zelf mobiel zijn, meer mogelijkheden hebben voor contact met anderen dan wie aan een rolstoel gekluisterd is. De eerste groep kan bijvoorbeeld gemakkelijker zelf aanschuiven bij een andere tafel. De contacten met wijkbewoners zijn divers:

ze zijn er wel, maar niet specifiek vanuit de kerk. Te denken valt dan aan een wandelmaatje.

Ervaringen met Hart van Vathorst

Hoewel vriendelijk bedoeld als personeel de bewoner en diens verwante een fijn uitje wenst, komt dit op een enkele mantelzorger weleens wat wrang over: uitgaan is niet zonder meer ontspannend, maar voor de mantelzorger soms omgeven met druk en zorgen. De ervaring van een deelnemer leert dat er niet gevraagd wordt hoe het thuis gaat. Als je zelf aangeeft, dat je het even niet meer weet, bijvoorbeeld omdat het gedrag van de bewoner aan het veranderen is, dan is er wel aandacht en een luisterend oor. Ook om een evaluatiegesprek moeten naasten zelf vragen; dan wordt dat georganiseerd, hoewel de terugkoppeling daarvan dan soms weer uitblijft.

Het blijkt de bedoeling dat de familie de kamer schoonhoudt en dat het sanitair en het verschonen van beddengoed door de instelling gedaan worden. Hierover is volgens de deelnemers aan het groepsgeprek echter niet gecommuniceerd. Bij de communicatie met Accolade Zorggroep worden sowieso nogal wat kritische opmerkingen geplaast. Zo wordt sommige informatie herhaaldelijk en door verschillende medewerkers gegeven en andere weer helemaal niet. Een voorbeeld van dat laatste is dat een val-incident pas uren later aan de familie werd doorgegeven. Andersom geldt het ook: niet alle informatie die de familie verstrekt, komt bij alle medewerkers aan. Men wijt dit aan het door medewerkers niet lezen van het zorgplan. Mails blijken niet altijd beantwoord te worden, terwijl slechts sommigen kijken op intranetsite Familienet. Ook vindt men het ongemakkelijk te overleggen met het personeel in aanwezigheid van de bewoner.

Er worden verschillen opgemerkt tussen medewerkers: de mate van gastvrijheid en gezelligheid die ieder inbrengt, varieert nogal, als ook de dagstructuur die door de één wel en door de ander niet aangehouden wordt; het gaat dan bijvoorbeeld om toiletronden en fruitverstrekking.

Andere rol voor mantelzorgers?

Een aantal deelnemers heeft ervaring met zorg voor hun naaste vanuit een andere instelling. Eén van hen vindt haar rol veranderd, maar dat komt niet zozeer doordat Hart van Vathorst de zorg anders georganiseerd zou hebben, maar omdat de cliënt nu dichterbij de mantelzorger woont, waardoor zij het gevoel heeft méér te moeten doen. Zij vraagt zich af of zij dat wel gaat volhouden. Ze lijkt moeite te hebben haar positie te kunnen bepalen: de bewoner doet liever iets met de naaste thuis dan binnen de instelling. Andere mantelzorgers hebben juist meer het gevoel dat de instelling 'thuis' is voor de bewoners: het feit dat er gekookt wordt op de afdeling en de mentaliteit van 'pak maar uit de koelkast wat je nodig hebt' dragen eraan bij dat naasten zich thuis en vrij voelen op de afdeling.

Alleen mantelzorg voor 'eigen' naaste?

Het initiatief Hart van Vathorst is erop gericht een gemeenschap te vormen, waarin men met elkaar optrekt: cliënten, mantelzorgers, medewerkers en wijkbewoners/vrijwilligers. Vanuit die gedachte is het voorstelbaar dat mantelzorgers ook zorg besteden aan afdelingsgenoten van hun naaste. Dit blijkt volgens de deelnemers inderdaad voor te komen, bijvoorbeeld in de vorm van het hulp geven bij de maaltijd en veelal ook wat aandacht. Mantelzorgers ervaren dit niet meer als een soort verplichting, hoewel dat eerder wel het geval was: toen is die inzet wel gevraagd en leunde het personeel ook wel op die extra handen. Tegenwoordig is dan minder het geval en geldt meer: moet niet, mag wel.

Ontzorgt Hart van Vathorst mantelzorgers?

De deelnemers aan het groepsgeprek hebben niet het gevoel dat zij minder zorgen om hun naaste hebben doordat deze in Hart van Vathorst woont. Voor dementerenden kan het grote aantal verschillende gezichten verwarrend zijn, terwijl anderen meer structuur en begeleiding nodig hebben dan het personeel biedt. Een voorbeeld daarvan is het helpen uitkiezen van geschikte kleding en controle op vuil wasgoed, zodat de bewoner dat niet teruglegt in de kast. Ondanks de kritiek

die men heeft op de personeelsbezetting (één medewerker op zes bewoners wordt te weinig gevonden), is de beschikbaarheid van 24-uurszorg een hele geruststelling.

Het gevoel leeft dat verwanten medewerkers van Hart van Vathorst sparen in het maken van op- en aanmerkingen aan het adres van het personeel: naasten willen niet al te zeer 'er bovenop zitten'. Men wil niet als 'zeur' te boek staan, waardoor de drempel om kritiek te geven als hoog ervaren wordt. Hierbij speelt ook een rol dat men wel graag wil dat de zorg wel goed blijft. Het wordt niet helemaal duidelijk of men bang is voor represailles na eventuele klachten of dat naasten zorgmedewerkers niet willen demotiveren. Overigens: wanneer kennelijke fouten worden gemaakt, is de openheid er van de kant van de medewerkers om die ruiterlijk toe te geven, hetgeen gewaardeerd wordt.

Ten slotte wordt opgemerkt dat de rol van de arts nogal onduidelijk is. Zij komt ook niet altijd op de afdeling.

Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan?

Voortvloeiend uit het groepsgesprek, zouden de deelnemers graag meer personeel op de afdeling zien. De inzet van vrijwilligers hoort dat niet op te vangen. Verder wenst men meer structuur in de begeleiding, terwijl ook betere afstemming in de communicatie aangeraden wordt, hetgeen ook nog eens tijd scheelt. Tenslotte wordt geadviseerd meer activiteiten te organiseren voor (jongere) dementerenden.

4.2 Naasten van bewoners met een verstandelijke beperking

Waarom voor Hart van Vathorst gekozen?

Sommige naasten van cliënten met een verstandelijke beperking kozen voor Hart van Vathorst, omdat het pand nabij gelegen is. Diverse anderen vonden het belangrijk hun zoon of dochter in een christelijke instelling te laten wonen. De betrokken kerk zou een sociaal vangnet kunnen bieden, waardoor niet alle (mantel)zorg op de

naasten zou neerkomen. Niet-kerkelijke verwanten spraken de veronderstelde normen en waarden die zouden gelden aan.

In de folder stond het woord 'samen' centraal: met elkaar en voor elkaar. De zorg zou liefdevol en empathisch zijn, personen met een ander geloof of niet-gelovigen zouden met respect behandeld worden en er zou aandacht zijn voor aangename dagbesteding. Dit waren allemaal punten voor naasten om te kiezen voor Hart van Vathorst.

Verwachtingen omtrent Hart van Vathorst

Men verwachtte liefdevolle zorg in woord en daad, een zich welkom voelen en net dat kleine beetje extra te zien in de bejegening van cliënten en hun naasten. De passie van medewerkers voor hun werk is inderdaad goed uit de verf gekomen. De deelnemers aan het groepsgesprek geven aan dat het personeel zo'n anderhalf jaar geleden geselecteerd is op motivatie en op hun persoonlijkheid. Ervaring was van minder belang. In de praktijk bleek dat juist ervaren krachten niet solliciteerden, waardoor in het begin de meeste medewerkers op maar weinig dienstjaren konden terugvallen. Het respect en de normen en waarden worden door de meeste deelnemers wel herkend in de praktijk. Er geldt een menselijke benadering. Wel zijn er de nodige aanloopproblemen geweest. Niet alleen was het personeel nog niet zo ervaren, maar men was ook nog niet op elkaar ingespeeld. Bovendien kenden medewerkers en cliënten en hun naasten elkaar nog niet. Het gebouw was natuurlijk ook nog nieuw en de verschillende partners moesten elkaar nog aftasten. Mantelzorgers hadden in het begin moeite zich in het voorgestane initiatief van Hart van Vathorst te herkennen, maar inmiddels raakt men op alle fronten wat meer aan elkaar gewend. Men heeft erg gewaardeerd dat het management veelal open stond voor een gesprek.

Sommigen hoopten een soort gezinsvervangend tehuis aan te treffen, waarbij gemeenschappelijkheid en gezelligheid voorop zouden staan, met – waar nodig – ruimte voor privé.

Ervaringen met Hart van Vathorst

Al snel in het gesprek wordt duidelijk dat etage 2 en etage 3 heel verschillende afdelingen zijn, ook al zijn de bewoners allemaal verstandelijk beperkt. Het blijkt voor de verwanten nog niet mee te vallen 'hun' afdeling te karakteriseren in vergelijking met de andere afdeling. Mogelijk is het niveau op de ene etage wat lager dan op de andere of verschilt de groepsgrootte. Wellicht kunnen de cliënten op de ene etage wat beter tegen prikkels dan op de andere of is er sprake van meer complex gedrag op de andere groep, waardoor dit meer een structuurgroep is en zorg intensiever.

Los van de aard van de bewonersgroepen lijkt de cultuur op beide afdelingen ook behoorlijk uiteen te lopen. Zo is er op de tweede veel meer sprake van gezamenlijkheid in de avonden dan op de derde. Als ouders dáár niet daartoe het initiatief zouden nemen, dan zou er helemaal niks gebeuren, geven de betrokken naasten aan. Het was zelfs zó, dat de personeelsleden zich met hun computers en rapportages leken te verschansen in het kantoortje, reden waarom zij dan de gemeenschappelijke woonkamer afsloten. Tegenwoordig zitten medewerkers echter met de laptop in de huiskamer. Het feit dat hun leefruimte sluitingstijden kende en cliënten dan geacht werden naar hun eigen slaapkamer te gaan, werd door sommige cliënten als behorend bij een strafdorp of een gevangenis gezien. Niet alleen het personeel lijkt – naar zeggen van deze deelnemers – de handen even vrij te willen hebben, cliënten moeten ook op zichzelf verblijven omdat sommige andere cliënten behoefte hebben aan een prikkel-arme omgeving. De ouders vinden dit geen goede zaak: als een cliënt dat nodig heeft, moet hij zelf de afzondering opzoeken en niet dat opleggen aan diens omgeving.

Nu die sluitingstijden van de huiskamer er niet meer zijn, wil dat niet automatisch zeggen dat er meer gezelligheid is. Bij sommige, voorheen sociale cliënten is het op zichzelf zijn er al zó ingesleten, dat ze er vrede mee hebben en niet meer zo nodig in groepsverband hoeven te zitten. Verder wordt gemeld dat de gedragskundige het niet toestaat dat een jongen en een meisje samen op

de kamer van één van hen gaan pannenkoeken eten of een filmpje kijken, hetgeen op onbegrip stuit. Deelnemers aan het groepsgesprek met familie woonachtig op de tweede etage horen dit alles met verbazing aan, omdat de cultuur daar veel gemoedelijker is.

Nieuwe begeleiders of invallers hebben weleens de neiging wat 'strenger in de leer te zijn' omdat ze de afdelingscultuur nog onvoldoende kennen. Als voorbeeld wordt genoemd dat een (niet-gelovige) cliënt niet eerder van tafel mocht dan dat hij een dankgebed had gedaan. De suggestie wordt aan de hand gedaan dat de cliënt schriftelijk voorgesteld wordt: wie ben ik en hoe met mij om te gaan? Zo'n beschrijving zou dan vanwege de privacy bijvoorbeeld in een kledingkast moeten hangen.

Men is zeer te spreken over het onderhoud van het gebouw en vindt de aankleding ervan gezellig en sfeervol. Op de derde etage is er een doorloop van mensen: sommige gemeenschappelijke ruimten zijn alleen bereikbaar via de huiskamer van een andere leefgroep; dit geeft onrust, juist op een afdeling waar men vaker behoefte heeft aan een prikkelarme omgeving.

Een thema-avond over 'driehoekskunde' kwam niet goed uit de verf, omdat stichting Sprank uit eigen geledingen geen goede spreker kon regelen. De verslaglegging van die bijeenkomst wordt als 'pover' betiteld.

Hoewel er verscheidene kritische noten gekraakt worden, is er veel lof voor het initiatief Hart van Vathorst en ziet men in, dat de ware ontplooiing ervan de nodige tijd kost. Een termijn van twee jaren is daarbij helemaal niet zo gek, vindt men, maar men is ook van oordeel dat het project na het verstrijken van driekwart van die door henzelf geopperde termijn nog niet voor driekwart gerealiseerd is. De komende tijd kan nog niet besteed worden aan fine-tuning van wat er al is, maar moet Hart van Vathorst zich richten op een wezenlijke verandering. Gezelligheid en personeelsbezetting worden daarvan als voorbeelden genoemd. Verder wordt de open communicatie wél zeer gewaardeerd.

Werkt cliënt binnen Hart van Vathorst?

Volgens sommigen is het concept van Hart van Vathorst mislukt als het gaat om de dagbesteding. De folder deed destijds méér vermoeden. Er wordt één positief voorbeeld aangehaald van een (niet bij het groepsgeprek vertegenwoordigde) cliënt, die conciërge-achtige taken heeft binnen het gebouw en de vergaderfaciliteiten ombouwt en zich bezig houdt met ICT. Zelf zien ouders meer na- dan voordelen: men vindt het waardevol ('normaler') voor hun kind om ook te werken met niet-beperkten. Als cliënten 'in huis' werken, zouden zij bovendien in principe niet meer het gebouw uit hoeven te komen, hetgeen niet positief beoordeeld wordt. Verder is met name voor de begeleiders zorgverlening heel wat anders dan bijvoorbeeld catering; personeel heeft onvoldoende kijk op hoe cliënten op dat arbeidsmatige vlak te begeleiden.

Sommigen ervaren het als 'pervers' dat een werknemer (de cliënt) geld moet meebrengen naar de werkgever om er te *mogen* werken; ook hun arbeidsuren zijn gewoon het geld waard. Het vervoer naar een externe plek wordt bovendien als 'gedoe' bestempeld. Het lijkt erop dat zorgmedewerkers zelfstandigheid van hun cliënten doorgaans niet stimuleren en dan vooral buiten de instellingsmuren de zelfredzaamheid inperken. Zij zien allerlei beren op de weg, terwijl de meeste aanwezige ouders hun kind liever een (verantwoord) risico laten lopen. Bij een ander ouderpaar sluit het beschermende echter wel goed aan.

Andere rol voor mantelzorgers?

Niet alle aanwezigen hebben eerdere ervaringen met 'de zorg' opgedaan. Eén van de ouders geeft te kennen dat de druk op haar is toegenomen, omdat er geen vrijwilligers ingezet worden bij bezigheden (hierover worden verderop in dit hoofdstuk nog meer opmerkingen geplaatst).

De zorgdriehoek tussen ouder – cliënt – zorgverlener functioneert inmiddels beter, zo luidt de algemene mening van de presente ouders. Wel is er nog ruimte voor verbetering van het overleg in de 'basis', die bestaat

uit het contact tussen ouders en zorgverleners. Dat contact zou voorwaardenscheppend moeten zijn voor de andere relaties binnen de driehoek. Miscommunicatie moet voorkomen zien te worden; contact via de app kan daarbij behulpzaam zijn. Dit communicatiemiddel en andere informele contactmomenten werken heel prettig, omdat de ouders dan ook bij de kleine dingen in het leven van hun kind betrokken worden. Vroeger was het 'geen bericht is goed bericht'; daarin is inmiddels wel een omslag gemaakt.

Alleen mantelzorg voor 'eigen' naaste?

Of men samen iets doet met een andere cliënt dan het eigen kind, hangt voornamelijk af van de relatie die hun kind heeft met die andere cliënt. Als dat contact tussen beide cliënten er niet of minder is, dan zullen verwanten ook minder snel geneigd zijn contact te zoeken met die andere cliënten. Sowieso is men op de derde etage wat meer op zichzelf en lijken de relaties wat minder hecht dan op de tweede. Zo is een psychotische vrouw helemaal opgenomen in de gemeenschap van de tweede etage, komt de familie veel helpen en valt het woord 'harmonie' in dit kader. Op de derde etage zijn er bezoekmomenten en is sommige ouders aangeraden maar niet te vaak te komen. Aan dit verschil lijkt een andere gedragskundige ten grondslag te liggen, maar ook wel de aard van de populatie. Hoewel cliënten op de derde etage wellicht wat meer structuur nodig hebben, impliceert dat nog niet controle of beheersing van (het gedrag van) cliënten. Het advies niet te vaak te komen, heeft naast met de behoefte aan structuur ook te maken met het tegen zichzelf willen beschermen van ouders, vanuit het perspectief van zorgmedewerkers, hoewel dat volgens sommige ouders zelf niet bij hun verlangens aansluit.

Ontzorgt Hart van Vathorst mantelzorgers?

Zoals eerder aangegeven, was het netwerk dat de kerk meebrengt, voor sommigen een belangrijk pluspunt om voor Hart van Vathorst te kiezen. In de praktijk blijken contacten met vrijwilligers echter nog nauwelijks van de grond te komen. Als verklaring wordt gezegd dat dat niet

zozeer aan de kerk ligt; bij de kerkleden was bereidwilligheid genoeg, maar vanuit Hart van Vathorst lijkt er wat onzorgvuldig met het aanbod van vrijwilligers omgesprongen te zijn. Al vroeg is geïnventariseerd welke kerkleden zich als vrijwilliger beschikbaar stelden, maar vervolgens is stichting Sprank teveel met de interne organisatie bezig geweest om nog acht te kunnen slaan op die vrijwilligers. Nu is het momentum wat voorbij; vrijwilligers denken wellicht minder nodig te zijn of hebben mogelijk al een andere waardevolle vrijetijdsbesteding gevonden. Dat stichting Sprank zich moest richten op de opbouw van de organisatie, wordt logisch gevonden, maar dat daardoor de inzet van vrijwilligers is gaan haperen, vindt men wel een gemiste kans.

In het voorgaande is al even aangehaald dat met name op de derde etage een gebrek aan verstrooiende activiteiten wordt geconstateerd. Men schampert dat het enige dat in anderhalf jaar tijd georganiseerd is, twee picknicks zijn op een veldje vlakbij het gebouw. Accolade Zorggroep verzorgt inmiddels maandelijks een activiteit voor Sprank-cliënten. Op de tweede etage hebben cliënten juist een volle activiteitenagenda. Playbacken, soos, bingo, borduren etc. staan daar op het programma. Om overzicht te behouden op de veelheid van het aanbod, wordt er regelmatig een activiteitenblad verspreid. Ouders van cliënten van de derde etage blijven van deze informatie verstoken. Accolade Zorggroep brengt geregeld een nieuwsbrief uit, waarin ook informatie opgenomen staat over wat er allemaal bij stichting Sprank gebeurt; in deze nieuwsbrief gaat het dan vooral over de tweede etage en komt de derde etage er bekaaid vanaf.

Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan?

Het verschil tussen de tweede en derde etage komt in het groepsgesprek duidelijk en op verschillende aspecten naar voren. Aanbevolen wordt die verschillen te nivelleren, ten gunste van etage 3. Wat betreft de tweede etage zou de afdelingscultuur behouden moeten blijven, terwijl de cultuur op de derde etage wel wat (pro-)actiever zou mogen worden, omdat die als

initiatief-arm en star wordt ervaren door de betrokken ouders.

Er zou volgens de deelnemers aan het groepsgesprek meer contact mogen zijn tussen etage 2 en 3. Hoewel de aanwezigen elkaar op z'n minst van gezicht wel kennen, maar meestal geen informatie over elkaar en hun verstandelijk beperkte kind hebben, zou meer contact juist tussen zorgmedewerkers een mooie leerervaring over en weer kunnen bewerkstelligen. Als zorgmedewerkers elkaar beter kennen, kan wellicht ook meer eenheid in werken en cultuur gerealiseerd worden.

Een ander punt van aandacht is de personeelsbezetting. Als de informatie klopt, dan zijn er op de derde etage per cliënt iets minder zorgmedewerkers aanwezig, maar hebben die ook nog de appartementen onder hun hoede, waardoor de balans negatief uitslaat in vergelijking met de tweede etage. Dat die appartementen een soort status aparte bekleden, heeft ook aandacht.

Een naaste, die zelf in de zorg werkt, mist een expliciete methodiek volgens welke men werkt. Zij raadt de methode "Geef me de vijf" aan, waarbij medewerkers consequent en concreet communiceren met cliënten: wie doet wat, waar, hoe en wanneer? Daarnaast zou een 'gebruiksaanwijzing' per cliënt (zoals eerder in deze paragraaf aangestipt) de consistentie in de benaderingswijze van cliënten kunnen verhogen.

Aan het uitgangspunt 'met elkaar en voor elkaar' zou meer gevolg gegeven kunnen worden, door bijvoorbeeld cliënten van stichting Sprank (met een verstandelijke beperking) meer in contact te brengen met cliënten van Accolade Zorggroep (dementerenden), zoals de kinderen van Bzzzonder dat ook doen. Andere activiteiten die hieraan voldoen, zijn bijvoorbeeld gezamenlijk rolstoelwandelen en bij elkaar koffiedrinken.

Men zou graag over een poos een groepsgesprek voeren in aanwezigheid van leidinggevers van stichting Sprank. Het mooie van zo'n samenstelling is dat de organisatie meteen kan reageren op kritiek of vragen; misschien helpt het als uitgelegd kan worden waarom iets niet of juist wel gebeurt. Men is niet bang dat de

presentie van leidinggevend en de openheid van het gesprek zal afremmen, omdat de houding van het management er één is van openstaan voor kritiek, daarnaar luisteren en die honoreren. Wel wordt geadviseerd zo'n gesprek onder leiding van een externe gespreksleider te laten plaatsvinden.

Hoofdstuk 5 Conclusies, aanbevelingen en discussie

In dit hoofdstuk worden de hoofd- en deelvragen beantwoord (§ 5.1). In § 5.2 worden aanbevelingen gedaan aan het initiatief Hart van Vathorst. Tot slot worden in dit hoofdstuk enkele onderzoeksresultaten nog eens tegen het licht gehouden en komen enkele methodologische kanttekeningen aan bod. Dit gebeurt in § 5.3.

5.1 Conclusies

In deze paragraaf worden allereerst de vier deelvragen (zie § 1.4.2) beantwoord in tekst en in een overzicht van de significante verschillen tussen de beide meetmomenten, om alles samen te laten komen in een eindconclusie die de hoofdvraag beantwoordt.

5.1.1 Intensiteit contact

Deelvraag 1. In welke mate heeft het initiatief Hart van Vathorst invloed op de intensiteit van contact van wijkbewoners met mensen met een beperking, waaronder bewoners van Hart van Vathorst?

Buurtervaringen en onderlinge contacten worden door respondenten uit Vathorst in 2018 doorgaans positief beoordeeld. Als het specifiek om contacten met mensen met een beperking gaat, dan blijken drie op de vijf Vathorsters die te hebben. Als redenen om géén contact met iemand met een beperking te hebben, worden opgegeven dat respondenten hen niet tegenkomen of geen behoefte hebben aan contact met hen. Bijna geen van de respondenten vindt het onplezierig dat bewoners van Hart van Vathorst deel uitmaken van de wijk.

Voor wie wél contact heeft met mensen met een beperking zijn familieverbanden en het werk de voornaamste ontmoetingskanalen in dat kader; één op de vijf van hen kent iemand met een beperking via het

initiatief Hart van Vathorst. Het contact met iemand met een beperking (binnen of buiten het initiatief Hart van Vathorst) bestaat veelal uit groeten en een praatje maken of bij elkaar op bezoek gaan.

Als gekeken wordt naar significante verschillen in dit verband tussen 2015 en 2018, dan blijkt uit dit onderzoek dat wijkbewoners van de Vathorst het in 2018 significant minder fijn vinden dat er mensen met een beperking in dezelfde wijk wonen dan in 2015. Toch is het merendeel van de populatie nog steeds positief over het gegeven dat mensen met een beperking die in dezelfde wijk wonen, maar dit aandeel lijkt tanende. Daarmee kan samenhangen de significant lagere, maar per saldo nog altijd redelijk positieve score in 2018 aangaande de bevolkingssamenstelling. Dit item zou echter ook kunnen gaan over leeftijdsopbouw of etniciteit. Tegenover deze twee significante bevindingen die een achteruitgang van sociale samenhang impliceren staan echter twee statistisch significante verbeteringen daarvan en wel in de vorm dat er vaker een praatje wordt gemaakt met iemand een beperking en/of men bij elkaar op bezoek gaat. Ten slotte blijken Vathorsters in 2018 in vergelijking met 2015 niet vaker of minder vaak iemand met een beperking via het initiatief Hart van Vathorst te kennen.

De conclusie luidt dan ook dat voor zover er (significante) verschillen tussen beide metingen aangetoond konden worden aangaande de sociale cohesie binnen de wijk Vathorst, deze niet toegeschreven kunnen worden aan het initiatief Hart van Vathorst. Sterker nog: het lijkt erop dat de acceptatie van mensen met een beperking in de wijk is afgenomen. Dat hoeft niet de 'schuld' van Hart van Vathorst te zijn, maar het initiatief Hart van Vathorst lijkt in de tussenliggende drie jaren niet in staat geweest te zijn die acceptatie te handhaven, laat staan te vergroten. Verder heeft het initiatief Hart van Vathorst (nog) niet bijgedragen heeft aan het wezenlijk veelvuldiger leggen van contact tussen niet-beperkte mensen en beperkte mensen in de wijk.

5.1.2 Gevoel van sociale samenhang in de wijk voor wijkbewoners

Deelvraag 2. Wat doet het initiatief Hart van Vathorst met het gevoel van sociale samenhang in de wijk voor wijkbewoners?

Voor één op de vijf respondenten is het initiatief Hart van Vathorst onbekend; de meesten hebben gelezen over wat het initiatief behelst en één op de acht geeft aan actief erbij betrokken te zijn. Ongeveer de helft van de heel respondentengroep is in meer of mindere mate geïnteresseerd in dit initiatief. Over de bewoners van Hart van Vathorst zelf hebben Vathorsters doorgaans niet zoveel gelezen of gehoord.

Drie op de vijf ondervraagden geven te kennen niet actief betrokken te zijn bij één van de vier deelnemende organisaties in Hart van Vathorst. Het restaurant wordt nog het meest gefrequenteerd (door ruim een kwart van de respondenten).

Gevraagd naar het gevoel dat Vathorsters hebben bij het initiatief Hart van Vathorst, ontstaat een gevarieerd beeld. Men voelt zich enerzijds overwegend niet betrokken bij het initiatief (overeenkomend met de score op andere items) of ziet dat als een uitdaging voor zichzelf, maar is anderzijds overwegend van mening dat het initiatief leidt tot een verbetering van de wijk en is men er trots op. Velen geven te kennen echter geen kansen te zien en/of geen tijd over te hebben om zich in te zetten voor Hart van Vathorst. Het initiatief maakt de (gereformeerde) kerk er niet meer of minder aantrekkelijk.

Statistisch gezien is met name het gevoel dat wijkbewoners hebben bij Hart van Vathorst in 2018 verslechterd ten opzichte van 2015. Hoewel in 2018 sommige meningen overwegend positief zijn, zoals hierboven beschreven, waren die in 2015 beduidend positiever. Ook de interesse in Hart van Vathorst en de mate waarin men iets over bewoners las of hoorde, zijn afgenomen door de tijd heen.

Geconcludeerd kan dan ook worden dat, hoewel Hart van Vathorst over het algemeen zeker niet negatief beschouwd wordt, het initiatief (nog) niet in staat gebleken is zich dermate positief te positioneren, dat wijkbewoners zich eraan willen committeren. In die zin is Hart van Vathorst nog niet van alle Vathorsters.

5.1.3 Effecten initiatief Hart van Vathorst

Deelvraag 3. Wat zijn de effecten van het initiatief Hart van Vathorst op de motivatie van de wijkbewoners om zich in vrije tijd in te zetten en op (de beeldvorming van) de rol van de kerk in de wijk? En wat is het effect van het initiatief Hart van Vathorst op de betrokkenheid van kerkleden van de Ontmoetingskerk?

Vathorst is een wijk die bewoond wordt door een relatief jonge en hoogopgeleide populatie. Het lijkt erop dat hobby's en de zorg voor huishouden en kinderen in de tussenliggende jaren zijn afgenomen, want significant minder vaak verricht volgens zelfrapportage. Het aantal uren vrijwilligerswerk is doorgaans minder dan acht uur per week.

Van de zestig respondenten die vrijwilligerswerk doen, zet ongeveer de helft zich in voor een vereniging of organisatie die niet in de vragenlijst vermeld stond. Een derde deel van hen is actief voor de kerk, maar dan niet als ambtsdrager; het gaat hierbij niet per se om de Ontmoetingskerk. Mantelzorg komt ook geregeld voor. Als reden voor hun vrijwilligerswerk geeft deze subgroep altruïstische argumenten op: iets willen betekenen voor een ander en er de tijd voor, capaciteit voor en het plezier in hebben. Desgevraagd geeft bijna een kwart van (alle) respondenten aan best wel vrijwilligerswerk bij Hart van Vathorst te willen doen.

De Ontmoetingskerk, als onderdeel van het initiatief Hart van Vathorst, wordt door de leden positiever beoordeeld dan door de niet-leden. In tegenstelling tot niet-leden vinden kerkleden hun gemeenschap eerder warm dan formeel, meer gericht op daden dan op woorden en meer van betekenis voor iedereen in Vathorst dan alleen voor de 'eigen' mensen. Het gros van de niet-leden ervaart dit

precies andersom. De niet-leden oordeelden over deze aspecten in 2015 gunstiger dan dat ze in 2018 doen. Vanwege te weinig deelnemende kerkleden in 2018 kon voor hen geen verschil-analyse verricht worden.

Kerkleden is aanvullend gevraagd in welke richting zij hopen dat hun Ontmoetingskerk zich zal ontwikkelen. Zij wensen dat hun eigen positieve beeld van nu nog verder versterkt zal worden: de Ontmoetingskerk als een nog warmere gemeenschap, nog meer op daden gericht en nog meer van betekenis voor de hele wijk. De stellingen die aan kerkleden voorgelegd zijn aangaande hun meningen over het initiatief Hart van Vathorst worden door hen zonder meer gunstig beantwoord.

Concluderend kan gesteld worden dat lang niet alle Vathorsters vrijwilligerswerk verrichten, maar dat een kwart daartoe wel bereid is om dat binnen Hart van Vathorst te gaan doen. De Ontmoetingskerk wordt door kerkleden positiever beoordeeld dan door niet-kerkleden, waarbij laatstgenoemden een significant negatievere mening hebben gekregen ten opzichte van 2015. Kerkleden zijn enthousiast over Hart van Vathorst en hopen dat hun kerk in de toekomst zich nog positiever profileert.

5.1.4 Overzicht van significante verschillen tussen 2015 en 2018

De meeste stellingen die in 2018 aan de respondenten zijn voorgelegd, zijn ook gebruikt in de nulmeting van 2015. Vanwege soms te kleine onderzoeks(sub)groepen in 2015 en/of 2018 is het statistisch niet altijd verantwoord om te toetsen op significante verschillen tussen beide metingen. Dit speelt vooral bij de vragen aan de kerkleden van de Ontmoetingskerk en subgroepen die na een andere selectievraag ontstaan.

In de voorgaande drie subparagrafen zijn deze verschillen tussen de nul- en effectmeting al uitgewerkt; onderstaand overzicht vat die verschillen nog even samen. Als een item in tabel 5.1 niet voorkomt, betekent dat dat er géén significant verschil aangetoond kon worden, hetzij omdat de groepen in beide metingen

vergelijkbaar bleken, hetzij omdat die subgroepen te klein waren om statistisch verantwoord te kunnen toetsen.

Tabel 5.1 – Overzicht significante verschillen tussen nulmeting (2015) en effectmeting (2018)

Item met significant verschil	Richting van verschil
Geen levensbeschouwing	2018 > 2015
Urenbesteding per week aan huishoudelijk werk/zorg	2018 < 2015
Urenbesteding per week aan hobby's	2018 < 2015
Tevredenheid over bevolkings-samenstelling van buurt	2018 < 2015
Contact tussen wijkbewoner en beperkte bewoner: groeten/praatje	2018 > 2015
Contact tussen wijkbewoner en beperkte bewoner: bezoeken	2018 > 2015
Tevredenheid over beperkte bewoners in wijk	2018 < 2015
Interesse wijkbewoners in initiatief Hart van Vathorst	2018 < 2015
Mate waarin iets gelezen/gehoord over bewoners Hart van Vathorst	2018 < 2015
Tijd om aan Hart van Vathorst te besteden	2018 < 2015
Mening Hart van Vathorst heeft positieve uitstraling op omgeving	2018 < 2015
Mening Hart van Vathorst wordt ervaren als uitdaging	2018 < 2015
Mening Hart van Vathorst is kans voor vrijwilligerswerk	2018 < 2015
Mening Hart van Vathorst maakt kerk aantrekkelijk	2018 < 2015
Mening trots zijn op Hart van Vathorst	2018 < 2015
Mening niet-kerkleden O-kerk is vooral warme gemeenschap	2018 < 2015
Mening niet-kerkleden O-kerk vindt daden belangrijker dan woorden	2018 < 2015
Mening niet-kerkleden O-kerk is betekenisvol voor heel Vathorst	2018 < 2015

5.1.5 *Meningen van mantelzorgers*

Deelvraag 4. In welke mate heeft het initiatief Hart van Vathorst invloed op de zorgverlening/mantelzorgtaak van familieleden van cliënten?

In de groepsgesprekken met naasten van bewoners met dementie of een verstandelijke beperking komt naar voren dat niet al hun verwachtingen omtrent het wonen van hun familielid in Hart van Vathorst zijn uitgekomen. Verder zijn wel contacten van cliënten met wijkbewoners, maar niet specifiek van de Ontmoetingskerk. ‘Ontzorgd’ voelen de naasten van dementerende ouderen zich niet: de personeelsbezetting is te laag, hoewel de 24-uurs beschikbaarheid van Accolade-professionals wel rust geeft. Ook mantelzorgers en naasten van verstandelijk beperkte Sprankbewoners vinden niet dat ze ‘ontzorgd’ zijn door het initiatief Hart van Vathorst. Zij zien juist dat de inzet van vrijwilligers niet zoals beoogd gerealiseerd is. Men wijt dat aan een te grote aandacht voor organisatorische zaken, waarbij de eigenlijke droom wat naar de achtergrond gedreven werd. Ouders zijn inmiddels meer tevreden geworden over het functioneren van de zorgdriehoek: ouder–cliënt–zorgverlener; appen wordt als waardevol communicatiemiddel ervaren.

5.1.6 *Eindconclusie*

De hoofdvraag luidde: *Wat zijn effecten van het initiatief Hart van Vathorst op wijkbewoners, kerkleden en mantelzorgers?*

De kwantitatieve en kwalitatieve gegevens overziend zijn er enkele positieve bevindingen te melden, maar blijven de meeste scores en meningen achter bij wat gezien de ‘leeftijd’ van het initiatief Hart van Vathorst verwacht werd door respondenten. Het is zelfs zo dat de meeste statistisch significant aantoonbare verschillen tussen de nulmeting van 2015 en de effectmeting van 2018 een verslechtering van de score inhouden. Het initiatief Hart van Vathorst is er (nog) niet in geslaagd zich een positieve positie in de Vathorster samenleving te verwerven. De rol van de Ontmoetingskerk in dit geheel wordt alleen als

positief geduid door de kerkleden zelf, terwijl niet-kerkleden zich hierin in toenemende mate minder herkennen. Ook mantelzorgers vinden dat de realisering van de droom van het initiatief Hart van Vathorst niet op schema ligt: er moeten nog flinke geslagen gemaakt worden.

5.2 **Aanbevelingen**

Deze paragraaf staat in het teken van de aanbevelingen. Zowel naar aanleiding van het kwantitatieve onderzoeksdeel (de digitale vragenlijst) als het kwalitatieve onderzoeksdeel (de groepsgesprekken) kunnen geven de onderzoekers adviezen aan het initiatief Hart van Vathorst. De tips die mantelzorgers tijdens de groepsgesprekken verstrekten, worden in deze paragraaf ook nog even op een rijtje gezet.

5.2.1 *Kwantitatief onderzoek*

1. Onderzoek nader op welke manier het initiatief Hart van Vathorst zichtbaar wil zijn in de omliggende wijk.

Hiermee wordt met name bedoeld op welke manier het initiatief in verbinding staat met de wijk en daarbij de samenleving. Hart van Vathorst kan de vraag stellen: ‘Op welke manier krijgen bewoners van Hart van Vathorst de kans om te participeren en hoe ontstaat hierin verbinding met de wijk?’ Wanneer het initiatief onderzoekt op welke manier zij zichzelf kan presenteren in de wijk door bijvoorbeeld werkzaamheden te verrichten in/aan de wijk, op markten te staan, bewoners van Vathorst te laten werken in de wijk en dergelijke, kan hierop worden ingespeeld. Op die manier zal het initiatief zichtbaarder worden in de wijk en zal er meer verbinding kunnen ontstaan met de wijk en daarbij de samenleving.

Bij deze aanbeveling is er als aanvulling dat het initiatief Hart van Vathorst meer naar buiten gericht kan zijn. Hierbij kan gedacht worden aan het opzoeken van mensen in de wijk Vathorst op plekken waar ze graag komen, in verbanden waar ze zich intussen aan hebben

verbonden. Zodat de droom ook op een andere wijze bewerkstelligd kan worden.

2. Verspreid meer informatie aan wijkbewoners over het initiatief Hart van Vathorst en haar cliënten.

Meer dan de helft van de wijkbewoners geeft aan (heel) weinig gelezen en/of gehoord te hebben van het initiatief Hart van Vathorst. Indien meer bekendheid gewenst is, zal er onderzocht moeten worden op welke wijze wijkbewoners van Vathorst het best benaderd kunnen worden. Door actief aandacht te besteden aan hoe de wijkbewoners het best benaderd kunnen worden, zal bekendheid onder wijkbewoners toenemen.

3. Benut het potentieel aan vrijwilligers.

Er zijn aanwijzingen in dit onderzoek dat Hart van Vathorst te vroeg gepiekt heeft bij de werving van vrijwilligers. De deelnemende organisaties waren er destijds nog onvoldoende klaar voor om iedereen die wat zou willen doen, ook daadwerkelijk in te zetten. Later leek het momentum bij de vrijwilligers weg: mogelijk had men tijdens de ‘wachttijd’ al wat anders gevonden om zich voor in te zetten. In 2018 blijkt echter nog altijd 23 procent van de wijkbewoners zich best als vrijwilliger te willen committeren aan het initiatief van Hart van Vathorst. Dat zijn alleen al in de responsgroep zo’n vijftig wijkbewoners, die voor een belangrijk deel géén lid van de Ontmoetingskerk zijn. Binnen de hele wijk Vathorst moet dat er – gelet op de non-respons en de wijkdelen die niet benaderd zijn met een vragenlijst – een veelvoud daarvan zijn. Deze personen op te sporen en te activeren, zou de sociale samenhang in de wijk fors kunnen doen toenemen, het belang van Hart van Vathorst in de wijk dik onderstrepen en meer reuring in het gebouw van Hart van Vathorst kunnen brengen (waaronder activiteiten met cliënten en zaalverhuur). Het is dan wel belangrijk dat geïnteresseerden ook direct en concreet aan de slag kunnen, dus dat er duidelijke vacatures voor vrijwilligers zijn en dat wie zich aanmeldt, goed ‘geplaatst’ wordt en ingewerkt.

4. Scheid het visionaire van het operationele.

De realisering van de droom lijkt bemoeilijkt te worden door de waan van alle dag. Er moeten prioriteiten gesteld worden, waarbij het urgente (de zorg- en dienstverlening) vaak het relevante (droomverwezenlijking) wegdukt. Door het (weer) organiseren van structurele bijeenkomsten van de stuurgroep kan er meer structuur worden aangebracht in de organisatie. Wanneer er meer structuur aangebracht wordt in de organisatie, door taken te verdelen en elkaar hiervan op de hoogte te stellen, zullen doelen en resultaten mogelijk sneller bewerkstelligd worden.

5.2.2 Kwalitatief onderzoek

In deze paragraaf worden de tips van deelnemers aan de groepsgesprekken per zorgorganisatie directief geparafraseerd, aangevuld met aanbevelingen vanuit het perspectief van de Vaa-onderzoeker. Laatst bedoelde adviezen zijn gebaseerd op opmerkingen van één of meer deelnemers aan de groepsgesprekken.

Aanbevelingen naasten van dementerenden

- Verhoog de personeelsbezetting op de afdeling en laat niet teveel aan vrijwilligers over;
- Biedt meer structuur in de begeleiding;
- Stem communicatie beter af;
- Organiseer meer activiteiten voor (jongere) dementerenden.

Aanbevelingen naasten van verstandelijk beperkten

- Verminder de cultuurverschillen tussen de tweede en derde etage van Sprank (waarbij de cultuur van etage 2 dan het uitgangspunt is); doe dit door contacten tussen personeel onderling en tussen ouders te stimuleren;
- Wees met name op etage 3 (pro-)actiever, initiatiefrijker en flexibeler in de omgang met de bewoners;
- Verhoog de personeelsbezetting op de afdeling; betrek daarbij ook de zorg aan bewoners van de appartementen

- Hanteer een expliciete werkmethode (bijvoorbeeld “Geef me de vijf”), zodat een cliënt een consequent benaderd wordt door alle medewerkers;
- Bevorder het contact van Sprank-cliënten met cliënten van Accolade Zorggroep door gezamenlijke activiteiten te ondernemen;
- Organiseer nogmaals een groepsgesprek onder leiding van een externe gespreksleider, maar nu in aanwezigheid van leidinggevenden van Sprank.

Aanbevelingen van Vaa-onderzoeker

- Informeer naar hoe het met de mantelzorger gaat;
- Evalueer op gezette tijden op eigen initiatief van de zorgorganisatie en koppel de afspraken terug;
- Communiceer duidelijker over de taakverdeling met betrekking tot de schoonmaak;
- Geef bewoner gebonden informatie direct door aan de mantelzorger;
- Zorg dat alle medewerkers op de hoogte zijn van informatie verstrekt door de mantelzorger (zorgplan, Familienet);
- Beperk het aantal verschillende verzorgenden per bewoner zoveel mogelijk; werk met vaste verzorgenden;
- Bied voldoende structuur en begeleiding, waar nodig;
- Verduidelijk de rol van de arts en draag zorg voor zichtbaarheid op de afdeling;
- Complimenteer medewerkers met hun gepassioneerd werken;
- Stel de bewoner schriftelijk voor wat betreft achtergrond en beste benaderingswijze; denk hierbij om de privacy;
- Beperk de doorgang door de Sprank-huiskamer van etage 3;
- Maak grotere stappen in het waarmaken van de toegevoegde waarde van Hart van Vathorst; aandachtspunten hierbij zijn de inzet van vrijwilligers uit buurt en kerk, vormen van dagbesteding (intern of extern);

- Stem met mantelzorgers af hoeveel risico zij aanvaardbaar vinden als hun naaste gestimuleerd wordt zelfstandig buiten te zijn; leg dit ook schriftelijk vast, zowel voor eenduidigheid (gelijke behandeling door verschillende medewerkers) als om verschil te kunnen maken tussen de ene cliënt en de andere (aansprakelijkheidskwesties);
- Organiseer meer activiteiten voor de derde etage, wellicht samen met de tweede etage (en/of Accolade Zorggroep) en stel alle mantelzorgers op de hoogte van het aanbod via een activiteitenblad;
- Doe alle afdelingen in de Accolade-nieuwsbrief recht;
- Benadruk en behoud wat nu al als positief beoordeeld wordt door naasten, omdat het positieve vaak voor lief genomen wordt.

5.3 Beschouwing

In deze paragraaf worden enkele bevindingen uit het kwantitatieve onderzoek alsmede uit de groepsgesprekken nog eens tegen het licht gehouden. Hier en daar wordt een kanttekening geplaatst, terwijl ook enkele opmerkingen over de methodiek hiervan onderdeel uitmaken.

Eerst een noot van algemene strekking: de in dit rapport beantwoorde deelvragen hebben betrekking op wijkbewoners, kerkleden en mantelzorgers/naasten van cliënten van Hart van Vathorst. Het aan bod laten komen van het perspectief van de professionals werkzaam binnen Hart van Vathorst was in 2015 wel voorzien, maar is door hoe het initiatief verlopen is, niet onderzoeksmatig tot uitvoering gekomen. Daarmee wordt uiteraard niet ontkend dat met name het personeel van Hart van Vathorst (in alle gremia en van alle participerende organisaties) van essentieel belang is om de droom en het gebouw werkelijk het Hart van Vathorst te laten worden.

5.3.1 Discussie enquêteresultaten wijkbewoners en kerkleden

Inhoudelijk

De bewoners van de wijk Vathorst verrichten gemiddeld gezien minder vrijwilligerswerk dan in vergelijking met het gemiddelde van Nederland (CBS, 2018).

Waarschijnlijk hebben de gemiddelde leeftijd en de (betaalde) werkstatus van de populatie daarmee te maken. Toch blijkt uit de effectmeting dat Vathorsters zich in de voorbije jaren significant vaker vrijwillig inzetten voor één of meer organisaties of doelen. Mogelijk is dit positieve resultaat in de hand gewerkt doordat ten tijde van de nulmeting in 2015 een deel van de respondenten nog maar net in de wijk woonde en nog z'n plekje moest vinden in de wijk. Overigens is het percentage vrijwilligers in heel Nederland sindsdien ook toegenomen. Vathorsters doen dus wel vaker vrijwilligerswerk, maar daarvan profiteert Hart van Vathorst niet in evenredige mate mee. Op basis van de vergaarde data kan geconcludeerd worden dat Hart van Vathorst geen aantoonbaar effect heeft gehad op de bereidheid van de wijkbewoners om vrijwilligerswerk uit te voeren voor het initiatief.

Sociale wenselijkheid speelt wellicht een rol bij het zich (willen) inzetten als vrijwilliger. Zo geeft de helft van de geënquêteerden aan in meer of mindere mate kansen te zien om zich in te zetten in Hart van Vathorst en op een andere item antwoordt een kwart bevestigend op de vraag zich te willen inzetten voor Hart van Vathorst, maar bij weer een ander item geeft slechts een vijfde van hen te kennen er tijd voor over te hebben.

Vanuit de effectmeting kan gesteld worden dat wijkbewoners over het algemeen minder sympathie hebben voor Hart van Vathorst dan in 2015. De wijkbewoners en kerkleden zijn over het algemeen positief over het feit dat mensen met een beperking in de wijk wonen, maar dit is afgenomen in vergelijking met de nulmeting. Uit onderzoek van Leegwater & Lubbinge (2005) naar de beeldvorming over mensen met een beperking onder 600 mensen blijkt dat het overgrote

deel van de respondenten vindt dat mensen met een beperking moeten kunnen integreren. Men geeft daarbij echter wel aan dat hierbij de verantwoording bij de overheid ligt (Leegwater & Lubbinge, 2005). Hier ligt de vraag voor het initiatief Hart van Vathorst hoe zij willen inspelen op deze bevindingen.

Het verschil in waardering van de Ontmoetingskerk tussen leden en niet-leden is opmerkelijk. Zoals te verwachten zijn leden over hun eigen 'club' veel positiever gestemd dat de niet-leden, die de kerk wellicht als gewoon één van de organisaties in de wijk beschouwen. Hierbij zou kunnen gelden dat onbekend onbemind maakt en niet-leden het niet altijd goede imago van (traditionele) kerken ook aan de Ontmoetingskerk toekennen.

Methodologie

De enquête was van origine tamelijk lang (45 vragen). Ook zijn er extra vragen voor het aanvullende onderzoek toegevoegd in de huidige enquête. Dit maakt dat de huidige enquête veel vragen bevatte en ongeveer een kwartier tijd in beslag nam van de respondenten. Hierbij is het risico gelopen dat respondenten de enquête vroegtijdig af zouden breken. Wanneer er gekeken wordt naar het totaal aantal respondenten in 2018 (350) en het aantal bruikbare data (221), wordt er gesteld dat 129 respondenten de enquête niet hebben afgemaakt. Dit aantal maakt de resultaten minder representatief. Ten opzichte van 2015 is de effectmeting wel representatiever.

In het onderzoek van 2015 heeft slechts een deel van de wijk Vathorst een uitnodiging ontvangen om deel te nemen aan de enquête. In de effectmeting is gekozen om hetzelfde gebied aan te houden, waardoor opnieuw een deel van de wijk deel kon nemen aan het onderzoek. Vathorst is een jonge en groeiende wijk. Inwoners van Vathorst verhuizen, waardoor de kans bestaat dat de wijkbewoners en daarbij ervaringen wisselen. Doordat niet de gehele wijk is meegenomen in het onderzoek zijn konden de resultaten slechts representatief zijn voor een

gedeelte van de wijk Vathorst, maar niet voor de gehele wijk Vathorst.

In 2015 zijn slechts 88 respondenten in vergelijking met de effectmeting in 2018 bruikbaar verklaard. Hierdoor bestaat de kans dat de diversiteit onder de respondenten van 2015 minder groot is dan de diversiteit onder de respondenten van 2018. Nog steeds blijft de diversiteit in het onderzoek van 2018 beperkt door het geselecteerde gebied van de wijk Vathorst.

Een belangrijk methodologisch aspect is de verdeling binnen de respondentgroepen van 2015 en 2018. In 2018 reageerden veel minder leden van de Ontmoetingskerk dan in 2015 (respectievelijk maakten zij 9 procent en 32 procent van de onderzoeksgroep uit). Het is niet zo dat in de tussenliggende jaren het ledental sterk is gedaald; sterker nog: volgens de managers van Hart van Vathorst is de Ontmoetingskerk sinds 2015 gegroeid van ca. 400 naar ca. 900 leden. Wellicht is de Ontmoetingskerk minder een wijkgemeente geworden en heeft deze meer een streekfunctie gekregen. Het is ook niet zo dat Vathorst als wijk sterk gegroeid is, waardoor het aandeel kerkleden procentueel verkleind zou zijn, want hetzelfde aantal adressen is aangezocht. De verklaring moet vermoedelijk meer gezocht worden in de werving van respondenten in 2015. Als toen kerkleden actiever benaderd zijn dan in 2018 om deel te nemen aan de digitale enquête dan kan dat relatieve oververtegenwoordiging van destijds verklaren. Het gevolg van deze twee diverse responsgroepen per evaluatiejaar is dat eerst één op de drie respondenten lid was van de Ontmoetingskerk en later één op de elf. Is het aannemelijk dat deze zelfselectie in het nadeel van de beoordeling van het initiatief Hart van Vathorst gewerkt hebben. Immers, ook uit de effectmeting blijkt dat kerkleden een stuk positiever zijn over hun kerk dan de omgeving dat is. Ook zijn zij er positief over Hart van Vathorst (waarbij die betreffende stellingen niet aan alle wijkbewoners zijn voorgelegd en er dus geen vergelijkingsmateriaal voorhanden is). Als een deel van het positief gestemde publiek procentueel wegvalt, dan wordt de stem van de meer neutrale buitenwacht sterker en geven de vergelijkingsscores tussen beide

meetmomenten een achteruitgang te zien. Dit wordt ook aangetoond bij figuur 3.17. Hierbij zijn stellingen aan twee verschillende groepen voorgelegd: kerkleden (2015) en de hele responsgroep (2018). Prompt zijn de scores op twee derde van de voorgelegde stellingen significant verschillend en allemaal ten nadele van het initiatief Hart van Vathorst. Dit is een belangrijke relativisering van enkele conclusies die in dit rapport staan. De reikwijdte van deze kanttekening is lastig in te schatten als het gaat om de statistische verschillen tussen beide jaren. Voor zover het om de recente rechte tellingen (percentages over 2018) betreft, is de 2018-responsgroep een betere afspiegeling van de wijk Vathorst dan in 2015 en zullen de antwoorden in dit rapport dichter bij 'de waarheid' liggen dan bij de nulmeting, juist omdat de oververtegenwoordiging kerkleden betreft, die positiever zijn over en meer betrokken bij het initiatief Hart van Vathorst.

5.3.2 *Discussie groeps gesprekken met mantelzorgers/naasten*

Inhoudelijk

De bevindingen vanuit de groeps gesprekken overziend, lijkt het erop dat er nog winst te halen valt als het om de eenheid gaat; niet alleen de eenheid binnen het consortium van Hart van Vathorst (als participerende partners meer samen doen), maar zeker ook binnen elk van de zorgorganisaties. Daarbij springen vooral de cultuurverschillen tussen de beide Sprank-afdelingen in het oog. Het gevoel blijft na het desbetreffende gesprek achter dat er nog veel oud zeer is, met name op de derde etage. Zelfs binnen de etages lijkt er nog weer op kleur gecompartmenteerd te zijn.

Hoewel de deelnemers aan de groeps gesprekken kritisch zijn – en daartoe ook uitgenodigd werden, omdat een organisatie daarvan het meeste leert, echter zonder de sfeer van een klaagurtje toe te laten –, is er ook lof voor wat er al bereikt is. Het behaalde progressie blijft volgens sommigen achter bij wat gezien het tijdsverloop verwacht zou mogen worden. Wellicht moet dit iets genuanceerd worden, omdat het mantelzorgers (en zeker

ouders die hun zorgen hebben om hun kwetsbare kinderen) natuurlijk nooit snel genoeg kan gaan om verbeteringen door te voeren.

Met name de ouders van verstandelijk beperkte bewoners waren bij de start van het initiatief Hart van Vathorst bij van alles nauw betrokken, tot aan de inrichting van het gebouw aan toe. Verondersteld zou kunnen worden dat zij moeite hebben, nu de pioniersfase wel zo'n beetje voorbij is, om terug te vallen naar het niveau van 'alleen maar mantelzorger zijn' en minder boven op de organisatorische zaken te kunnen zitten. Voor sommigen zal dit loslaten als gebrek aan inspraak ervaren worden, wellicht verder gecompliceerd door de behoefte (indirect) nog te zorgen voor hun kind. Toch kan dit niet de hele verklaring zijn, want ouders van etage 2 komen als veel meer tevreden over. Ervan uitgaande dat de kritische houding niet toegeschreven kan worden aan de persoonlijkheden van ouders van etage 3 – want waarom zouden die zoveel anders zijn dan die van etage 2? –, lijkt de aanleiding gevonden te moeten worden in de andere manier van omgaan met zowel de bewoners als met de regels door medewerkers van de derde etage. De gedragskundigen van beide afdelingen lijken dan ook niet op één lijn te zitten.

Op de afdeling psychogeriatric lijkt – ondanks de geprezen openheid – bij mantelzorgers toch een beetje angst te bestaan al te negatieve opmerkingen van evaluatieve aard te maken naar het personeel. Er wordt gezegd dat men de verzorgenden niet wil demotiveren met kritiek, maar zo'n houding zou ook gemakkelijk kunnen omslaan in een gebrek aan assertiviteit of in een sfeer kwesties met de mantel der liefde te bedekken. Zo'n mantel zou dan wel eens op termijn kunnen gaan stinken. Mantelzorgers willen niet als zeurderig te boek staan; dit vergt een uitnodigende, empathische attitude van zorgmedewerkers jegens mantelzorgers.

Dat zowel met betrekking tot de afdeling psychogeriatric als met name etage 3 voor verstandelijk beperkte bewoners aanmerkingen worden gemaakt over het aantal activiteiten, zou ook in een positiever licht gezien kunnen worden. Mogelijk preludeert Hart van Vathorst

op de gewenste opzet, dat buurtbewoners en kerkleden participeren in het informele netwerk van bewoners, zoals de ambitie van de participatiesamenleving dat graag ziet. Zo bezien zou het aanbieden van activiteiten minder de verantwoordelijkheid zijn van het consortium en is het punt van zorg dat de netwerkopbouw nog achterblijft vanwege het stadium waarin het initiatief zich bevindt. Toch lijkt het liefdevol om, zolang dat netwerk er nog niet voldoende is, vanuit de zorgorganisaties adequate ontspannings- en bezigheidsactiviteiten te verzorgen.

De wens van mantelzorgers van Sprank om over een poos nog eens een groepsgesprek te organiseren, maar dan in aanwezigheid van teamleiders, getuigt enerzijds van een zeker activisme. Teamleiders kunnen dan meteen reageren op opmerkingen, wellicht meteen een bepaalde actie toezeggen of direct uitleggen van het hoe en waarom van een bepaalde kwestie. Anderzijds is deze wens ook een teken van de ervaren openheid: er hoeft niet over zorgmedewerkers gesproken te worden, maar liever met hen.

Al met al lijkt het initiatief Hart van Vathorst nog onvoldoende uit de verf te komen. Het gaat hierbij met het oog op naasten vooral om het achterblijven van hun ontzorging. Aandachtspunten zijn het aanbieden van activiteiten, de communicatie over en weer en de contacten die er met anderen binnen het initiatief zijn. Wellicht is realisering van de doelstellingen op dit vlak anderhalf jaar na de start daarvoor ook nog wel te kort. Toch maken sommige deelnemers aan een groepsgesprek zich zorgen over het tempo en de 'diepte' van het realiseren van de gewenste opzet tot op heden. Vooralsnog lijken de problemen waarmee Hart van Vathorst zich geconfronteerd ziet op die van doorsnee zorginstellingen; de zorg is nog niet 'buiten-gewoon'. Zo is communicatie overal een heikel punt en in vele instellingen lijken de leefwereld en de systeemwereld te conflicteren. De werkelijke toegevoegde waarde van het consortium moet zich nog uitwijzen. In dat opzicht is het dan ook als een gemiste kans te beschouwen dat de vrijwilligers van De Ontmoetingskerk 'te vroeg' zijn gemobiliseerd. Uit het schriftelijke herhalingsonderzoek

onder wijkbewoners en kerkleden naar de mate van hun contact met en hun bereidheid zich in te zetten voor wijkgenoten met een beperking, onder wie woonachtig in Hart van Vathorst zijn wel enkele voorzichtige aanwijzingen te haken dat hier toch weer potentieel aangeboord kan worden. Voor het slagen van het initiatief Hart van Vathorst is het van essentieel belang.

Methodologie

Het is jammer dat de NAH-afdeling niet in het onderzoek betrokken kon worden vanwege te weinig belangstelling. Hierdoor is niet (vanuit dit onderzoek althans) bekend hoe zij tegen Hart van Vathorst aankijken en ontbreekt het mantelzorgerperspectief van die kant. Van de twee groepsgesprekken die wel plaatsvonden, kan niet zonder meer gezegd worden dat die representatief zijn voor alle mantelzorgers van die doelgroepen. Immers, met naasten van in totaal twaalf bewoners van Hart van Vathorst is gesproken. Toch is een relatief kleine groep aan de gesprekstafel geen probleem, omdat er meer diepgang in het gesprek bereikt kan worden. Een grotere groep heeft weer als voordeel dat de bandbreedte van het scala aan meningen beter tot z'n recht komt. Waarschijnlijk is met de aanwezige groep familieleden een redelijk optimum bereikt.

Wat betreft het groepsgesprek omtrent de zorg aan dementerende cliënten waren alle deelnemers (schoon)kinderen; er waren geen partners aanwezig. Verder waren alleen ouders van cliënten met een verstandelijke beperking op de uitnodiging voor een groepsgesprek ingegaan en geen broers of zussen. Dit is waarschijnlijk toe te schrijven aan de werving onder eerste contactpersonen.

Hoewel de insteek van dit deelonderzoek was om de mening van naasten te achterhalen op het gebied van wat het initiatief Hart van Vathorst nu voor hen persoonlijk doet, ontkomt men er bijna niet aan dat het toch met name om hun beleving van de zorg *aan de cliënt* gaat. Deelnemers aan groepsgesprekken grijpen vaak zo'n gesprek aan om feedback te geven in zowel negatieve als positieve zin. Hun eigen behoeften als

mantelzorger lijken veelal meer op de achtergrond te staan.

Dit rapport is gebaseerd op uitspraken van de aanwezige naasten. Ze zijn niet voorgelegd aan of gecheckt bij zorgmedewerkers. Dat impliceert dat erin feitelijke onjuistheden opgenomen kunnen zijn, maar die toch wel de ervaringen van deelnemers weerspiegelen.

5.3.3 Ruimtegebruik Hart van Vathorst voor particulieren en zakelijk derden

Het herhalingsonderzoek dat de vier Viaa-studenten uitvoerden, omvatte ook een extra deelvraag die geen onderdeel was van het oorspronkelijke onderzoek, maar die wel een bijdrage levert aan de beantwoording van de hoofdvraag. De studenten verrichtten, aanvullend, onderzoek naar in welke mate Hart van Vathorst gezien wordt door wijkbewoners en lokale ondernemers als een optie om beschikbare ruimten bij gelegenheid af te huren al dan niet met gebruikmaking van de catering. Hart van Vathorst kan zodoende (ook op deze manier) bijdragen aan de sociale cohesie in de wijk (en tevens efficiënt omgaan met de beschikbare meters vloeroppervlak).

Factoren voor particulieren om te overwegen een ruimte in Hart van Vathorst te huren, zijn onder andere de locatie, de faciliteiten en voornamelijk de kosten. Wijkbewoners en kerkleden geven aan de volgende aspecten in het voordeel van Hart van Vathorst spreken: voldoende parkeergelegenheid, rolstoelvriendelijke omgeving, aangepaste toiletten, rolstoellift, beschikbaarheid van beamer en apparatuur, een vriendelijke en ontspannen sfeer en mogelijkheden tot catering. Het is echter wel van belang dat er bij de catering gekeken wordt naar de doelgroep. De doelgroep moet zich op zijn gemak voelen, dit betekent dat er gekeken moet worden naar wat passend is voor elke doelgroep. Uit onderzoek is gebleken dat met name financiële of praktische factoren een rol spelen bij het huren van ruimten binnen Hart van Vathorst. Voor particulier gebruik zijn vooral de kosten die Hart van Vathorst vraagt voor het gebruik van de ruimten te hoog.

Voor zakelijke gebruikers is de sfeer die in Hart van Vathorst aanwezig is van groot belang. De vriendelijkheid, warmte en betrokkenheid die Hart van Vathorst uitstraalt, geeft een ontspannen sfeer die door gebruikers wordt opgepikt en dat maakt voor gebruikers dat ze er prettig werken. De factoren die aansporen tot het (voor de eerste keer) gebruik maken van de ruimten van Hart van Vathorst zijn met name praktisch van aard. Opvallend is dat huurders voordat zij gebruik maakten van de ruimten niet nadachten over sociale factoren. De (op sociale factoren gerichte) ervaring die huurders opdoen tijdens het gebruik maken van de ruimten maakt dat zij voornemens zijn nogmaals ruimten te huren binnen het gebouw Hart van Vathorst. In het verlengde daarvan ligt het belang van informatieverstrekking door Hart van Vathorst en dan niet alleen omtrent het huren van ruimten. Zakelijke gebruikers geven aan dat er na het horen van de droom van het initiatief Hart van Vathorst sympathie daarvoor is ontstaan, hetgeen de bereidwilligheid tot huren deed toenemen.

Bibliografie

- Accolade zorg (2018, januari 13). *Accolade Zorg*. Opgehaald van Accolade Zorg: <http://www.accoladezorg.nl/>
- Bredewold, F. (2014). *Lof der oppervlakkigheid. Contact tussen mensen met een verstandelijke of psychiatrische beperking en buurtbewoners*. Amsterdam: Van Gennep.
- Bzzzonder (2018, januari 13). *Amersfoort-vathorst*. Opgehaald van Bzzzonder: <http://www.bzzzonder.nl/vestigingen/amersfoort-vathorst/>
- CBS (2017, december 7). *Deeltijders met zorgtaken doen vaak vrijwilligerswerk*. Opgehaald van Centraal Bureau van Statistiek: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/49/deeltijders-met-zorgtaken-doen-vaak-vrijwilligerswerk>
- CBS (2018, juli 31). *Kerncijfers wijken en buurten 2017*. Opgehaald van: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2017/31/kerncijfers-wijken-en-buurten-2017>
- Dekker, G. (2017, november 10). *Gaat de kerk in Nederland zichzelf overleven?* Opgehaald van: <https://mens-en-samenleving.infonu.nl/religie/75557-gaat-de-kerk-in-nederland-zichzelf-overleven.html>
- Gemeente Amersfoort (2017). *Cijfers*. Opgehaald van Amersfoort in cijfers: https://amersfoortincijfers.nl/jive?cat_open_code=c
- Gulden, J. van der (2014). De participatiesamenleving: gezonde prikkel of een verkeerd idee? *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen* (92) 1-2.
- Hartmanager (2018, Januari 9; persoonlijke communicatie)
- Hurenkamp, M., Tonkens, E. & Duyvendak, J.W. (2006). *Wat burgers bezielt*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Jager-Vreugdenhil, M. (2012). *Nederland participatieland? De ambitie van de Wet maatschappelijke ondersteuning en de praktijk in buurten, mantelzorgrelaties en kerken*. Proefschrift. Amsterdam: Vossiuspers UvA.
- Krieg, S. (2017). *Vrijwilligers met en zonder betaald werk*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Leegwater, E. & Lubbinge, A. (2005). *Beeldvorming over mensen met een beperking*. Amsterdam: TNS Nipo.
- Movisie (2017, december 8). *Feiten en cijfers vrijwillige inzet*. Opgehaald van Movisie: <https://www.movisie.nl/feiten-en-cijfers/feiten-cijfers-vrijwillige-inzet>
- Ontmoetingskerk Vathorst (2018, januari 13). *Ontmoetingskerk*. Opgehaald van Ontmoetingskerk Vathorst: <https://www.ontmoetingskerkvathorst.nl/>
- Oog voor het sociale netwerk (2017, juli 26). *Kennis en aanpak van sociale vraagstukken*. Opgehaald van: <https://www.movisie.nl/artikel/oog-sociale-netwerk>

OOZO (sd). Opgehaald van OOZO.nl: <https://www.oozo.nl/cijfers/amersfoort/vathorst-centrum>

Schaap, G.J. (2013, september 18). *Participatiesamenleving: kans voor de kerk*. Opgehaald van: <https://visie.eo.nl/2013/09/participatiesamenleving-kans-voor-de-kerk/>

Schmeets, H. (2017, december). *Vrijwilligerswerk: wie doet het?* Opgehaald van: <https://www.cbs.nl/2017ST06%20vrijwilligerswerk%20wie%20doet%20het.pdf>

Schmeets, H. & Arends, J. (2017). *Vrijwilligerswerk: wie doet het?* Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Slendebroek-Meints, J. & Jager-Vreugdenhil, M. (2016). *Hart van Vathorst: van droom naar werkelijkheid. Nulmeting onder wijkbewoners van de Amersfoortse wijk Vathorst naar sociale samenhang en betrokkenheid bij Hart van Vathorst*. Zwolle: Viaa, Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.

Stichting Sprank. (2018, januari 13). *Stichting Sprank*. Opgehaald van Stichting Sprank: <http://www.stichtingsprank.nl/>

Tonkens, E. (2015). Vijf misverstanden over de participatiesamenleving. *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen (93)* 1-3.

Vathorst (2018, januari 13). *Over Vathorst*. Opgehaald van Vathorst: <http://www.vathorst.nl/over-vathorst/ontwikkelingsbedrijf-vathorst/>

Veld, A. op het & Wachtmeester, J. (2012). *Decentralisatie betekent transitie & transformatie*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

Veltkamp-Eilander, S., Zwartscholten, S., Lange, J. de & Nieuwenhuis, N. (2018). *Hart van Vathorst: van droom naar werkelijkheid; Effectmeting onder wijkbewoners van de Amersfoortse wijk Vathorst naar sociale samenhang en betrokkenheid bij Hart van Vathorst*. Afstudeeronderzoek. Zwolle: Viaa.

ISBN 978-90-75545-92-0

9 789075 545920 >